

ESKİL/KARAPINAR KAZASI
VAKIF ESERLERİ

Derya KARAKAYA

Derya Karakaya

Derya Karakaya, 01.05.1987 tarihinde Konya'nın Karapınar ilçesinde doğdu. Karapınar Kayalı İlköğretim Okulu (2001) ile Kayalı Çok Programlı Lisesi (2004)'nde mezun oldu. Aynı yıl Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'na girdi. 2008 yılında mezuniyetinin ardından Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda başladığı yüksek lisansı 2011 yılında bitirdi. Evli ve bir çocuk annesidir

ESKİL/KARAPINAR KAZASI
VAKIF ESERLERİ

Derya KARAKAYA

cizgi
KUTUPCULUĞU

Çizgi Kitabevi Yayınları: 392

Tarih

*

Genel Yayın Yönetmeni

Mahmut Arlı

*

Kapak Resmi

Pınar Fotoğrafçılık

*

©Çizgi Kitabevi

2. Baskı

Şubat 2013

*

ISBN: 978-605-4639-29-8

Yayıncı Sertifika No: 17536

*

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

- Cataloging in Publication Data(CIP)-

KARAKAYA, Derya

Eskil/Karapınar Kazası

Vakıf Eserleri

*

ANAHTAR KAVRAMLAR

Eskil, Karapınar, Vakıf

*

Baskıya Ön Hazırlık: Çizgi Kitabevi Yayınları

Tel: 0332 353 62 65- 66

Baskı: Sebat Ofset

Matbaacılar Sitesi Yayın Cd. No: 2 / Konya

0332 342 01 53

Cilt: Göksu Cilt Evi - Tel: 0332 342 02 07

*

ÇİZGİ KİTABEVİ

Mimar Muzaffer Caddesi

Helvacıoğlu Apt. No: 41/1-KONYA

Tel: 0332 353 62 65-353 62 66

Faks: 0332 353 10 22

www.cizgikitabevi.com

*Bu kitap,
Yrd. Doç. Dr. Zekeriya BÜLBÜL'ün danışmanlığında
“Hurufat Defterleri Işığında Eskiil Kazası” adıyla Yüksek Lisans Tezi
olarak hazırlanmış; 16.09.2010 tarihinde Prof. Dr. Yusuf Küçükdağ,
Yrd.Doç. Dr. Zekeriya Bülbül ve Yrd. Doç. Dr. Recep Bozyiğit'in
jüri üyeliğinde başarılı kabul edilmiştir.*

*Bana bilimsel görüş açısı kazandıran ve bu
çalışmada her türlü desteği benden esirgemeyen
Saygıdeğer Hocam Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ Bey'e.*

*... Ve çalışmalarım esnasında büyük sabır gösteren
Sevgili Eşim Orhan ile biricik oğlum Mustafa'ya
sonsuz teşekkürler...*

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	xv
SUNUŞ.....	xvii
ÖN SÖZ.....	xix
GİRİŞ.....	1
I. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	2
II. Araştırmanın Yöntemi	2
III. Araştırmanın Kaynakları	3
III.I. Eski Kazası Hurufât Defterleri	3
III.II. Başbakanlık Osmanlı Arşivi.....	3

BİRİNCİ BÖLÜM

ESKİL/KARAPINAR KAZASI'NIN COĞRAFİ DURUMU VE TARİHÇESİ

I.I. COĞRAFİ KONUMU	5
I.I.I. Coğrafi Konumu	5
I.I.II. İklimi	6
I.I.III. Akarsuları.....	6
I.II. TARİHÇESİ	7
I.II.I. Tarihçesi	7
I.II.II. Karapınar'ın Eski'in Kaza Merkezi Olması.....	7
I.II.III. Osmanlı Döneminde Karapınar	9
I.III. MAHALLELERİ	10
I.III.I. Karapınar/Sultaniye'nin Mahalleleri.....	10
I.IV. ESKİL/KARAPINAR KAZASI KÖYLERİ.....	12
I.IV.I. Arısama Köyü	12
I.IV.II. Apak Köyü.....	13
I.IV.III. Akviran Köyü.....	13
I.IV.IV. Salur Köyü	14
I.IV.V. Kıcıkışla Köyü.....	14

I.IV.VI. Gicen Köyü	15
I.IV.VII. Akçeşehir Köyü	15
I.IV.VIII. Karaviran Köyü	16
I.IV.IX. Emirgazi Köyü	16
I.IV.X. Hotamış Köyü.....	18
I.IV.XI. Bağlıca Köyü.....	18
I.IV.XII. Beyviran Köyü.....	18
I.IV.XIII. Bahçekayası Köyü.....	19
I.IV.XIV. Büyükviran Köyü	19
I.IV.XV. Bekurah Köyü.....	19
I.IV.XVI. Çoğla Köyü	19
I.IV.XVII. Enek Köyü	19
I.IV.XVIII. Eğin Köyü	19
I.IV.XIX. Göçü Köyü	19
I.IV.XX. Göğeri Köyü	19
I.IV.XXI. Gene Köyü	20
I.IV.XXII. Göre Köyü.....	20
I.IV.XXIII. Günye Köyü.....	20
I.IV.XXIV. Hortu Köyü.....	20
I.IV.XXV. Hasanlar Köyü	20
I.IV.XXVI. Keyceba Köyü	21
I.IV.XXVII. Kemer Köyü.....	21
I.IV.XXVIII. Keçiyan Köyü	21
I.IV.XXIX. Karaayran Köyü	21
I.IV.XXX. Karaca Köyü	21
I.IV.XXXI. Kaşpınarı Köyü	21
I.IV.XXXII. Kutuviran Köyü	21
I.IV.XXXIII. Kırtız Köyü	21
I.IV.XXXIV. Küllü Köyü	21
I.IV.XXXV. Kuzviran Köyü.....	22
I.IV.XXXVI. Mirkadı Köyü	22
I.IV.XXXVII. Muradca Köyü.....	22

I.IV.XXXVIII. Mesihli Köyü	22
I.IV.XXXIX. Obruk Köyü	22
I.IV.XL.Seyviye Köyü	22
I.IV.XLI. Suğlu Köyü	23
I.IV.XLII. Sungurlu Köyü	23
I.IV.XLIII. Taşpınar Köyü	23
I.IV.XLIV. Yağmakayası Köyü	23
I.IV.XLV. Yağlıca Köyü	23
I.IV.XLVI. Yaylak Köyü	23
I.IV.XLVII. Ayak Köyü	23
I.IV.XLVIII. Görden Kasabası	23
I.IV.XLIX. İnekadınlı Köyü	23
I.IV.L. Kurt Köyü	23
I.IV.LI. Küpe Köyü	24
I.IV.LII. Nalince Köyü	24
I.IV.LIII. Sırçalı Köyü	24
I.IV.LIV. Sultanhanı Köyü	24
I.IV.LV. Viran Köyü	24

İKİNCİ BÖLÜM

ESKİL/KARAPINAR KAZASI'NDA VAKIFLAR VE VAKIF GÖREVLİLERİ

II.I.ESKİL/KARAPINAR KAZASI'NDA VAKIFLAR	25
II.I.I. Karapınar Sultan Selim Külliyesi Vakfı	27
II.I.II. Bektutiye Medresesi Vakfı	28
II.I.III. Haret Salış Zaviyesi Vakfı	29
II.I.IV. Şeyh Hacı İsmail Mezrası Vakfı	29
II.I.V. İkikuyu Vakfı	29
II.II. VAKIF GÖREVLİLERİ	30
II.II.I. Eski/Karapınar Kazası Mahkemesi Görevlileri ve Vakıf Yöneticileri	31
II.II.II. Din Hizmetlerinde Çalışanlar	35
II.II.III. Eğitimle İlgilenen Görevliler	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ESKİL/KARAPINAR KAZASI'NDAKİ EĞİTİM
KURUMLARI

MEKTEP VE MEDRESELER.....	43
III.I. MEKTEPLER	43
III.I.I. Karapınar Sultan Selim Külliyesi Mektebi	44
III.I.II. Kutuviran Köyü Mektebi	44
III.II. MEDRESELER	44
III.II.I. Hacı İbrahim Bey Medrese Dairesi.....	46
III.III. ZAVİYELER.....	46
III.III.I. Sarı Saltuk Zaviyesi.....	46
III.III.II. Armutpınarı ve Nufurin Zaviyesi.....	47
III.III.III. Haret Salış Zaviyesi	47

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ESKİL/KARAPINAR KAZA MERKEZİNDEKİ
İBADETHANELER

IV.I. CAMİLER.....	49
IV.I.I. Eski Kaza Merkezindeki Camiler	50
IV.I.II. Karapınar'ın Merkezindeki Camiler.....	51
IV.II. MESCİTLER	54
IV.II.I. Eski'in Merkezindeki Mescitler	55
V.II.II. Karapınar Merkezi'ndeki Mescitler.....	56

BEŞİNCİ BÖLÜM
ESKİL/KARAPINAR KAZASI'NA BAĞLI
KÖYLERDEKİ İBADETHANELER

V.I. KÖYLERDEKİ CAMİLER	61
V.I.I. Ayinegazi/İnegazi Köyü Camii	61
V.I.II. Hacı Sıddık Camii.....	63
V.I.III. Hacı Hindi Camii.....	63
V.I.IV. Mevlüd Ağa Camii	63
V.I.V. Arısama Köyü Camii	64

V.I.VI. Ahmet Efendi Camii.....	64
V.I.VII. Akviran Köyü Camii/Hacı Cabir Camii.....	65
V.I.IX. Akçeşar Köyü Camii	66
V.I.X. Akçaşehir Köyü Sultan Selim Camii	67
V.I.XI. Beyviran Köyü Camii.....	68
V.I.XII. Eski Cami	69
V.I.XIII. İbrahim Camii	69
V.I.XIV. Mevlüd Camii	69
V.I.XV. Bağcekayası Köyü Burnaz Camii	70
V.I.XVI. Bağlıca Köyü Hacı Osman Camii	70
V.I. XVII. Sefer Osman Camii	71
V.I.XVIII. Büyükviran Köyü Camii	71
V.I.XIX. Çoğla/Çoğlu Köyü Camii	71
V.I.XX. Eğin Köyü Camii.....	72
V.I.XXI. Hacı İbrahim Camii	73
V.I.XXII. Emirgazi Köyü Camii	73
V.I.XXIII. Çalabvirdi Camii.....	73
V.I.XXIV. Hacı Halil Camii	74
V.I.XXV. Hacı Mehmet Camii	74
V.I.XXVI. Hacı Hüseyin Camii.....	74
V.I.XXVII. Enek Köyü Camii	74
V.I.XXVIII. Gene Köyü Camii.....	75
V.I.XXIX. Şeyh Abdurrahman Camii	75
V.I.XXX. Abdulkadir Camii.....	75
V.I.XXXI. Günye Köyü Camii	75
V.I.XXXII. Gicen Köyü Camii.....	75
V.I.XXXIII. Hacı İsa Camii.....	76
V.I.XXXIV. Göçü Köyü Hacı İbrahim Camii	76
V.I.XXXV. Göğeri Köyü Camii	76
V.I.XXXVI. Giçikışla Köyü Hüdavirdi Camii	76
V.I.XXXVII. Göre Köyü Camii	76
V.I.XXXVIII. Küllü Köyü Ali Ağa Camii	77
V. I.XXXIX. Karaca Köyü Hacı İbri Camii	77

V.I.XL. Kuzviran Köyü Camii	77
V.I.XLI. Kırtız Köyü Camii.....	78
V.I.XLII. Karaviran Köyü Camii.....	78
V.I.XLIII. Hortu Derbendi Camii	79
V.I.XLV. Hasanlar Köyü Camii	80
V.I.XLVI. Keyceba Köyü Camii	80
V.I.XLVII. Kemer Köyü Camii.....	80
V.I.XLVIII. Kara Cafer Camii.....	80
V.I.XLIX. Süleyman Dede Camii.....	80
V.I.L. Kaşpınarı Köyü Camii.....	81
V.I.LI. Kutuviran Köyü Camii.....	81
V.I.LII. Muradca Köyü Camii	82
V.I.LIII. Hacı İn Bey Camii.....	82
V.I.LIV. Hacı İbri Camii	82
V.I.LV. Kadı Mahmut Camii.....	83
V.I.LVI. Hacı Salih Camii	83
V.I.LVII. Hacı Ayine Bey Camii.....	84
V.I.LVIII. Mesihli Köyü Ali Ağa Camii	84
V.I.LIX. Mir Kadı Köyü Camii	84
V.I.LX. Keçiyan Köyü Camii	85
V.I.LXI. Salur Köyü Camii	85
V.I.LXII. İbrahim Paşa Camii	86
V.I.LXIII. Suğur Köyü Camii.....	86
V.I.LXIV. Hotamış Molla Abdullah Camii	87
V.I.LXV. Seyyid Monla İbiş Camii.....	88
V.I.LXVI. Taşpınar Mahallesi Camii	88
V.I.LXVII. Çavuş Camii.....	88
V.I.LXVIII. Tobaş Himmet Camii	89
V.I.LXIX. Seyviye Köyü Camii	89
V.I.LM. Suğlu Köyü Camii	90
V.I.LMI. Yağmakayası Köyü Camii.....	90
V.I.LMII. Boznaz Camii.....	90
V.I.LMIII. Burnesoğlu Camii	91

V.I.LMIV. Sultanhanı Köyü Camii	91
V.II. KÖYLERDEKİ MESCİTLER.....	91
V.II.I. Beyviran Köyü İbrahim Mescidi.....	91
V.II.II. Bağlıca Köyü Hacı Dürri Mescidi	92
V.II.III. Hacı Ulvan Mescidi.....	92
V.II.IV. Emirli Mescidi.....	92
V.II.V. Fatma Hatun Mescidi	92
V.II.VI. Hacce Hüri Hatun Mescidi.....	93
V.II.VII. Eğin Köyü Abdurrezzak Mescidi.....	93
V.II.VIII. Hacı İbrahim Mescidi	93
V.II.IX. Mehmet Mescidi	93
V.II.X. Musa Çelebi Mescidi.....	93
V.II.XI. Yunus Mescidi	94
V.II.XII. Cafer Mescidi.....	94
V.II.XIII. Carullah Mescidi	94
V.II.XIV. Hacı Osman Mescidi	94
V.II.XV. Hasanlar Köyü Mescidi	95
V.II.XVI. Hasanlar Köyü Ak/Ak Hasan/ Ağçeşar Mescidi	95
V.II.XVII. Hacı Ali Mescidi	97
V.II.XVIII. Hacı Selim Mescidi	97
V.II.XIX. Abdullah Mescidi	97
V.II.XX. Muradca Köyü Hacı İbrahim Mescidi	97
V.II.XXI. Hacı Ali Mescidi	97
V.II.XXI. Hacı Murad Mescidi.....	98
V.II.XXII. Hacı Abdurrahman Mescidi.....	98
V.II.XXIII. Hacı Abdulkadiroğlu Mescidi	98
V.II.XXIV. Hacı Kademli Mescidi.....	99
V.II.XXV. Mehmet/Mahmut Mescidi	99
V.II.XXVI. Abdulgani Mescidi	100
V.II.XXVII. Arap Hacı Mescidi	100
V.II.XXVIII. Kuzviran Köyü Mescidi.....	100
V.II.XXIX. Küpe Köyü Mescidi.....	100

V.II.XXX. Halil Beşe Mescidi.....	100
V.II.XXXI. Gicen Köyü Mescidi.....	101
V.II.XXXII. Hacı Hindi Mescidi	101
V.II.XXXIII. Salur Köyü Mescidi	101
V.II.XXXIV. Sırçalı Köyü Mescidi.....	101
V.II.XXXV. Veys Mescidi	101
V.II.XXXVI. Kurt Köyü Mescidi	101
V.II.XXXVII. Yunus Çelebi Mescidi	102
SONUÇ	103
BİBLİYOGRAFYA	105
I. Basılmamış Arşiv Kaynakları	105
I.I. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi	105
I.II. Başbakanlık Osmanlı Arşivi	105
II. Diğer Kaynaklar	105
II.I. Kitaplar	105
II.II. Makaleler ve Ansiklopedi Maddeleri	107
II.III. Tezler.....	108
İNDEKS	109
EKLER	111

KISALTMALAR

BOA.	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Bk.	: Bakınız
Çev.	: Çeviren
DAGM	: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
DİA.	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DN	: Dosya No
Ed.	: Editör
GN	: Gömlek No
H	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan
Hız.	: Hazreti
İA.	: İslâm Ansiklopedisi, MEB Yayını
İSAM	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi
M	: Miladi
m	: metre
Mah.	: Mahalle
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MÖ.	: Milattan Önce
s.	: sayfa
S.	: Sayı
SÜ	: Selçuk Üniversitesi

SÜSBE : Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü
TTK : Türk Tarih Kurumu Yayınları
VD : Vakıflar Dergisi
VAD. : Vakıflar Genel Müdürlüğü
Arşiv Defteri
VGM : Vakıflar Genel Müdürlüğü
vr. : varak
Yay. : Yayınlayan

SUNUŞ

Karapınar, diğer deyişle Eski Kazası'nın kapladığı alan, İlk Çağlardan itibaren kurulan medeniyetlere ev sahipliği yapmış bir bölge olup tarihi İpek Yolu buradan geçmektedir. Başlangıçta Eski kazı merkezi aynı adla anılan kasaba iken XVI. yüzyıl ortalarında Karapınar'da kadı oturmaya başlamış, dolayısıyla kazanın merkez kasabası olmuştur.

İstanbul'dan başlayıp Hicaz'a kadar uzanan, Konya ile Ereğli yolu arasındaki yolun tam ortasında bulunan Karapınar bir menzil köyü iken 1559-1563 yılları arasında bir şehir olarak inşa edilmiş ve zamanla gelişmiştir. Osmanlı Devleti'nin önem verdiği büyük bir kervan yolu üzerinde güvenliği sağlayan bir yerleşim birimi olarak kurulması şehir tarihçiliğine örnek olması açısından önem arz etmektedir.

Karapınar'ın bir köy olarak kurulması Yavuz Sultan Selim dönemine rastlamaktadır. Nitekim Yavuz Sultan Selim surlarla çevrili bir “*derbent*” köyü inşa ettirmiş ve bazı Türkmen aşiretlerini buraya yerleştirmiştir. Sultan II. Selim, Konya valiliği sırasında burada Sultan Selim Külliyesini inşa ettirmiş, bazı konargöçer Türkmen aşiretlerinin Karapınar'a yerleşmeleri için teşviklerde bulunmuştur. Bölgeye yerleşen halk avarız ve tekaliften yani örfi vergilerden muaf tutulmuştur. Fakat doğal şartların zorluğu ve su sıkıntısı halkın bu yerleşim yerinden kaçmasına neden olmuştur. Çünkü Kanuni Sultan Süleyman'ın Irak'ın Seferine giderken Karapınar'dan geçtiklerinde akan pınar daha sonra kurumuştur. Eşkıyaların da Karapınar köyüne saldırılarda bulunması halkın yöreyi terk etmesine neden olmuştur. Devletin aldığı zorlayıcı önlemler sonucu buraya tekrar iskân yapılmıştır.

Yerleşim merkezini Sultan II. Selim kurduğu için önceleri “*Sultaniye*” adıyla anılsa da bölgede bulunan pınardan dolayı Karapınar adı halkı arasında daha çok tercih edilmiştir. Bu bağlamda 1934’te alınan kararlar kasaba Karapınar adını almıştır.

Önemli bir yerde bulunan ilçemiz çeşitli araştırmacılar tarafından inceleme konusu olmuştur. Bu anlamda ilk çalışmayı öğretmen Merhum İbrahim Gündüz yapmış ve *Bütün Yönleriyle Karapınar* adlı kitabında Karapınar ve çevresinin folklorik yapısı hakkında önemli bilgiler vermiştir. Fakat Karapınar şehrinin kuruluşu ve buraya Türkmen aşiretlerinin iskanıyla ilgili en ciddi çalışma Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ tarafından yapılmıştır. Belgeler ışığında Karapınar *Sultan Selim Külliyesi* adlı eserle Karapınar’ın tarihi, kuruluşu ve yerleşimi hakkında ayrıntılı tespitlerde bulunmuştur. Daha sonra Yusuf KÜÇÜKDAĞ Bey’in önderliğinde Belediyemizce düzenlenen *Karapınar Sempozyumu* (Karapınar, 26-27 Ekim 2000) adlı toplantıda 54 bilim adamı tebliğler sunmuş ve bunlar 2001’de bir kitap olarak basılmıştır.

Elimizdeki bu kitap, hemşerimiz Sayın Derya KARAKAYA tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmış; Çizgi Kitapevi 2012’de basmıştır. Karapınar merkezi başta olmak üzere tüm ilçedeki vakıf eserlerinin arşivlerden tespit edilen belgeler çerçevesinde ortaya koymuş olduğu bu önemli kitabı Belediyemiz yayınları arasına alarak kültürümüze katkı sağlamak istedik.

Sayın Derya KARAKAYA’ya bu güzel çalışmasından dolayı müteşekkirimiz. Karapınar’a ve Karapınarlılara kültür alanında hizmet etmekten büyük mutluluk duyduğumu belirtir saygılar sunarım.

Mehmet MUGAYITOĞLU
Karapınar Belediye Başkanı

ÖNSÖZ

Devletlerin uzun soluklu olmalarının temelinde, sadece orduların güçlü olması değil, eğitim-öğretim, sosyal ve kültürel alanda yapmış olduğu hizmetler de görülmektedir.

Kente ve kentleşmeye büyük önem veren Osmanlı Devleti yönetiminde bulunan en küçük yerleşme birimine kadar her bölgeyi cami, mescit, han, hamam gibi sosyal tesislerle; mektep, medrese, tekke ve zaviye gibi eğitim kurumları ile donatmış; bu kurumların işleyişini de sıkı takip altına almıştır.

Son zamanlarda şehir ve bölge tarihî üzerine yapılan araştırmalara her geçen gün bir yenisi eklenmektedir. Şehir ve bölge tarihî yapma düşüncesi ile Eski Karapınar Kazası'nı araştırma konusu olarak belirledik. *Hurufât Defterleri* ışığında 1102/1690-1241/1825 tarihleri arasındaki kayıtları gözden geçirdik. 530 numaralı defterden başlayarak 1159 numaralı deftere kadar on dokuz defter ve yirmi dört varakta Eski Kazası'na ait kayıtlara rastladık. Bazı kaynaklarda da Eski'deki mahalle ve köy isimlerine rastlamak mümkün oldu.

Çalışmanın alan olarak sınırlarını çizerken *Hurufât Defterleri*'ndeki bilgiler esas alınarak Eski/Karapınar Kazası merkezi ile köy ve kasabalardaki vakıf eserleri buraya alınmıştır. Araştırma sırasında Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki *Hurufât Defterleri* dikkate alınmıştır. Ancak konunun zenginleştirilmesi için Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nden de faydalanılmıştır.

Özellikle atamalarla ilgili çok sayıda belge bulunmaktadır. Bunların metin içinde kullanılması, kitabın ebadını kabartacaktır. Bunun için bir camide tespit edilen atama kayıtları dört ve dördün üzerine olanlar incelemede kolaylık sağlamak için tablo-laştırılarak aktarılacaktır. Tablo hazırlanırken sırayla görevin adı ve çalışanın alacağı maaş, göreve atanan kişiyi adı, atama tarihi, tayinin ne sebeple olduğuna dair açıklama ve son olarak ilgili belgenin numarası verilmiştir. Aynı sistem mescitler ve mahkeme bölümünde de uygulanacaktır.

Bu çalışma, tez, önsöz, içindekiler ve girişten sonra altı bölüm ve sonuç, bibliyografya ve eklerden meydana gelmektedir. Giriş bölümünde kaynakların kritiği yapılmıştır. Birinci bölümde; Eski Kazası'nın dolayısıyla Karapınar Kazası'nın coğrafi konumu, iklimi ve tarihçesi mahalle ve köyleri ile burada bulunan kurumlar, ikinci bölümde; Eski Kazası'nda vakıflar ve vakıf görevlileri, üçüncü bölümde; eğitim kurumları, dördüncü bölümde kaza merkezindeki ibadethaneler, beşinci bölümde; köylerdeki ibadethaneler ve son olarak altıncı bölümde; Eski Mahkemesi incelenmiştir. Sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yapılmış; bibliyografya kısmında ise çalışmamızda yararlanılan kaynaklar verilmiştir.

Bu çalışmaya beni yönlendiren danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Zekeriya BÜLBÜL'e ve arşivi ve belgeleri tanımamıza vesile olan, belgelerin transkripsiyonunda ve tez aşamasında sürekli kendisinden istifade ettiğim Hocam Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ'a ve araştırmam sırasında her türlü desteğini benden esirgemeyen kayınbabam Mustafa ve kayınannem Hasibe'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Derya KARAKAYA

GİRİŞ

Eskil Kazası tarihî olarak Osmanlı Dönemi'nde kurulan ve gelişen bir yerleşim merkezidir. Osmanlı Devleti'nden önceki dönemlerde de bir yerleşim merkezi olmasa da hac ve kervan yolu üzerinde olduğu için Müslim ve gayrimüslimler için geçit olmuştur.

Osmanlı vakıf tarihine önemli bir kaynak teşkil eden Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan ve her kazanın alfabetik sıraya göre yazıldığı *Hurufât Defterleri* 1102/1690 yılında tutulmaya başlanmış, bu 1255/1839 yılına kadar devam ettirilmiştir (Akıncı, 2007: 1). Buna göre XVIII. yüzyılın buhranlı dönemlerinde insanların vakıflara iş için müracaatta bulunması ve bazı zamanlar merkezi yanltan beyanlara engel olma ve atamaların düzenli yapılması için kaydetme geleneği başlatılmış olmalıdır. Bu kayıtlar kazanın adı, kasaba, köy ve mahallenin adı, atanan görevlinin ücreti, kişinin atanacağı görev, görevin boş kalma nedeni, atanan kişinin adı, atayacak kişinin unvanı ve adı en sonunda da atama tarihî yazılarak yapılmaktadır.

Eskil Kazası'na ait *Hurufât Defterleri*'ne kayıtlar da diğer kazalarda olduğu gibi bu usûl ile yapılmıştır. Tayinler padişah değişikliği, görevlinin kendi isteği ile çekilmesi ya da görevi terk etmesi, merkez tarafından azledilmesi veya ölmesi sonucu verilen berat ile olurdu. Eskil Kazası'na ait incelenen *Hurufât Defterleri* ile kaza içerisinde yer alan köylerin isimleri; birlikte kazada görev yapan kadı ve naiplerin kimler olduğunun yanı sıra, birer vakıf kurumu olan cami, mescit, tekke, zaviye, mek-

tep, medrese ve han gibi birçok hayır müessesesi ile burada görev yapan kişilerin görev süreleri, aldıkları ücretler kaydedilmiştir.

I. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Osmanlı Devleti'nin uzun süre geniş bir bölgede farklı ulusları bir arada tutabilmesi her zaman merak konusu olmuştur. Bu başarıyı askerî ve siyasi yapıya dayandıranlardan farklı olarak günümüz araştırmacıları, sosyal ve kültürel düzenin bunda aslında etken olduğunu görmüşlerdir. Bundan dolayı Osmanlı Devleti'ni daha iyi anlamak için bu yönde çalışmalar hız kazanmış, vakıflar ve vakıf eserleri inceleme alanı olmuştur.

Çalışma konusunu oluşturan Eski Kazası, İlk Çağlardan beri önemli bir yerleşim yeridir. Özellikle arşiv kaynakları taranarak Osmanlı Dönemi'nden kalan sosyal içerikli eserleri tespit etmek ve toplumun yaşayış biçimini belgelere dayanarak aydınlatmak amaçlanmaktadır. Ayrıca şehir tarihçiliğinin günümüzde giderek önem kazanması nedeniyle yerel tarihçiliğe katkı sağlamak istenmektedir.

II. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunan *Hurufât Defterleri*'nde mevcut olan vakıf kayıtları ışığında yapılmıştır. Ayrıca Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi ile Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki bazı vakıf belgeleri de tespit edilerek ilgili bölümlerde kullanılmıştır. Daha sonra Eski Kazası ile ilgili telif eserler incelenmiştir.

Özellikle *Hurufât Defterleri*'nde Eski Kazası'nda bulunan ancak birçoğu günümüze kadar ulaşamayan medrese, cami ve mescit gibi vakıf eserleri ve buralarda çalışan görevliler ile ilgili belgelere ulaşılmıştır. Bu belgeler tasnif edilerek ilgili kurumların çalışanları hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca mahalle ve köy isimlerinin birçoğunun değişmeden günümüze kadar geldiği tespit edilmiştir.

III. Araştırmanın Kaynakları

III.I.Eskil Kazası Hurufât Defterleri

Kelime olarak Hurufât harf kelimesinin çoğuludur. Osmanlı Dönemi'nde kazaların alfabetik sıraya göre yerleştirildiğini göstermektedir. Bu işlem Arap alfabesine göre yapılmaktadır.

Vakıf kurumlarında çalışan görevliler görevinden feragat ederse, azledilirse ya da ölürse yerlerine yeni atamalar yapılır, bunların berat özetleri *Hurufât Defterleri*'ne kaydedilirdi. Ayrıca her padişah değişikliğinde beratlar yenilenir ve yine bu defterlere özetleri yazılırdı. *Hurufât Defterleri*'nde kazaya ait hemen bütün vakıf eserleri, bunların banileri ile tamir ettirenleri, nelerin tamir veya ilave edildiği, atama ve vakıf problemleri kayıt altına alınmıştır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde "*E Harfî Anadolu*" defterlerinde Eskil Hurufâtları yer almaktadır. Bu kayıtlar 1102-1241/1690-1825 tarihleri arasında tutulmuştur. 1159 nolu defterden başlanarak 535 nolu deftere kadar 19 defter incelenmiş, kalan 533, 1138, 1140 nolu defterler bulunamamış ve bir defter numarası ise hiç okunamamıştır. Ayrıca belgeler içerisinde Eskişehir'e ait bir de berat özeti yer almaktadır.

III.II. Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Hatt-ı Hümayûn, Cevdet Evkaf, Cevdet Maarif ve Cevdet Belediye tasnifleri incelenmiştir.

Muallim Cevdet'in başkanlığında 8 Ekim 1932 tarihli İcra Vekilleri Heyeti kararıyla yeni bir tasnif heyeti oluşturulmuş, Muallim Cevdet 1935 yılında istifa ederek ayrılmasına rağmen tasnif 1937 yılına kadar sürdürülmüştür. "*Cevdet Tasnifi*" olarak adlandırılan bu çalışmada belgeler Evkaf, Maarif ve Belediye gibi konulara ayrılarak tasnif edilmiştir. Bu tasnif 17 ana bölüm altında 960-1322/1553-1904 tarihleri arasındaki kayıtları içeren 216.572 adet belgeden oluşmaktadır. (Komisyon, *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*: 411-412).

Derya Karakaya

Cevdet Belediye Tasnifi: belediye ile ilgili belgelerin kronolojik olmayan tasniflerinin bulunduğu katalogdur. 1067-1295/1656-1878 yılları arasındaki dönemi kapsamaktadır.

Cevdet Evkaf Tasnifi: Vakıflar ile ilgili belgelerin kronolojik sıraya tutulmaksızın yer aldığı katalogdur. 1004-1291/1595-1874 yılları arasını ihtiva etmektedir.

Cevdet Maarif Tasnifi: Eğitimle ilgili bilgilerin herhangi bir kronolojiye tabi tutulmaksızın yer aldığı katalogdur. Bu tasnifte 989-1304/1581-1886 tarihleri arasındaki kayıtlar mevcuttur.

BİRİNCİ BÖLÜM

ESKİL/KARAPINAR KAZASI'NIN COĞRAFI DURUMU VE TARİHÇESİ

II. COĞRAFI KONUMU

II.I.Coğrafi Konumu

Kaza idaresi, Osmanlı taşra yapılanmasında, kadının yetki alanını ifade eden, ticari ve kültürel üstünlüğü ile çevrenin merkezi olmuş bir kasaba veya şehir ile böyle bir topluluk merkezini çevrelemiş köylerin teşkil ettiği idari bir birliktir. Özellikle XVII. yüzyıldan itibaren kazaların coğrafi bir bütünlüğe sahip idari bölge haline gelişi belirginleşmiştir. Osmanlı öncesinde Selçuklular döneminde bu ad altında idari bir birim bulunmamaktadır. Bu nedenle kazanın tamamen Osmanlılara has bir yapılanma biçimi olduğu kabul edilebilir (Baykara, 2002: 119).

Kazalar etrafındaki köyleri iktisadi, kültürel ve hatta coğrafi bakımlardan kendisine bağlamış, köyler topluluğunun tabii merkezi durumuna gelmiştir. Kendisine bağlı olan köylerin, mahallelerin adli ve idari işlerini çeviren hükûmet merkezi haline gelmişlerdir. Buralara daha sonra medrese, imarethane, tekke, han, hamam, cami, türbe gibi hayır yapılarının inşası ile bölge şenlenmiş; bunun sonucu olarak büyük bir kalabalığa da sahip olmuşlardır (Akdağ, 1979: 401). Birçok Osmanlı belgesinde kazalar, doğrudan merkeze bağlı bağımsız birimler olduğu için eyalet veya sancak adı zikredilmeden belgelerde yer almaktadır. Nitekim Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki *Hurufât Defterleri*'nde kazaların vilayet zikredilmeden müstakil olarak kaydedilmeleri buna güzel bir örnektir.

Kaza idaresi eyalet bölünmesinden farklı olarak, ayrı ayrı ve birbirine bağlı olmayan Divan-ı Hümayun'a karşı sorumlu, başında kadıların bulunduğu eyaletin veya sancağın adı ve niteliği önem arz etmezdi (Akdağ, 1979: 82). Bu nedenle hep kendi isimleriyle zikredilmiş; hatta şöhretli olmayan kazaların nerede olduğunu bulmak güçleşmiştir (Baykara, 1990: 5). Kazanın, 1864 Vilayet Nizamnamesi'yle yapılanması sonucu bugünkü idari teşkilatta ilçenin karşılığı olarak kabul edildiği söylenebilir. Ancak işlev olarak tamamen farklı bir özelliğe sahiptir.

Eskil Kazası'nın bulunduğu yerin coğrafi konumu, çevresindeki kentlerle sınır durumu, iklimi, kapladığı alan ve bitki örtüsü önem arz etmektedir. Bu sebeple aşağıda kazanın coğrafi konumu incelenecektir.

Eskil, Karaman Eyaleti'nin merkez sancağı olan Konya'nın sınırları içinde bir kaza olarak yer almaktadır. Tuz Gölü'nün güneyinde ve ona sınırdır. Doğusundan Aksaray, güney doğusundan Ereğli, güneyinden Karaman ve Zengicek, güney batısından Konya, batısından Saitili (Kadınhanı) ve İnsuyu kazaları ile komşudur (Çizim 1, 2).

I.I.II. İklimi

Coğrafi konumu itibarıyla İç Anadolu Bölgesi'nin güneyinde yer alan Eskil Kazası, bölgenin genelinde görülen karasal iklimin hakimiyeti altındadır. İklimin gereği bozkır bitki örtüsü hakimdir. Bölge fazla yağış almadığı gibi yazlar sıcak ve kurak; kışlar soğuk ve kar yağışlıdır. Yıllık ortalama sıcaklık 10-15 °C arasında değişmektedir. Ortalama yağış miktarı ise 300 mm civarındadır.

I.I.III. Akarsuları

Eskil Kazası'nın kapsadığı alan, kapalı havzadır. Bu nedenle elle tutulur bir akarsuyu bulunmamaktadır. Bununla birlikte iki belde de "*Bolkar Suyu*" olarak geçen bir akarsu mevcuttur. Adından da anlaşılacağı üzere Bolkar Dağı'ndan çıkan

ve ovaya dökülen bir çay olmalıdır. Bu su için “*bend kulu*”ve “*âb-râh*” yani su yolcu atamaları yapılmıştır (VAD. No: 1069, vr. 33b; No: 1159, vr. 94b).

I.II. TARİHÇESİ

I.II.I. Tarihçesi

Eskil Kazası, günümüzde Karapınar ve Eskil ilçelerine ayrılmıştır. Eskil ilçesi, Aksaray içerisinde yer almaktadır. Eskil Kasabası, başlangıçta Eslik Kazası’nın merkezi olduğu tahmin edilmektedir. Tarihî eski yolları bu bölgeden geçmektedir. Daha önce Gâvüröreni denilen yerde olan Eskil’in yeri rivayete göre Aksaray’ı kuran II. Kılıçarslan değiştirmiş, buraya Türk boyları yerleştirilmiştir. Kasabanın sınırları içerisinde höyükler, açık hava tiyatro yerleri, İslamiyet’ten önceki devirlerin bu topraklardan gelip geçen Hititler, Kapatokyalılar, Frigyalılar ve İranlılar gibi kavimlerin, devletlerin mimari döküntüleri ve mezar kalıntıları bulunmaktadır. Bu günkü Eskil İlçesi’nin sınırlarından ilah, ilahe heykelleri çıkmaktadır. Bu sahaya giren Ortakuyu, Çukuryurt, Hacıevvadlı, Mutlu, Çulfa, Sağsak, Köşk ve Tosun yaylaları ve höyükler eski eserler, mimari abide döküntüleriyle doludur. Frigyalılar’ın Gordiyom’dan Arhelais’e (Aksaray) giden tarihî yol da buradan geçirdi. Burada birçok Türk cemaati oturmaktaydı. Bizanslılar’ın çöküntü ve dağılma zamanlarında buralardaki abide mahiyetindeki eserler harap durumdaydı. Birçok kilise, manastır ve türbe harap haldeydi. Selçuklular bu toprakları Türkleştirirken ve Müslümanlaştırdıkları bu binalardan istifade etmişlerdir. Bunları birer taşocağı gibi kullanmışlardır (Konyalı, 1974: 1889-1890-1895).

I.II.II. Karapınar’ın Eskil’in Kaza Merkezi Olması

Karapınar, Osmanlı Dönemi’nde Eskil Kazası sınırları içerisinde yer alan bir kasaba idi. 1559-1563 yılları arasında kuruluşu tamamlanınca, çevre köylerle rahat bağlantının kurulabileceği, köylünün bir çok ihtiyacını karşılayabileceği bir kasaba

haline geldi. Karapınar'ın Eskil Kazası'nın merkez kasabası haline getirilmesi, külliye'nin tamamlanmasından hemen sonra yani 1563'te olmalıdır. Ancak Karapınar'ın kaza merkezi olduğuna dair kayıtlar daha sonra olup, bunlardan biri 3 Safer 979/28 Mayıs 1571; diğeri 17 Muharrem 979/11 Haziran 1571 tarihli iki hükümdür. Her iki belge de "*Sultaniye Kadısı*"na hitaben yazılmıştır. Karapınar'ın Eskil Kazası'nın merkezi olduğunu gösteren belge ve kaynaklar ise daha çok XVII. yüzyıl başlarına aittir. IV. Murad'ın 27 Temmuz 1612-8 Şubat 1640 yıllarında Bağdat Seferi sırasında Karapınar'a uğradığını anlatan Naîmâ, Sultaniye'nin yani Karapınar'ın Eskil Kazası'nın kasabası olduğuna işaret etmiş (Naîmâ, *Tarih*, 1968, s. 1179), Evliya Çelebi de Karapınar'a Konya Kazası sınırında "*hakimlikdir*" demiştir (Evliya Çelebi, 1999, s. 23).

Karapınar'a merkezden gönderilen resmî yazıların büyük çoğunluğunun Eskil Kadısı'na hitaben yazıldığı görülmektedir. Ayrıca XVII. yüzyıldan sonraki bazı belgelerde Eskil Kadısı'ndan bahsedilmeksizin doğrudan "*Karapınar Kadısı'na*" yazıldığı olmuştur. Nitekim Evail-i Recep 1051/Ekim ortaları 1641 tarihli bir hükümde "*Karapınar Kazası*" olarak geçmekte; 25 Ramazan 1067/7 Temmuz 1657 tarihli hükümde "*Karapınar Kadısı'na*" gönderilmektedir (Küçükdağ, 2001: 14). Bunun yanı sıra Eskil mahkemesinin Karapınar'da bulunması buranın Eskil'in kaza merkezi olduğunu kanıtlamaktadır (VAD. No:1069, vr. 33; VAD.No:1137, vr. 31b).

Osmanlı Devleti'nin idari yapısı içinde Karaman Eyaleti'nin merkezi ve aynı zamanda Paşa Sancağı Konya'dır. Konya'nın bu konumunu 1867 yılına kadar sürdürmüştür. Karaman Eyaleti'nin merkez sancağı olan Konya'nın kazaları 1264/1847 tarihli *Sâlname-i Devlet-i Osmaniyye*'de: Konya, Lârende, Karapınar, Ereğli, Gaferriyat, Divle, Esb-Keşan, Tabii, Aladağ, Belviran, Hadim, Saideli, Beyşehir, Seydişehir, Ilgın, Doğanhisar, Argıthanı, Turgut, Sarıkeçeli, İnsuyu ve Eskil olarak verilmektedir. Yine 1272/1856 tarihli *Sâlname-i Devlet-i Osmaniyye*'de Konya sancağının kazaları verilmiş, Karapınar kazası bu

Salname'de “*Karapınar maa Sultaniye*” olarak belirtilmiştir. Görüldüğü gibi daha önce Eskil Kazası'nın merkezi olan Karapınar bahsedilen yıllardaki *Sâlnameler*'de ayrı bir kaza birimi olarak zikredilmektedir.

I.II.III. Osmanlı Döneminde Karapınar

Osmanlı Devleti XVI. yüzyıldan itibaren tehlikeli geçit yerlerine devlet eliyle derbent köyleri kurmuş, güvenlik, buraya bir kale inşa edilip (Çizim, 3) derbentçi adı verilen kişilerin yerleştirilmesiyle sağlanmaya çalışmıştır. Ancak yaşam şartlarının zor olduğu bazı derbentlerde köy halkı bulundukları yerleri terk edince, anayollar üzerindeki yerlerin güvenliğini sağlamada zorluk çeken devlet bu köylere iskân özendirmek ve bu bölgede ekonomik ve sosyal hayatı canlandırmak maksadıyla külliye inşaatı etmiştir. İşte Karapınar bu iskân metodu sonucu XVI. yüzyılda ortaya çıkmıştır (Küçükdağ, 2001: 8-9).

Sosyal ve ekonomik hayat bakımından cazip bir yerleşim merkezi olmayan Karapınar'ın en önemli özelliği İstanbul'u Çukurova, Suriye ve Hicaz'a bağlayan yollar üzerinde bulunmasıdır. Dolayısıyla burası aynı zamanda hacıların geçit yolu üzerindedir. Bu nedenle I.Selim Çaldıran Seferi (1514) dönünde burada bir derbent köyü kurulmasını emretmiş ve etrafı surlarla çevrili Karapınar köyü kısa zamanda, muhtemelen 1515'te inşa edilerek derbentçiler yerleştirilmiştir (Küçükdağ, 2001: 9). Ancak köye iskân o kadar da kolay olmamıştır. Zira buraya yerleştirilenler kısa bir süre sonra “*nakl-i hâne etmiş*” başka yerlere yerleşmişlerdir (BOA.C.DH.83/4128). Kaçan köylülerin yeniden yerlerine dönmeleri için çeşitli önlemler alınmıştır. Avarız-ı divaniye ve tekâlif-i örfiyeden muaf tutulmuşlardır. Bunların eski yerlerine dönmeleri için Karaman valisine emirler yazıldıysa da pek etkili olmamıştır (BOA.C.EV.393/19933;C.BLD. 65/3227). Bu nedenle köy 1530 yıllarında harabe durumunda idi. Şehzade II. Selim'in Konya valiliği sırasında terk edilmiş derbent köyünde bir külliye inşa edilerek kasaba Sultaniye adıyla yeniden inşa edilmeye başlanmıştır

(Küçükdağ,1997: 9-10). Bu amaç doğrultusunda I. Süleyman külliyesinin inşası sürerken 1562’de bir temlikname ile oğlu II. Selim’e Konya ovasında birçok köy, mezra ve yaylağı imarete vakfetmek üzere vermiştir. Karapınar’a 120 hanenin iskân edilmesine dair 24 Recep 967/20 Nisan 1560 tarihinde bir emir çıkartılarak Karapınar’ın kurulması sağlanmıştır.

Özellikle II. Selim döneminde Karapınar’ı bölgenin önemli bir yerleşim yeri haline getirmek için bir takım tedbirler alınmıştır. İlk olarak bölgeye iskânı özendirmek için halk bazı vergilerden muaf tutulmuştur. Devletin amacı Karapınar’ı Orta Anadolu’nun önemli şehirlerinden biri haline getirmektir. Bunun için belgelerde buraya iskân için vasıflı insanların yerleştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu çerçevede 2 Eylül 1579 tarihli bir hükümle Niğde ve Aksaray kadılarında Karapınar’a nalbant, kasap, bakkal, ekmekçi, demirci, terzi ve paçacı esnafının gönderilmesini istemiştir. Fakat Karapınar’a iskân konusuyla devlet yakından ilgilenmesine rağmen istenilen sonuç alınamamıştır.

I.III. MAHALLELERİ

I.III.I. Karapınar/Sultaniye’nin Mahalleleri

Karapınar kasabası XVI. ve XIX. yüzyıllar arasında cami, mescit, medrese ve külliyesiyle tam bir Türk yerleşim merkezi özelliği göstermektedir.

Karapınar’da Obruk, Hanönü, Hankapısı, Apak, Hüsnî, Cebeni, Derviş Mehmed, Hatci, Öyük, Hantimurlu ve Çetmi mahallelerinde birden fazla cami, mescit ve medrese bulunmaktadır. Bu kurumların varlığından da anlaşılacağı üzere adı geçen mahalleler kasabanın sosyal ve kültür merkezini oluşturmaktadır. Aşağıda Karapınar mahalleleri hakkında bilgi verilirken bu durum gözetilecektir.

I.III.I.I. Hankapı Mahallesi

Karapınar’ın eski mahallelerinden olan Hankapısı Mahallesi’nin adını ne zaman aldığına dair herhangi bir bilgi bulun-

mamaktadır. Yalnız rivayet edildiğine göre II. Selim'in yaptırdığı külliyedeki hanın kuzeydoğusuna yerleşen halk burayı isimlendirirken “*kapı önü* ” anlamına gelen mânâ ile isimlendirmiştir. Günümüzde hâlâ bu isimle anılan mahalle Fatih, Kale, Yeni ve Zafer mahalleleriyle sınırdır (Gündüz, 1980: 260). *Hurufât Defterleri* kayıtlarında da bu mahalle Hanönü Mahallesi olarak kaydedilmiştir. Mahallede Ahmet Ağa Camii (VAD. No: 1069, vr. 33), Ahmet Ağa Mescidi (VAD. No: 1069, vr. 33), Hacı Ahmet Mescidi (VAD. No: 1062, vr. 76a), Hacı Ömer Mescidi (VAD. No:1055, vr. 80b), Hacı Osman Mescidi (VAD. No:530, vr. 83b), Hacı İbrahim Ağa Mescidi (VAD. No:535, vr. 91a)adlı ibadethaneler yer almaktadır.

I.III.I.II. Apak Mahallesi

Apak Mahallesi adını “*Apak Ören*” denilen obadan gelip yerleşen halktan almıştır. 980/1572 yılında Karakışla köyünden Kul Hamza sülalesi, Osmancık ve Develer köylerinden birçok kimsenin 1570-1571 yılında Kıbrıs'ın fethinden sonra Kıbrıs'a sürgün olmaktan kurtulmak için bu mahalleyi kurup buraya yerleştikleri rivayet edilmektedir (Gündüz, 1980: 261). Günümüzde hâlâ mahalle bu adla anılmaktadır.

Apak Mahallesi, İsmet Paşa, Hacı Ömerli, Adalet ve Alaaddin mahalleleri ile çevrilidir. *Hurufât Defterleri* kayıtlarında bu mahallede Hacı Himmet Mescidi (VAD. No:1069, vr. 33) bulunmaktadır.

I.III.I.III. Çetmi Mahallesi

Oğuzların 24 boyundan biri de Çepni boyudur. XVI. yüzyılda Anadolu'da Çepnilere ait 43 yer adı bulunmakta olup Yavuz Sultan Selim devrinde Eskil Kazası'nda da Çepni adına Atçeken oymakları içerisinde rastlanmaktadır. Nitekim Çetmi köyü bu boyun adını taşımaktadır. Yavuz Sultan Selim Karapınar köyünün kurulmasını emrettikten sonra vergiden muaf olmak isteyen Çetmi köyü halkı da gelip buraya yerleşmiş ve yerleştikleri mahalleye Çetmi adını vermişlerdir. Bu gün hâlâ

Derya Karakaya

varlığını sürdüren mahalle Yeni Mahalle, Selimiye ve Pınarbaşı mahalleleri ile çevrilidir (Gündüz, 1980: 263).

Hurufât Defterleri kayıtlarına göre de Çepni Mahallesi olarak adlandırılmaktadır. Mahallede Çetmi Mahallesi Mescidi(VAD. No:1055, vr. 80b) yer almaktadır.

I.III.IV. Hatci Mahallesi

Hatci Mahallesi Mescidi (VAD. No:534, vr. 62b).

I.III.IV. Öyük Mahallesi

Pir Ali Yazıcı Mescidi (VAD. No:1073, vr. 85b).

I.III.IV. Derviş Mehmet Mahallesi

Hacı Süleyman Mescidi (VAD. No:1070, vr. 61b).

I.III.IV. Han-Timurlu Mahallesi

Hacı Ömer Mescidi (VAD. No:531, vr. 104b).

I.III.IV. Hüsni Mahallesi

Hüsni Mahallesi Mescidi (VAD. No: 1069, vr. 33).

I.III.IV. Karabaş Mahallesi

Alaca Mescit (VAD. No:1159, vr. 94b).

I.IV. ESKİL/KARAPINAR KAZASI KÖYLERİ

Köyler Osmanlı Dönemi'nde kazaların etrafında kurulan yerleşim merkezleridir. Eski/Karapınar Kazası'nda *Hurufât Defterleri'nden* tespit edilen köyler şunlardır;

I.IV.I. Arısama Köyü

Karapınar-Aksaray karayolu üzerinde olup Karapınar'a 45 km uzaklıkta bulunmaktadır. Köy Aksaray, Ereğli, Bor ve Karapınar arasında, çok geniş toprakları olan bir yerleşim yeridir.

Batısında Arısama Dağı, güneyde Karacadağ, doğuda Hasan Dağı bulunmaktadır.

Arısama, Hititlerin yarı bağımsız köy ve şehir devletleri içerisinde Tyana (Kemerhisar) Krallığı'nda Ardistama olarak geçmektedir. Hititlerden kalma örenler üzerine kurulan şehir o dönemden bu yana varlığını korumuştur. Nitekim W. M. Ramsay, Likonya haritasında Arısama'yı Ardistama olarak göstermiş ve "*Ardistema'nın eski ismini hâlâ Arısama şeklinde muhafaza edenşehir*" şeklinde kaydetmiştir (1960: 381). 1071 yılından sonra Anadolu'ya Orta Asya'dan Oğuz Türkleri'nin geldiği, Arısama'nın da bu yerleşmelerden nasibini aldığı görülmektedir (Üçer-Koman, 1945: 2). Köyde Osmanlı Dönemi'nde iki cami bulunmakta idi. Bunlar Arısama Köyü Camii (VAD. No: 1159, vr. 94a) ve Ahmed Efendi Camii (VAD. No:1143, vr. 42b)'dir.

I.IV.II. Apak Köyü

Yukarıda bahsedilen Apak Mahallesi'ni Apak köyü halkı kurmuştur. "*Apak Öreni*" olarak da adlandırılan köy halkı Karapınar'a giderek oraya yerleşmiştir. Osmanlı Dönemi'nde köyde Tobaş Himmet Camii (VAD. No: 534, vr. 62b) ve Tobaş Himmet Mescidi (VAD. No:1072, vr. 104a) bulunmaktadır.

I.IV.III. Akviran Köyü

Türkler renkleri yön olarak kullanmışlardır. Kara renk kuzey, kırmızı renk güney, gök renk doğuyu temsil etmektedir. Akviran'ın adını aldığı Ak ise batıyı göstermektedir. Romalıların zulmünden kaçan yerli halk ve Hristiyanlar, Karacadağ çevresinde toplanarak eski bir ören yerine yerleşmişlerdir. Ören anlamına gelen Viran ile Ak kelimesinin birleşimiyle köy adını almıştır. Köyün halkını Şeyh Ömer Cemaati ve Burnaz Kor Cemaatleri oluşturmaktadır. *Başbakanlık Osmanlı Arşivi*'nde 465 numarada kayıtlı Kanuni devrine ait *İl Yazıcı Defteri*'nin 260-326 numaralı sayfaları arasında Karaman Vilayeti sınırları içindeki Ereğli Kazası'na ait kayıtlar bulunmaktadır. Tarihi

bilinmeyen bu defterde Akviran köyü, Karacadağ Nahiyesi'ne bağlı olarak gösterilmekte, nüfusu hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır(Konyalı, 1970: 402-408).

Akviran köyünün doğusunda Oymalı, batısında Kesmez, güneyinde Karapınar ve Hortu, kuzeyinde ise Kıcıkışla ve Bağdaylı köyleri yer almaktadır. Osmanlı Dönemi'nde köyde Akviran Köyü Camii (BOA. HAT. 1619/18), Hacı Cabir Camii (VAD. No:1070, vr. 61b) ve Hacı Abdulkadiroğlu Camii (BOA. HAT. 1610/3) bulunmaktadır.

I.IV.IV. Salur Köyü

Tarihî kaynaklara göre Salur, Oğuz Mitolojisi'nde Oğuz Han'ın oğlu Dağhan'ın oğullarından birinin adıdır. Bu nesilden gelenlere ve Salur tarafından idare edilen kabilelere Salur denmiştir. Karamanoğulları Beyliği'nin kurucusu olan Salurlar 1227/1228 yıllarında Karaman kabileleri ile Anadolu'ya gelerek Ermenek civarına yerleşmişlerdir (Ünal, 1957: 10-19). Osmanlı Devleti zamanında da II. Bayezit (1481-1512) ve924/1518 yılında Yavuz Sultan Selim (1512-1520) zamanında Karacadağ yöresinde Salurların yaşadığına dair kaynaklar mevcuttur (Sümer, 1972: 50-51). Akviran köyünde olduğu gibi Karacadağ Nahiyesi'ne bağlı olarak gösterilen Salur'un nüfusu 144 kişi olarak kaydedilmiştir (Konyalı, 1970: 407).

Karapınar'ın en eski köylerinden biri olan Salur, doğuda Gökkaya, batıda Karapınar Bataklığı, güneyde Kesmezköyü ve Acıgöl, kuzeyde de Sırçalı köy ile sınırdır. Hâlâ varlık gösteren bu köyde Osmanlı Dönemi*Hurufât Defterleri'nde* Salur Köyü Camii (VAD. No:1159, vr. 76a), İbrahim Paşa Camii (VAD. No:1069, vr. 33b) ve Salur Köyü Mescidi (VAD. No:1073, vr. 85b) bulunmaktadır.

I.IV.V. Kıcıkışla Köyü

Köyün kuruluş tarihî kesin olarak bilinmemektedir. Ancak 1518yılında Yavuz Sultan Selim ve oğlu Kanuni Sultan Süley-

man zamanlarında yapılan tahrirlerde Karaman Eyaleti, Konya Sancağı, Karacadağ Nahiyesi'ne bağlı bir köy olarak isminden söz edilmektedir. Kanuni devri *İl Yazıcı Defterleri*'nde Karacadağ Nahiyesi'ne Bağlı bir köy durumunda ve nüfusu 89 kişi olarak verilmektedir (Konyalı, 1970: 409).

Günümüze kadar gelen köyün kuzeyinde Kayalı ve Öbektaş köyleri, güneyinde Bağdaylı, doğusunda Gicen ve Akviran, batısında ise Karapınar ile komşudur. Karapınar'a 23 km uzaklıkta yer almaktadır. Osmanlı Dönemi'nde *Hurufât Defterleri* kayıtlarına göre Kışıkışla köyünde Hüdavirdi Camii (VAD. No:1069, vr. 33) ve Abdullah Mescidi (VAD. No: 1137, vr. 31b) yer almaktadır.

I.IV.VI. Gicen Köyü

Kaynaklarda Oymalı olarak da geçen köy Doğu Romalılar ve Bizanslılardan kalma eski harabeler ve yerleşim kalıntıları üzerine kurulmuştur (Gündüz, 1980: 514). Oyma mağaralarda oturdukları için bu adı aldığı rivayet edilen köy, doğuda Beyören, güneyde Hortu, batıda Akören, kuzeyde Ekizli ve Öbektaş ile çevrilidir. Bu gün hâlâ varlığını korumaktadır.

Hurufât Defterleri kayıtlarına göre Gicen köyünde Gicen Köyü Camii (VAD. No: 534, vr. 62b), Hacı İsa Camii (VAD. No: 1069, vr. 33), Hacı Osman Mescidi (VAD. No: 1073, vr. 85b) ve Gicen Köyü Mescidi (VAD. No: 1143, vr. 42b) yer almaktadır.

I.IV.VII. Akçeşehir Köyü

Kaynaklarda "Akçe-şar" olarak da geçmektedir. *Tarih-i Naîmâ*'da IV. Murat'ın (1623-1640) Bağdat Seferi'ne giderken Karapınar ve Akçe-şehir'e uğradığı kaydedilmektedir (Gündüz, 1980: 35). Kanuni devri *İl Yazıcı Defterleri*'nde Ereğli Kazası'nın Karacadağ Nahiyesi'ne bağlı bir köydür. Defterde "Cemaat-i

Derya Karakaya

Ermeni” adı ile anılan bir cemaatin burada oturduğu ve nüfuslarının 13 kişi olduğu kaydedilmektedir (Konyalı, 1970: 410).

Hurufât Defterleri’ne göre Akçeşehir Köyü Camii (VAD. No:532, vr. 89b) ve Sultan Selim Camii (VAD. No:1069, vr. 33) köyün başlıca ibadethaneleridir.

I.IV.VIII. Karaviran Köyü

Köyün adının kaynağına bakıldığında Ceyhun ırmağının sol kıyısında oturan Türkmenlerden Er Sarı boyunun bir oymağının adının kara olduğu görülmektedir. Aynı zamanda Danişmendoğullarına karışmış olan 10 boydan birinin adı da Karalı’dır (Üçer ve Koman,1945: 36). Karaviran isminin de bu boy ve boyun uzantılarından geldiği sanılmaktadır. Karaviran köyü, Kanuni döneminde Konya Sancağı Karacadağ Nahiyesi köylerinden biridir. Dönemin *İl Yazıcı Defterleri’nde* 34 kişilik nüfusu olduğu kaydedilmektedir. Aynı defterde başka bir kayıta nüfusu 162 kişi olarak gösterilmekte, burada Ovacık Yaylağı, Senemek-Ağıl Karanlu Kuyu, Enikli Kuyu, Kızılca Köpek gibi kuyuların bu köy halkının sulakları olduğu kaydedilmektedir (Konyalı, 1970: 408-409).

Köy doğuda Gölören ve Kökmenlik Deresi, güneyde Hacat Tepe, Gicen Kalesi, batıda Işıklar ve Ekizli köyleri, kuzeyde ise Emirgazi ve Meşeli köyleri ile çevrilidir. Karapınar’a 33 km uzaklıkta yer almaktadır. Günümüzde varlığını sürdüren köyde Osmanlı Dönemi’nde Karaviran Köyü Camii (VAD. No:1159, vr. 94a), Hacı Ali Mescidi (VAD. No:1073, vr. 85b) adlı ibadethaneler mevcut bulunmaktadır.

I.IV.IX. Emirgazi Köyü

Kaynaklara göre köy adını Oğuzların 24 boyundan biri olan Afşarlardan almaktadır. İran Afşarlarının 10 boya ayrıldığı ve bunlardan birinin adının “*Emirli*” olduğu görülmektedir (Üçer ve Koman, 1945: 16). Emirgazi, İran Afşarı’nın Emirli

Boyu ve bölüntüsünden meydana gelmiş bir aşiretten gelme olduğu ihtimal dahilindedir. Ancak köyün iki kilometre güneydoğusunda Emrullah Gazi Türbesi'nin varlığı köyün ismini buradan aldığını göstermektedir (Gündüz, 1980: 531). Köy Kanuni dönemi *İl Yazıcı Defterleri*'ne göre Konya Sancağı Karacadağ Nahiyesi'ne bağlıdır. Bu köyde 84 kişi yaşamaktadır. Bu halktan Şeyh Ömer ve başkalarından mükellef kişi Gencik'te oturuyordu, bunların sayısı da 43 idi. Eskil'e bağlı Kobanoyruğu Mezrası'nda Şirin Işık cemaatinden 15 kişi ve Kor diğer adıyla Burnaz cemaati de burada oturuyordu (Konyalı, 1970: 408).

Kanuni zamanında yapılan tahrirde Konya Sancağı'nın Karacadağ Nahiyesi'ne bağlı bir köy olarak ismine rastlanmaktadır (Konyalı, 1970: 408). Köy halkının kimi zamanlar ekonomik kimi zamanlardan eşkıyalar yüzünden köyü terk ettikleri olmuştur. Nitekim *"Karapınar'da Sultan Selim Camii ve imareti evkaft köylerinden Emirgazi ve sair köyler ahalisinin Niğde ve Aksaray tarafına dağılması vakıf için zararlı olduğundan bunların eski yerlerine iadesi için Karaman valisi ve mutasarrıflara"* emirler yazılmıştır (BOA.C.EV. 393/19935). Aynı şekilde *"Haremeyn evkafından ve Karapınar Sultaniye mukataası köylerinden Emirgazi Köyü ahalisinin ekseri levant ve delil eşkıyasının tasallutları sebebi ile başka taraflara nakl-i hane etmiş oldukları"* görülmüştür (BOA. C.BLD. 65/3227).

Köy kuzeyde Arısama Dağı, güneyde Karacadağ, batıda Işıklar ve Yamaç köyü, doğuda Belkaya ile sınırdır. Bu gün kasaba durumunda olan köyde Osmanlı Dönemi'nde Hacı Halil Camii (VAD. No: 1055, vr. 80b), Emirgazi Köyü Camii(VAD. No:1073, vr. 85b), Çalab-Virdi Camii (VAD. No:1070, vr. 61b), Hacı Mehmet Camii (VAD. No:1062,vr.76b) ve Hacı Hüseyin Camii (VAD. No:1062,vr.76a) bulunmaktadır.

I.IV.X. Hotamış Köyü

İstanbul-Bağdat yolunun uzun bir bölümünde bulunan Hotamış toprakları haç kabileleri, seyyah gurupları ve Osmanlı postalarının kullandığı önemli bir yerdir. Eşkıyalar tarafından yolun kesilmesi üzerine Taşpınar köyünden getirilerek yerleştirilen halk köyü kurmuştur (Orhonlu, 1967: 107). Suğur Derbendi olarak da geçen köy 1295/1878 tarihli *Devlet-i Osmaniye Salnamesi*'nde Konya Sancağı'nın kazaları ve nahiyeleri anlatılırken Hotamış, Karapınar Kazası'na bağlı bir nahiye olarak yazmaktadır.

Köy, güneyde İslık, kuzeyde Akçayazı ve Karapınar, doğuda Kesmezköyü batıda ise Ortaoba ile çevrilidir. Osmanlı Dönemi'nde *Hurufât Defterleri* kayıtlarına göre Hotamış köyünde, Suğur Köyü Camii (VAD. No:1069, vr. 33), Bağyani Mahallesi Seyyid Monla İbiş Camii (VAD. No:534, vr. 62b), Taşpınar Mahallesi Camii (VAD. No:534, vr. 62b), Çavuş Camii (VAD. No:1069, vr. 33b), Molla Abdullah Camii (VAD. No:535, vr. 91a), Hacı Abdulkadiroğlu Camii (BOA. HAT. 1610/3) ve Hacı Abdulkadiroğlu Mescidi (VAD. No:1058, vr. 46a) adlı ibadethaneler bulunmaktadır.

I.IV.XI. Bağlıca Köyü

Safer Osman Camii (VAD. No: 1159, vr. 94b), Hacı Osman Camii (VAD. No:1069, vr. 33b), Seyyid Süleyman Ağa Camii (VAD. No:530, vr. 83b), Emirli Mescidi (VAD. No:1159, vr. 94b), Hacı Dürri Mescidi (VAD. No:1159, vr. 94b), Hacı Ulvan Mescidi (VAD. No:1159, vr. 94b).

I.IV.XII. Beyviran Köyü

Eski Camii (VAD. No: 1069, vr. 33), Beyviran Köyü Camii (VAD. No:1069, vr. 33), İbrahim Camii (VAD. No:1137, vr. 31b), Mevlüd Camii (VAD. No:1069, vr. 33), İbrahim Mescidi (VAD. No:1062, vr. 76a).

I.IV.XIII. Bahçekayası Köyü

Burnaz Camii (VAD. No:1073, vr. 85b).

I.IV.XIV. Büyükviran Köyü

Büyükviran Köyü Camii (VAD. No:1069, vr. 33).

I.IV.XV. Bekurah Köyü

Eski Camii(VAD. No:1069, vr. 33).

I.IV.XVI. Çoğla Köyü

Çoğla Köyü Camii (VAD. No:1069, vr. 33).

I.IV.XVII. Enek Köyü

Enek Köyü Camii (VAD. No:1069, vr. 33), Cafer Mescidi (VAD. No:1159, vr. 94b), Mehmet Sudi Mescidi (VAD. No:1159, vr. 94b).

I.IV.XVIII. Eğin Köyü

Eğin Köyü Camii (VAD. No:1069, vr. 33b), Hacı İbrahim Camii (VAD. No:1073, vr. 85b), Seyyid Süleyman Ağa Camii (VAD. No:530, vr. 83b), Abdurrezzak Mescidi (VAD. No:1144, vr. 36b), Hacı İbrahim Mescidi (VAD. No:1159, vr. 94b), Musa Çelebi Mescidi (VAD. No:1159, vr. 94a), Yunus-Beşe Mescidi (VAD. No:1073, vr. 85b), Yunus Mescidi (VAD. No:1159, vr. 94a), Mehmet Dede Mescidi (VAD. No:1159, vr. 94b), Seyyid Musa Mescidi (VAD. No:1159, vr. 94b).

I.IV.XIX. Göçü Köyü

Hacı İbrahim Camii (VAD. No:1159, vr. 94b).

I.IV.XX. Göğeri Köyü

Göğeri Köyü Camii (VAD. No:1159, vr. 94b).

I.IV.XXI. Gene Köyü

Abdulkadir Camii (VAD. No:1073, vr. 85b), Gene Köyü Camii (VAD. No:534, vr. 62b), Şeyh Abdurrahman Camii (VAD. No:1069, vr. 33b), Seyyid Süleyman Ağa Camii (VAD. No:530, vr. 83b).

I.IV.XXII.Göre Köyü

Göre Köyü Camii (VAD. No:1069, vr. 33b).

I.IV.XXIII. Günye Köyü

Günye Köyü Camii (VAD. No:1144, vr. 36b), Carullah Mescidi (VAD. No:1073, vr. 85b).

I.IV.XXIV. Hortu Köyü

Padişah III. Ahmet devrinde Anadolu'da bulunan han ve derbentlere yeni bir düzenleme getirilerek onarılmış ve her birine Orta Anadolu şehirlerindeki başı boş ahali ile konar-göçer aşiret mensubu insanlar yerleştirilmiştir. 1721 yılında inşaatları biten Ereğli civarında bulunan Ulukışla ile Karapınar arasındaki Hortu Hanı'na Halep Türkmenleri soyundan olan Kara Beğdil Oymağı mensubu 131 hane iskân edilmiştir (Orhonlu, 1987;111). Bu yüzden bu bölge çoğunun Maraş'tan geldiği söylenen göçmenlerden oluşmaktadır. Ereğli'nin 3 km kuzey-doğusunda bulunan bu köyün şimdiki adı Sazgeçit'tir. Köy tarih sayfalarında Sultan Cem'in kaçış yolları ile yer almıştır (Konyalı, 1970;891).

Hortu köyünde, Osmanlı Dönemi'nde Hortu Derbendi Camii (BOA.HAT.1593/6), Mebni Camii (VAD. No:1070, vr. 61b) bulunuyordu.

I.IV.XXV. Hasanlar Köyü

Hasanlar Köyü Camii (VAD. No:1069, vr. 33), Hasanlar Köyü Mescidi (VAD. No:1069, vr. 33), Ak Hasan Mescidi (VAD. No:1065, vr. 59a), Ağçeşar Mescidi (VAD. No:530, vr.

83b), Ak Mescid (VAD. No:1143, vr. 42b), Ağçe Hasan Mescidi (VAD. No:1070, vr. 61b).

I.IV.XXVI. Keyceba Köyü

Keyceba Köyü Camii (VAD. No:1143, vr. 42b).

I.IV.XXVII. Kemer Köyü

Kemer Köyü Camii (VAD. No:1073, vr. 89b), Kara Cafer Camii (VAD. No:1070, vr. 61b), Süleyman Dede Camii (VAD. No:1143, vr. 42b).

I.IV.XXVIII. Keçiyan Köyü

Keçiyan Köyü Camii (VAD. No:1069, vr. 33b).

I.IV.XXIX. Karaayran Köyü

Karaayran Köyü Camii (BOA. HAT. 1601/92).

I.IV.XXX. Karaca Köyü

Hacı İbri Camii (VAD. No:1159, vr. 94a).

I.IV.XXXI. Kaşpınarı Köyü

Kaşpınarı Köyü Camii (VAD. No:1159, vr. 94a).

I.IV.XXXII. Kutuviran Köyü

Kutuviran Köyü Camii (VAD. No:1144, vr. 36b), Hacı Selim Mescidi (VAD. No:1062, vr. 76a).

I.IV.XXXIII. Kırtız Köyü

Kırtız Köyü Camii (VAD. No:1159, vr. 94b).

I.IV.XXXIV. Küllü Köyü

Ali Ağa Camii (VAD. No:1159, vr. 94b).

I.IV.XXXV.Kuzviran Köyü

Kuzviran Köyü Camii (*VAD. No:1069*, vr. 33b), Kuzviran Köyü Mescidi (*VAD. No:1143*, vr. 42b).

I.IV.XXXVI. Mirkadı Köyü

Mirkadı Köyü Camii (*BOA. C.EV. 59/2933*).

I.IV.XXXVII. Muradca Köyü

Cami ve mescidi çok olan bir köydü. Bu, nüfusu kalabalık bir yerleşim birimi olduğunu göstermektedir. Şu cami ve mes-citler tespit edilmiştir: Hacı Ayine Bey Camii (*VAD. No:1069*, vr. 33), Muradca Hacı Camii (*VAD. No:1069*, vr. 33b), Kadı Mahmud Camii (*VAD. No:1069*, vr. 33b), Muradca Köyü Camii (*VAD. No:1069*, vr. 33b), Hacı İbri Camii (*VAD. No:1069*, vr. 33b), Hacı Salih Camii (*VAD. No:1059*, vr. 73a), Hacı İn Bey Camii (*VAD. No:1159*, vr. 94a), Hacı İbriz Camii (*VAD. No:1159*, vr. 94b), Mehmet Dede Mescidi (*VAD. No:1159*, vr. 94b), Hacı Kademli Mescidi (*VAD. No:1159*, vr. 94b), Pençik Hacı Mehmet Mescidi (*VAD. No:1159*, vr. 94b), Mehmet Mes-cidi (*VAD. No:1159*, vr. 94b), Mahmud Kadı Mescidi (*VAD. No:1073*, vr. 85b), Arap Hacı Mescidi (*VAD. No:1069*, vr. 33), Hacı İbrahim Mescidi (*VAD. No:1069*, vr. 33), Abdulgani Mes-cidi (*VAD. No:1069*, vr. 33), Hacı Ali Mescidi (*VAD. No:1073*, vr. 85b), Hacı Murat Mescidi (*VAD. No:1069*, vr. 33b), Hacı Abdurrahman Mescidi (*VAD. No:1069*, vr. 33b).

I.IV.XXXVIII. Mesihli Köyü

Ali Ağa Camii (*VAD. No:1073*, vr. 85b).

I.IV.XXXIX. Obruk Köyü

Veli Ağa Camii (*VAD. No:534*, vr. 62b).

I.IV.XL.Seyviye Köyü

Seyviye Köyü Camii (*VAD. No:1069*, vr. 33b).

I.IV.XLI. Suğlu Köyü

Suğlu Köyü Camii (VAD. No:1062, vr. 76a).

I.IV.XLII. Sungurlu Köyü

Sungurlu Köyü Camii (VAD. No:530, vr. 83b).

I.IV.XLIII. Taşpınar Köyü

Taşpınar Köyü Camii (VAD. No:1069, vr. 33b).

I.IV.XLIV. Yağmakayası Köyü

Yağmakayası Köyü Camii (VAD. No:1062, vr. 76a),
Burnesoğlu Camii (VAD. No:1069, vr. 33b), Boznaz Camii
(VAD. No:1070, vr. 61b).

I.IV.XLV. Yağlıca Köyü

Hacce Huri Hatun Mescidi (VAD. No: 1069, vr. 33), Fatma
Hatun Mescidi (VAD. No:1159, vr. 94a).

I.IV.XLVI. Yaylak Köyü

Halil Beşe Mescidi (VAD. No:1159, vr. 94b).

I.IV.XLVII. Ayak Köyü

Tobaş Himmet Mescidi (VAD. No:532, vr. 89b).

I.IV.XLVIII. Görden Kasabası

Yunus Çelebi Mescidi (VAD. No:1073, vr. 85b).

I.IV.XLIX. İnekadın Köyü

Halil Hindi Mescidi (VAD. No:1143, vr. 42b).

I.IV.L. Kurt Köyü

Kurt Köyü Mescidi (VAD. No:1159, vr. 94b).

Derya Karakaya

I.IV.LI. Küpe Köyü

Küpe Köyü Mescidi (*VAD. No:1159*, vr. 94b).

I.IV.LII. Nalince Köyü

Fatıma Hatun Mescidi (*VAD. No:1069*, vr.33b).

I.IV.LIII. Sırçalı Köyü

Sırçalı Köyü Mescidi: (*VAD. No:534*, vr. 62b).

I.IV.LIV. Sultanhanı Köyü

Sultanhanı KöyüCamii: (*VAD. No:532*, vr. 89b).

I.IV.LV. Viran Köyü

Hacı Selim Mescidi (*VAD. No:1062*, vr. 76a).

İKİNCİ BÖLÜM

ESKİL/KARAPINAR KAZASI'NDA VAKIFLAR VE VAKIF GÖREVLİLERİ

II.1. ESKİL/KARAPINAR KAZASI'NDA VAKIFLAR

Çok geniş sınırlara ulaşan Osmanlı Devleti'nde toplumu ayakta tutan en önemli müesseselerden biri olan vakıfların kuruluş amacı, toplumun sosyo-ekonomik ihtiyaçlarını karşılamaktır (Bülbül, 2009: 181). Türklerin Anadolu ve Rumelide fethettikleri şehirlerin yeniden teşkilatlandırılmasına olduğu kadar ıssız kervan yolu geçitlerinde ve önemli tutunma yerlerinde yeni yerleşim merkezlerinin kurulmasını sağlamıştır (Yediyıldız, 1982: 5; Öztürk, 2002: 436). Öyle ki bu dönemde birçok köy ve kazanın vakıf eserlerinin etrafında kurulduğu hatta bazılarının bu eserlerin adıyla anıldığı dikkat çekmektedir.

Osmanlı padişahları, kuruluş yıllarında her şehrin fethinden sonra devlet adamlarının ve ileri gelenlerinin bu şehirlerde vakıf yoluyla medrese, cami, mescit, tekke, zaviye gibi kurumlar yapmalarına izin vermiştir. Böylece bir yandan şehrin fiziki görüntüsü değişiyor, diğer yandan yeni bir kültür aşılanıyor, doğal olarak bölgenin Türkleşmesi ve İslamlaşması sağlanıyordu. Sonuçta Osmanlı yönetim sistemi bu bölgelerde daha rahat uygulanıyordu.

Vakıf, kelime olarak bir malın veya mülkün satılmamak kaydıyla, toplumun menfaati için ebedi olarak bağışlanması anlamında kullanılmaktadır (Pakalın, 1971: 577; Devellioğlu,

2007: 1134). Vakıflar sunduğu hizmete göre iki kısma ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi, kendisinden istifade edilen vakıflardır ki, bunlara “*müessesât-ı hayriye*” denilmektedir. Mabetler, mektepler, medreseler, imaretler, zaviyeler, kütüphaneler, misafirhaneler, köprüler, hastaneler, çeşmeler ve sebiller bu guruba dahil olmaktadır. İkincisi ise, birinci kısımda ifade edilen yapıların sürekli ve düzenli bir şekilde işlemlerini sağlayan bina, arazi, para ve bunların benzeri gelir kaynaklarını teşkil eden vakıflardır. Bu vakıflara da “*asl-ı vakf*” adı verilmektedir (Sak, 2005: 2).

Türkler kurdukları her devlet teşkilatında yardımlaşma, dayanışma ve paylaşmaya büyük önem vermiş, sosyal devlet olma özeliğine özen göstermiştir. Osmanlı Dönemi’nde sosyal devlet anlayışını en iyi yansıtan kurum vakıflar olmuştur. Bu nedenden ki devletin kuruluş yıllarından yıkılışına kadar varlık gösteren vakıflar toplumun maddi gücü oranında artmış ve yükselme döneminde zirveye ulaşmıştır. Muhakkak ki devlet, altı yüzyıl gibi uzun bir süre farklı din, mezhep ve milletten insanı bu kurum sayesinde birarada tutabilmiştir.

Osmanlı Devleti’nde padişah ve devlet ileri gelenleri tarafından vakıfların kurulduğuna bakılırsa, kurumun daha çok maddi yönden güçlü kişilerce ayakta tutulduğu sonucuna varılabilir. Nitekim Eski Kazası’nda da Sultan Selim tarafından kurulan vakıflar bulunmaktadır (BOA. C.EV. 393/19933).

Vakıfların iyi bir şekilde hizmet verebilmesi ve varlığını uzun süre koruyabilmesi için birtakım tedbirler alındığı görülmektedir. Gerekli şartlar ve vakfa tahsis edilecek mallar vakfiyelere kaydedilmiştir. Ayrıca vakıfta çalışacakların seçimine dikkat edilmiş, işi yapabilecek bilgi ve tecrübeye sahip kişiler atanmıştır. Bu atamalar vakfiyelere not edilmiştir. Vakıf kurucuları tesis ettikleri vakfın iyi yönetilebilmesi için işin niteliğine göre görevlendirdikleri kimselerde belirli vasıflar ve toplumsal normlar aramışlardır (Yüksel, 2002: 467). “*Lede’l- imtihan istihkakı zâhir ve nümâyân*” olan kişilere görev tevcih edilmiştir (VAD. No:535, vr. 91a). Ancak bu kural özellikle kırsal ke-

simde uygulanmamış, görev daha çok babadan oğula geçmiştir (VAD. No:534, vr. 62b).

İstanbul, Osmanlı Devleti'nin siyasi ve kültürel merkezi olduğu gibi Haremeyn yani iki kutsal şehir olarak tasvir edilen Mekke ve Medine de İslam dünyasının manevi merkezini teşkil etmektedir. Bundan dolayı Türkler bu yerler yararına vakıflar kurmuştur. Gerçekten XVIII. yüzyılda tanzim edilen vakfiyelerde Mekke ve Medine ile ilgili şartlar bulunmaktadır (Yediyıldız, 1982: 3). Nitekim EskilKazası'nda da bu vakıflar mevcuttur. "*Eskiil Kazası'na tâbi' Karapınar köyünde evkaf-ı Haremeyn-i Muhteremeyn'den olan Yavuz Sultan Selim Han'ın binâ eylediği câmi' ve imareti evkafı*" bulunmaktadır (VAD. No:531, vr. 104b). Tabii burada Karapınar Sultan Selim Külliyesi vakıflarının Yavuz'dan değil II. Selim'in olduğuna işaret etmek gerekir.

Eskil Kazası merkezinde ve köylerinde bulunan bazı cami, mescit, medrese ve zaviyelerin vakıfları bulunmaktadır. Bu nedenle vakıflarla ilgili bilgiler aşağıda verilecektir.

II.I.I. Karapınar Sultan Selim Külliyesi Vakfı

Osmanlı Devleti, ana yollar üzerinde bulunan tehlikeli yerlerin güvenliğini sağlamada güçlük çektiği için bu köylere iskânı özendirmek, ekonomik ve sosyal hayatı canlandırmak maksadıyla külliyeler inşa ettirmiştir. Bunun için idari ve mali yönden bağımsız bir kurum konumunda olan vakıflar kurulmuş, külliyenin bulunduğu kasabayı bölgenin cazibe merkezi haline getirmeye çalışmıştır. İşte Karapınar Sultan Selim Külliyesi Vakfı bu metot sonucu ortaya çıkmıştır.

Şehzade II. Selim (1566–1574) Konya valisi iken 1560-1563 yılları arasında külliye inşa ettirmiştir. II. Süleyman (1520-1566) daha külliyenin inşası sürerken 1562'de bir temlikname ile oğlu II. Selim'e Konya ovasında çok sayıda köy, mezra ve yaylağı bu imarete vakfetmek üzere vermiştir. Anlaşıldığı üzere Karapınar Sultan Selim Külliyesi VakfıAkşehir ve

Yunak'tan başlamak üzere Karaman'a kadargeniş bir alana yayılmıştır. Dolayısıyla Karapınar Sultan Selim Külliyesi Vakfı, Osmanlı Devleti'nin en zengin ve geliri en çok hayır kurumlarından biri olmuştur. Ayrıca vakıf "*serbest vakıf*" statüsünde idi. Bunun için Karapınar halkının tımar reayasından farkı, kendilerine vakıf mütevellisi ve zabiti dışında Karaman Eyaleti Valisi dahil hiçbir taşra yöneticisinin karışma yetkisinin olmamasıdır (Küçükdağ, 2001: 9-10).

Hurufât Defterleri kayıtlarında Karapınar/Sultaniye Vakfı olarak da geçen bu hayır kurumu için vakfedilen köyler: Sırçalı köyü (VAD. No:1069, vr. 33b), Akviran (VAD. No:532, vr. 89b), Suğur Derbendi, Apak köyü (VAD. No:532, vr.89b), Keyceba köyü, Kemer köyü (VAD. No:1143, vr. 42b), Çoğlu köyü (VAD. No:1059, vr. 73a), Yağmakayası (VAD. No:1070, vr. 61b), Emirgazi (VAD. No:1062, vr. 72b), Arısama, Salur (VAD. No:1065, vr. 59), Gicen, Karaviran, Kuzviran (VAD. No:1073, vr. 85b), Gene köyü (VAD. No:534, vr. 62b)'dür.

Vakfın geliri ile EskiKaza merkezine yani Karapınar'a ve köylerine görevliler tayin edilmiştir. Nitekim Eski Kazası'na bağlı Karapınar köyünde Harameyn-i Muhteremeyn'den olan Sultan Selim Han Hazretleri'nin yaptırdığı cami ve imaret evkafından olmak üzere senede üç "*müdd*" buğday ve günlüğü üç akçe ile duâ-gû olan halen Medine-i Münevvere'de bulunan Hafız Seyyid Mehmed Salih Medine-i Münevvere naibi Mevlâna Mehmed'in arzı üzerine Recebü'l-ferd 1215/Kasım-Aralık 1800 tarihinde göreve getirilmiştir (VAD. No:531, vr. 104b).

II.I.II. Bektutiye Medresesi Vakfı

Hortu Derbendi'nde Yeni Cami'nin giderleri Maraş'taki Bektutiye Medresesi gelirlerinden karşılanıyordu. Bununla ilgili belgeler aşağıda örnek olarak verilecektir.

Eski Kazası'na bağlı Karapınar ile Ereğli ve Karaman arasında Hortu Derbendi'nde Yeni Cami'de Bektutiye Medresesi evkafının zevayidinden almak üzere dört akçe ile hatip olan

Mustafa adı geçen göreve önem vermemiş ve görevi terk etmiştir. Bu durumun kadı huzurunda haber verilmesiyle Mustafa'dan görev alınmış ve naib İsa Efendi'nin arzıyla Aralık 1756 yılında Abdalbaki Halife'ye verilmiştir (VAD. No: 1062, vr. 76a). Yine Bektutiye Medresesi evkafından dört akçe alarak hatip olan Abdalbaki kendi rızasıyla yarım hisse ile görevi oğlu Ali'ye berat olmadan vermiştir. Ancak Abdalbaki iki akçe ile oğluna verdiği hatiplik görevini Eylül 1764 tarihinde berat olmadan yeniden kendi üzerine almıştır (VAD. No:1070, vr. 61b).

II.I.III. Haret Salış Zaviyesi Vakfı

Eskil/Karapınar Kazası'nda Haret Salış Zaviyesi Vakfı da bulunuyordu. Eskil'de Ağçeler-ağılı, Bahri-dolusu ve Kösre-taşlı isimli mevzilerde Haret Salış Zaviyesi Vakfı olan bir çiftlik ve mezra hakkına sahip olan Seyyid İsa ölünce oğulları Seyyid Abdurrahman ve Seyyid Mehmed babalarının beratı ile 4 Ocak 1718 tarihinde göreve tayin edilmiştir (VAD. No: 1069, vr. 33).

II.I.IV. Şeyh Hacı İsmail Mezrası Vakfı

Karaman'da Şeyh Hacı İsmail Mezrası Vakfı da Eskil Kazası'nda idi.

Eskil Kazası'nda bulunan Lârende'de merhum Şeyh Hacı İsmail Mezrası Vakfı'nın nazırı olmadığından bu göreve evlad-ı vâkıftan Ramazan 1135/Haziran 1723 tarihinde Şeyh Ali iki akçe ile getirilmiştir (VAD. No:1137, vr. 31b).

II.I.V. İkikuyu Vakfı

Eskil Kazası'nda Eğin köyü yakınlarındaki İkikuyu vakfı Konya'da ders vermek şartıyla vakfedilmiştir.

Eskil Kazası'na bağlı Eğin köyü yakınlarında Aktümek olarak bilinen İkikuyu adlı vakfa ulemadan Seyyid Mustafa ve Şeyh Ahmed Konya şehrinde öğrencilere ders vermek şartıyla

ortak olarak mutasarrıf olup, evlattan olmayan Ali adlı kişi müdahale ederek onların elinde bulunan hüccet-i şer'iyyeyi almış ve 24 Ocak 1727'de görevi üzerine almıştır (VAD. No: 1143, vr. 42b).

II.II. VAKIF GÖREVLİLERİ

Vakıf kurucuları vakıfların bakım ve onarımını sağlamak ve her an kullanılabilir durumda bulundurmak için muhtelif görevliler tayin etmişlerdir. Zira vakıf kuruluş aşamasında “*müessesât-ı hayriye*” dediğimiz hizmet binaları inşa edildikten sonra vakfiyeler hazırlanmış ve mahkemede tutulan şer'îye sicili denen defterlere kaydedilmiştir. Eski Kazası'nda Karapınar Sultan Selim Külliyesi Vakfı başta olmak üzere ilgili vakıfların vakıf şartları bu vakfiyelerde belirlenmiştir. Vakfiyelerdeki şartları sağlayan kişiler kadı ve mütevellileri arzıyla ilgili makamlara atanmışlardır.

Vakıflar için hazırlanan vakfiyelerde hangi koşullar çerçevesinde hareket edileceği ve hangi göreve ne kadar ücret ödeneceği kaydedilmiştir. Bu bağlamda değişik kişilerce değişik amaçlar doğrultusunda kurulan vakıfların Eski'de önemli bir istihdam ortamı oluşturduğu ve pek çok kişiye iş imkânı sağladığı söylenebilir. Nitekim Karapınar Kasabası burada kurulan külliye de çalışmak üzere görevlendirilen kişilerce kurulduğu görülmektedir.

Osmanlı Devleti'nde resmî görevlilerin görev süresi hizmet yaptıkları padişahın dönemiyle sınırlı tutulmuş, padişah değişikliklerinde atamalar da yeniden yapılmıştır. *Hurufât Defterleri*'nde yapılan atamalarla ilgili kayıtlar incelendiğinde genellikle cülus zamanlarında bütün atamaların yeniden yapıldığı görülmektedir (Kütükoğlu, 1998: 136). Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için araştırılan dönemle ilgili olarak yapılan padişah değişiklikleri (Tablo 1'de) verilmiş, ilerleyen bölümlerde de berat yenilemelerine değinilmiştir.

Tablo 1: Padişahların Saltanat Yılları ve Berat Düzenleme Yılları (Öge, 2010: 26)

Padişahlar	Saltanat Yılları	
Sultan II. Ahmed	1102/1691	1106/1695
Sultan II. Mustafa	1106/1695	1112/1703
Sultan III. Ahmed	1112/1703	1143/1730
Sultan I. Mahmud	1143/1730	1167/1754
Sultan III. Osman	1167/1754	1171/1757
Sultan III. Mustafa	1171/1757	1188/1774
Sultan I. Abdülhamid	1188/1774	1203/1789
Sultan III. Selim	1203/1789	1222/1807
Sultan IV. Mustafa	1222/1807	1223/1808
Sultan II. Mahmud	1223/1808	1255/1839

Eskil Kazası'nda vakıf görevlileri, yöneticiler, din hizmeti ile uğraşanlar, eğitim ile ilgili işlerde çalışanlar, tarım ve toprak işi ile uğraşanlar olmak üzere gruplandırılmıştır. Aşağıda bu konuya ayrıntılı olarak değinilecektir.

II.II.I. Eskil/Karapınar Kazası Mahkemesi Görevlileri ve Vakıf Yöneticileri

II.II.I.I. Kadı

Terim olarak *hükmeden*, *yerine getiren* anlamlarını taşıyan kadı, hukuk işleriyle uğraşan kişidir. İslamiyetin ilk devirlerinden beri varlığını sürdüren bu kurum bizzat Hz. Peygamber tarafından yürütülmüştür. Hulefa-yı Raşidin'den sonra halifeler kadılık görevini de yerine getirmiştir (Pakalın, 1971: 119). İslam Devleti'nin ilk dönemlerinde yönetenlerin idarecilik vasıfları yanı sıra kadılık kurumunu da yürüterek yargı ve yürütme yetkilerini kendilerinde birleştirdikleri görülmüştür. Ancak istisnai olan bu durumun aksine İslam hukukunda yargı yönetimden bağımsız olarak yürütülmüştür. Doğrudan padişah veya başkadı tarafından tayin edilen kadılar bulundukları bölgede

bağımsız olarak görev yapmaktadırlar (Akdağ, 1955: 48; Saydam, 1995: 224). Bu durumda vezirler dahi hukuki işlere müdahale edememişler, kadılar sadece merkeze karşı sorumlu tutulmuşlardı.

Osmanlı Devleti'nin kurulduğu ilk dönemden itibaren bu kuruma rastlamak mümkündür. Zira Osmanlı fetih geleneğine göre fetedilen yerlere ilk önce hukuku temsilen kadının tayini adettendi (Baykara, 1990: 6). Kazanın idari, hukuki, mülki ve beledi işlerinden sorumlu idi. Ayrıca kadı, idaresi altında bulunan kaza halkı ile devlet arasındaki bağı sağlayan en önemli unsurdu (Ortaylı, 2001: 72). Bundan dolayı kadılar seçilirken bazı özellikler aranırdı. Bu görevi yerine getirecek kişinin tam ehliyetli olması şarttı. Kadı olmak için öncelikle medrese eğitimi almak gerekli idi. Nitekim tahsilsiz sadrazam olunurken küçük kazaya bile kadı olmak mümkün değildi (Fendoğlu, 1999: 453). Adaletin ülkenin her köşesine hızla yayılabilmesi için ne kadar kaza varsa o kadar da kadı atanırdı (Göyünç, 1999: 86).

Kaza idaresinin en büyük idari amiri olan kadılar, diğer kurumlar gibi vakıfların da yöneticisi ve müfettişiydi. Bölgedeki vakıf görevlilerinin atanması ve teftişinden sorumlu olup vakıf defterlerinin kontroline de bizzat kendisi yapmaktaydı. Vakıf müessesesinin işleyişinden sorumlu olan mütevelliden temizlikçiye kadar bütün çalışanların atanmasında onun arzı aranırdı (BOA. C.MF. 24/1197). Kadıların bu görevlerinin dışında mahkeme başkanlığı görevine ilgili bölümde değinilecektir.

II.II.I.II. Naip

Kelime olarak “*vekil, kaymakam, hakim*” gibi anlamlara karşılık gelen naip, “*bir makamın sorumluluğunu asıl sahibi yerine geçici bir zaman için yüklenen kimse*” demektir (İpşirli, 2006: 313). Osmanlı yargı sisteminde naip, kadının belli bir süre veya belli bir iş için görevlendirdiği yardımcısıdır. Kadının kaza merkezinden ayrıldığı durumlarda zaruri olan işleri yürütmek için naip kazaya bağlı köylerde görev almaktadır. Bu görevliler kadılar gibi ilmiye sınıfından seçilirdi (Baysun, 1960: 50).

Naipiler görev yaptıkları yerlerde kadının tam yetkisine sahip olup vakıf görevlilerinin tayin ve azillerini arzla merkeze bildirirlerdi (VAD. No: 530, vr. 83b). Nitekim Obruk Mahallesi Veli Ağa binası camiinde yarım akçe ile imam ve hatib olan Abdurrahman oğlu Mustafa ölünce göreve kendi oğlu Abdullah naip Seyyid Mustafa Ulvi'nin arzıyla tayin edilmiştir (VAD. No: 532, vr. 83b).

Naipiler de doğal olarak kadılar gibi iki yıllığına atanmışlardır. Kutuviran köyünde Hacı Selim'in bina eylediği mescitte yarım akçe ile imam ve muallim-i sıbyan olan Abdurrahman ölünce boş kalan göreve naip Mevlâna Seyyid Mehmet Efendi'nin arzı üzerine Yahya Halife atanmıştır (VAD. No:1062, vr. 76a).

II.II.III. Kâtip

Kelime olarak “*yazan, yazıcı*” anlamlarını taşıyan kâtip (Devellioğlu, 2007: 495), mahkemede işlerin aksamadan yürütülmesinden sorumlu olan kişidir. Mahkemedeki sayıları yıllara göre beş ile 10 arasında değişmektedir. Başkâtipten başka ikinci ve üçüncü gibi unvanlarda kâtipler bulunmaktadır. Kıdem sırasına göre boşalan üst kadrolardaki kâtipliklere atamalar yapılmaktadır. Belli bir görev süreleri olmayan yani ölünceye kadar görevde kalan kâtiplerin yerine varsa çocukları atanmaktadır. (Küçükdağ, 1989: 134).Eskil Kazası'nda mahkemeye atanan kâtipler ve muhızrla ilgili kayıtlar aşağıda tabloda verilecektir.

II.II.IV. Muhzır

Muhzır kelime olarak “*ihzar edici, huzura getiren*” anlamına gelmektedir (Pakalın, 1971: 572). Muhızrlar davalıyı mahkemede hazır bulundururlar ve naiple keşif ve tahrirlere giderlerdi (Küçükdağ, 1989: 135). Ayrıca muhızrlar, davacı, davalı ve şahitlere ikametgâhlarında tebligatta bulunmak, gerektiğinde onları mahkemeye göndermekle görevliydi (Atar, 2003: 340). AşağıdaEskil Kazası Mahkemesi'ne atanan muhızrlar tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2: Eski Kazası Mahkeme Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Katip	Mustafa Halife	Cemaziyelevvel 1136 Ocak-Şubat 1724	İlk atama	(VAD. No:1069, vr. 33)
Katip	Mustafa Halife	Cemaziyelevvel 1136 Ocak-Şubat 1724	İlk atama	(VAD. No:1137, vr. 31b)
Muhzır	Abdurra hman	Cemaziyelevvel 1163 Nisan-Mayıs 1750	İlk atama	(VAD. No:1055, vr. 80b)

II.II.I.III. Müteveli

Vakfın işlerini vakfiye şartları ve şer'i hükümler çerçevesinde idare etmek üzere görevlendirilen kişiye müteveli denirdi (Öztürk, 2006: 217). Müteveli vakfiye şartlarına göre veya kaza kadısının tayini ile göreve başlamaktadır. Tayin bazen doğrudan İstanbul'dan yapılır, görev verilen kişiye berat tevcih edilirdi (Hızlı, 1999: 211). Eski'de Kurt Köyü Mescidi'nin mütevellisi olmadığından bir akçe ile Ebubekir 1116/1774 yılında berat ile bu göreve tayin edilmiştir (VAD. No: 1159, vr. 94b).

Mütevellilerin imam ve hatip gibi vakıf görevlilerinin atanmasında arzda bulundukları görülmektedir. Nitekim Eski'de Coğla köyünde camide günlüğü bir akçe ile imam ve hatip olan Mustafa ölünce oğlu Hüseyin varken dışarıdan Seyyid İbrahim, Eminüddin-zade Vakfı'nın mütevellisi Seyyid Nasuh'un arzıyla göreve getirilmiştir (VAD. No:1059, vr. 73a).

II.II.I.IV. Nazır

Sözlükte bakan, gözeten, nezaret eden anlamlarına gelen nazır, mütevellinin vakıf işlerini düzgün yürütüp yürütmediğini denetleyen kişiye nazır denirdi (Pakalın, 1971: 666; Devellioğlu, 207: 812). Nazır mütevellinin vakıf şartlarına uy-

madığını gördüğü zaman onu şikâyet eder, gerekirse görevden azledilmesini sağlardı.

Nazırlık vazifesi XVIII. yüzyılda babadan oğula geçen bir kurum olmuştur. Eskil’de Şeyh Hacı İsmail Mezrası vakfının nazırlık Gurre-i Muharrem, sene 1136/1 Ekim 1723’te iki akçe ile Şeyh Ali’ye babasından kalmıştır (*VAD. No:1069*, vr. 33).

II.II.II. Din Hizmetlerinde Çalışanlar

II.II.II.I. İmam

Kelime olarak önde bulunan, ön ayak olan kimse anlamlarına gelen imam (Devellioğlu, 2007: 432), cemaatle kılınan namaza önderlik eden kişidir. İslamiyetin ilk dönemlerinde devlet işleriyle birlikte yürütülen imamlık Abbasiler Dönemi’nde ayrı bir meslek haline gelmiştir (Küçükaşçı, 2000: 179).

İmamların tayini vakıf mütevellisinin teklifi veya kaza kadısının arzı üzerine padişah beratı ile yapılmaktadır (Beydilli, 2000: 181). Eskil’in Beyviran Köyü Eski Cami’de imam olan Osman görevi bırakınca oğlu kadı arzı ile Gurre-i Cemaziyelâhir 1136/26 Şubat 1724’te göreve getirilmiştir (*VAD. No:1069*, vr. 33). Görüldüğü üzere imamlık babadan oğula geçen bir meslek olmuştur. Beyviran Köyü İbrahim Mescidi’nde yarım akçe ile imam olan Halil’den boş kalan görev babasının beratıyla oğlu İbrahim’e Gurre-i Muharrem 1183/2 Kasım 1720’de verilmiştir (*VAD. No:1073*, vr. 85b).

Büyük yerleşim merkezlerinde imamlık seçimi adaylar arasında yapılan sınav ile kesinlik kazanmaktadır. Nitekim Sultaniye Kasabası Sultan Selim Han Camii ve İmareti vakıf köylerinden Suğur köyünde Hacı Abdulkadiroğlu Mescidi’ne halk tarafından minber inşa edilerek camiye dönüştürülmüş, imam ve hatip olan Abdulkadir çocuğu olmadan vefat ettiği için sınav ile Şeyh Halil naip Seyyid Mehmet Emin’in arzıyla Cemaziyelâhir 1231/Nisan-Mayıs 1816’da göreve getirilmiştir (*VAD. No:534*, vr. 62b).

İmamların dinî hizmetlerin yanında eğitim ile ilgili hizmetleri de üstlendikleri görülmektedir. Eski'de Viran köyünde Hacı Selim'in inşa ettirdiği mescitte Yahya Halife Ribiyül-âhir 1171/Aralık 1797'de bir akçe ile hem imamlık hem de muaallim-i sıbyan görevini üstlenmiştir (VAD. No:1062, vr. 76b). Fakat bazen vakıf görevi hariç imamın ticaretle uğraşmasına müsaade edilmediği görülmektedir. Sultaniye Kasabası'nda Hankapısı Mahallesi Hacı Mehmet Mescidi'nde imam olan Ahmet tüccarlık yaptığı için görevden alınmış ve yerine naip Ali'nin arzıyla 1169/1756 yılında Hasan tayin edilmiştir (VAD. No:1062, vr. 76a).

II.II.II.II. Hatip

Hitap eden, söz söyleyen, düzgün konuşan kimse anlamına gelen hatip, cuma ve bayram namazlarını kıldırarak ve hutbe okuyan cami görevlisine verin isimdir. Hatipler minberi olan camilerde görev yapmaktadırlar (Küçükdağ, 1997: 118).

Hatiplerin sadece kadı arzı ile göreve geldikleri bilinmemektedir. Ancak nadir de olsa bazı atamalarda kadının arzı ve Şeyhülislam'ın işaretleriyle atandığı görülmektedir. Nitekim Eski Kazası Sultaniye Kasabası'nda Hankapısı Mahallesi Ahmet Bey Camii'nde günlüğü ikişer akçe ile hatip ve kürsü şeyhi olan Yakup ölünce Hafız Şeyh Hüseyin kadı Seyyid Ahmet'in arzı ve Şeyhülislam Dürriyade Mustafa Efendi'nin işareti ile 19 Recep 1180/21 Aralık 1766 tarihinde tayin edilmiştir (VAD. No: 1070, vr. 61b).

Hatiplik de çoğu zaman imamlık gibi küçük yaşta çocuk da olsa babadan oğula geçmektedir. Ancak XIX. yüzyılda bu vazifenin iyice bozulmaya başladığı görülmektedir. Örneğin Eski Kazası Suğur Derbendi'nde Hacı Abdulkadiroğlu Mescidi minber yaptırılarak camiye çevrilmiş, hatip olarak atanan Şeyh Halil ölünce iki yaşındaki oğlu Mehmet bu göreve tayin edilmiş. Yalnız görevi yerine getirme yaşına gelen kadar ona vekâleten 1238/1822-1823 yılında Abdullah oğlu Hasan atanmıştır (VAD. No:535, vr. 91a).

II.II.II.III. Kürsü Şeyhi

Bir tekke veya zaviyede reislik eden ve müritleri bulunan kimse anlamına gelen şeyh (Devellioğlu, 2007: 995), tekke ve zaviyeden farklı olarak bazı büyük camilerde kürsü şeyhi adıyla bilinen kadroya da atama yapılmaktadır (Küçükdağ, 1997: 119).

Eskil Kazası'nda camilerde kürsü şeyhi atamalarına rastlamak mümkündür. Bu görevin genellikle imamlık ve hatiplik yapan kişilere verildiği görülmektedir. Öyle ki Eskil'de Sultaniye Kasabası Hanönü Mahallesi'nde Ahmet Bey Camii'nde iki akçe ile hatip ve iki akçe ile şeyh olan İshak ölünce kendi oğlu yakup varken aileden olmayan Bektaş Ömer haksızlıkla görevi almış fakat durum anlaşılnca Yakup Halife kadı Hacı Ali'nin arzıyla Ribiyül-evvel 1151/Haziran-Temmuz 1738'de göreve tayin edilmiştir (VAD. No:1073, vr. 85b).

Şeyh atamalarında da Şeyhülislam'ın işaretleri bulunmaktadır. Eskil'de Sultaniye Kasabası Hankapısı Mahallesi'nde Ahmet Bey Camii'nde iki akçe ile hatip ve iki akçe ile şeyh olan Şeyh Hüseyin Halife Şeyhülislam işareti ile Cemaziyelâhır 1189/Temmuz-Ağustos 1775'te göreve getirilmiştir (VAD. No:1065, vr. 59a).

Eskil Kazası'nda cemaati kalabalık olan camilere kürsü şeyhi atamaları yapıldı. Şeyhülislam işaretini görmek mümkündür. Eskil Kazası Karapınar Kasabası'nda Çetmi Mahallesi Mescidi'nde cemaat kalabalık olduğundan buraya minber inşa edilmiş hatiplik ve şeyhlik vazifesi için sınav yapılmıştır. Mescidin imamı Hacı Osman oğlu Seyyid Hafız Hüseyin sınavı kazanarak naib İmamzade Seyyid Mehmet Şemseddin'in arzı ve Şeyhülislam Mevlânâ Seyyid Mehmet Zeynel Abidin Efendi'nin işareti ile hatiplik ve şeyhlik görevlerine Şaban 1231/Haziran-Temmuz 1816'da atanmıştır (VAD. No: 534, vr. 62b).

II.II.II.IV. Müezzin

Müezzin, namaz vakitlerinin girdiğini minare şerefesinden veya yüksekçe bir yerden duyurmak, ezan okumak ve namaz

aralarında dua okumakla görevli kimse demektir (Parlatır, 2006: 1164).

Müezzin tayinlerinde bazı ölçülere dikkat edildiği görülmektedir. Tayin edilecek kişinin dini bilgisinin yanı sıra güzel ses ve musiki bilgisinin de olması gerekmektedir (Küçükaşçı, 2006: 494). Ancak görevin kırsal kesimde babadan oğula veya diğer aile fertlerine geçmesi bu kuralın çok da geçerli olmadığını göstermektedir. Örneğin Eskiil'de Eğin köyünde bir akçe ile müezzin olan Abdülkerim ölünce yerine oğlu Abdurrahim uygun görülerek kadı Ali'nin arzıyla atanmıştır (VAD. No:1159, vr. 94b).

Müezzinler genelde hayatlarının sonuna kadar görevlerini sürdürmüşlerdir. Nitekim Eskiil'e yapılan müezzin tayinleri ya ölüm üzerine yapılmakta veya görevde olan kişinin devamı için beratı yenilenmektedir. Eskiil'de Karaviran Köyü Camii'ne müezzin olarak atanan Davut'un 1116/1704 yılında beratı yenilenmiştir.

Müezzinlik görevini yerine getiren kişilerin başka köylere taşınması durumunda yerlerine yeni görevlilerin atandığı dikkat çekmektedir. *"Eskiil'de Ayine-gazi köyünün camisinde bir akçe ile müezzin olan Mahmut başka bir köye taşındığı için yerine Halil uygun görülerek"* 1112/1700 tarihinde atanmıştır (VAD. No:1159, vr. 94b).

II.II.II.V. Kayyum

Kayyum, temizlik, lambaların yakılması, suların taşınması gibi işlere bakan; mum, lamba yağı, temizlik malzemesi vb. cami ihtiyaçlarının tespit ve temini ile görevli kişi demektir (Önkal-Bozkurt, 1993: 55).

Eskiil Kazası camilerine de kayyum atamalarının bulunduğu kayıtlarda görmek mümkündür. Nitekim Eskiil'de Cami-i Kebir'e kayyum lazım olduğu için Ömer karşılıksız olarak 1152/1739 yılında bu görevi üstlenmiştir (VAD. No:1055, vr. 80b).

II.II.II.VI. Ferraş

Kelime olarak Arapça'da “yayıcı, döşeyici, hizmetçi” anlamlarına gelen ferraş, cami, mescit ve imaret gibi müesseselerin temizliğini yapan, halı, kilim ve hasır gibi mefruşatını yayma hizmetleriyle vazifeli görevli demektir (Pakalın, 1971: 608).

Eskil Kazası merkez ve köylerindeki cami ve mescitlere ferraş atamalarının yapıldığı görülmektedir. Eskil'de Karaviran Köyü Camii'nde ferraş olmadığından Mustafa1116/1704 tarihinde göreve getirilmiştir (VAD. No:1159, vr. 94b).

Bazı durumlarda ferraşlık görevinin müezzinlere verildiği kaydedilmiştir. Nitekim Eskil Kazası'na bağlı Karapınar'ın Hankapısı Mahallesi'nde Ahmet Ağa Mescidi'nde ferraşlık görevi aynı zamanda müezzinlik görevi ile1143/1730 yılında Mehmet'e verilmiştir (VAD. No:1073, vr. 85b).

II.II.II.VII. Çerağdar

Çerağ kelime olarak “topraktan veya madenden içine yağ konulup yan tarafındaki deliğe fitil takılarak yakılan yağ kandle” verilen isimdir. Çerağdar ise tekke ve zaviyelerde bu mumları yakmakla görevli kişinin unvanıdır (Pakalın, 1970: 351-352). Ancak diğer vakıf kurumlarına da çerağdar atamaları bulunmaktadır.

Eskil Kazası'na çerağdar atamaları yapıldığı görülmektedir. Eskil/Karapınar'da Beyviran Köyü Camii'ni Cemaziyel evvel 1132/11 Mart 1720 Osman beratsız çerağdar atanmıştır (VAD. No:1069, vr. 33). Aynı şekilde Eskil'de Bağlıca Köyü Hacı Osman Camii'nde bir akçe ile Minhan çerağdar olarak görev yapmaktadır (VAD. No:1159, vr. 94b).

II.II.II.VIII. Zaviyedar

Zaviyedar, küçük tekke anlamına gelen zaviyelerde oturan şeyh demektir (Parlatır, 2006: 1859).

Zaviyedarların belli bir günlük ücret karşılığı atanmalarının yanı sıra bölgenin mahsulünün öşrü karşılığı da bu vazifeyi

yerine getirdikleri kaydedilmektedir. Eskil/Karapınar’da Armutpınarı ve Nufurin Zaviyesi’nin zaviyedarı Ali ölünce mahsulün öşrü ile Cemaziyelâhir 1136/26 Şubat 1724’te diğer Ali atanmıştır (VAD. No:1069, vr. 33).

II.II.II.IX. Mezradar

Mezra “*ziraat olunacak, ekilecek yer, tarla*” anlamında kullanılan bir kelime olmakla beraber, mezradar, zaviyelerin olmadığı ıssız yerlerde görev yapan kişi olmalıdır.

Eskil Kazası’nda mezradar atamaları mevcuttur. Nitekim Eğen Köyü yakınlarında Aktümeç Mezrası’nın mezradarı olmadığından Konya’da ders vermek şartıyla Gurre-i Muharrem 1136/1 Ekim 1723 Seyyid Mustafa bu göreve getirilmiştir (VAD. No:1069, vr. 33).

II.II.II.X. Duâgû

Duâgû vakfın kurucusu için Allah’a dua ve niyazda bulunan görevlidir. Bu kurum vakıflarda bir çeşit ücret alma aracı olarak ortaya çıkmıştır. Zira XVIII. yüzyılda vakıf gelirlerinin önemli bir bölümünü duâgûlar almıştır (Yediyıldız, 1982: 4). Bu nedenle merkezden gönderilen emirlerle yeni ortaya çıkan duâgûlara itibar edilmemesi vakıfların mütevellilerinden istenmiştir. Buna rağmen vakıflarda birçok duâgû ortaya çıkmıştır (Küçükdağ, 1997: 122).

Bu vazife de babadan oğula veya diğer aile fertlerine geçen bir meslek olmuştur. Nitekim Karapınar’da Sultan Selim Han Camii evkafından senede üç müdd buğday ile duâgû olan Seyyid Mustafa’nın görevi bırakmasıyla yeğeni Seyyid Ahmet berat alarak 1123/1711 yılında tayin edilmiştir (VAD. No:1069, vr. 33b).

II.II.IV.XI. Anbardar

Anbari, anbarcı kelimeleri ile aynı anlama gelen anbardar, imarette arpa, yulaf gibi hububatı muhafaza eden, misafirlerin

hayvanlarına anbardan yem vediğer malzemeyi verip anbar kâtibine bunları kaydettiren görevli demektir (Küçükdağ, 1997: 130).

Eskil Kazası'nda anbarcılarının da görev aldığı bilinmektedir. Karapınar'da Sultan Selim Vakfı'ndan iki akçe ve senede on kile buğday olarak anbardar olan Mehmet ölünce yerine Gurre-i Cemaziyelâhir 1136/26 Şubat 1724'te Abdurrahman atanmıştır (VAD. No:1069, vr. 33).

II.II.IV.XII. Bend- Kulu

Bend halk arasında suyun önünü kesmek için yapılan topraktan yığıntıya verilen isimdir. Bend-kulu ise su yollarının ve bu bendlerin yapım ve onarımından sorumlu görevli olmalıdır.

Eskil Kazası'nda diğer vakıf görevlilerine nazaran daha yüksek ücretle bend-kulu tayin edildiği görülmektedir. Eskil'de bulunan Bolkar Suyu'nun yedi akçe ve 10 kile mahsul ile bend-kulu olarak Mehmet atanmıştır.1117/1705 yılında Bolkar Suyu'nun bend-kululuk görevi Ebubekir'e verilmiştir (VAD. No:1069, vr. 33b).

II.II.IV.XIII. Âb-Râh

Kelime olarak âb *su*; râh ise *yol* demektir. Âb-râh suyu kaynağından alarak şehre kadar akıtan ve su yollarının bakım ve onarımını yapan teknik eleman anlamına gelmektedir. Bu görevli için su yolcu tabiri de kullanılmaktadır (Küçükdağ, 1997: 137).

Eskil'de âb-râh/su yolcu atamaları da mevcuttur. Karapınar'da Hanönü Mahallesi'ne iki akçe ile ferraş ve âb-râh gerekli olduğundan Mehmet tayin edilmiştir (VAD. No:1069, vr. 33).

II.II.III. Eğitimle İlgilenen Görevliler

II.II.III.I. Mallim-i Sıbyan

Muallim-i sıbyan, mektepte çocukları okutan eğitimcidir (Küçükdağ, 1997: 133).

Derya Karakaya

Muallim-i sıbyanlar cami veya mescitlerin mektep olarak ayrılan bölümlerinde çocuklara eğitim vermişlerdir. Bu görevi genelde imamların üstlendiği görülmektedir. Öyle ki Eski Kazası'na bağlı Sultaniye Kasabası'nda Sultan Selim Han'ın kurduğu köylerden Kutuviran köyünde Hacı Selim'in inşa ettiği mescitte yarım akçe ile imam ve muallim-i sıbyan olan Abdurrahman ölünce boş kalan göreve naip Mevlânâ Seyyid Mehmet Efendi'nin arzı ile Yahya Halife 22 Rebiyülâhîr 1170/14 Ocak 1757 tarihinde atanmıştır (*VAD. No:1062, vr. 76a*).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ESKİL/KARAPINAR KAZASI'NDAKİ EĞİTİM KURUMLARI

MEKTEP VE MEDRESELER

III.1. MEKTEPLER

Osmanlı Devleti'nde ilkokul seviyesindeki okullar yaygındı. Müslüman ailelerin 4-7 yaş grubundaki çocuklarına Kuran başta olmak üzere dinî bilgilerin öğretildiği eğitim kurumu olan mektep (Küçükdağ, 1997: 66), sözlükte “yazmak” anlamındaki “ketb” kökünden türetilmiş mekân ismi olarak kullanılmaktadır (Baltacı,2004: 5).

Hemen her mahallede bir tane bulunduğu için halk dilinde “mahalle mektebi” ve çoğu taştan yapılmış olduğu için de “Taş mektep” tabiri kullanılmıştır. Belirli bir teşkilata ve müşterek bir eğitim sistemine bağlı olmayan mektepler hususi vakıfların gelirleri ile ve bu vakfın vakfiyesine konulmuş olan şartlara göre idare edilirdiler (Günyol, 1972: 655-656).

Mektepler genellikle cami ve mescit yanlarında bulunurdu. Buradaki öğretmenler ise imam, müezzin ve kayyum gibi okuma-yazma bilen kişilerden seçilirdi (Arslan, 1999: 43). Eski Kazası'na bağlı Sultan Selim evkafı köylerinden Viran köyünde Hacı Selim'in yaptırdığı mescidin imamı aynı zamanda muallim-i sıbyan görevini de yapmaktadır (VAD. No: 1062, vr. 76a).

III.I.I. Karapınar Sultan Selim Külliyesi Mektebi

Osmanlı Dönemi'nde külliye inşa edilirken buraya iskân da başlatılmış ve birçok aile buraya yerleştirilmiştir. Yerleşen ailelerin çocuklarının eğitimi için bir mekânın da düşünülmüş olması gerekirdi. Öyle ise Karapınar Sultan Selim Külliyesi'nde bulunan cami, imaret, tabhane ve hanlar gibi mektebin de 1560-1563 yılları arasında inşa edilmiş olduğu söylenebilir (Küçükdağ, 1997: 67). Evliya Çelebi'nin *Seyahatname* adlı eserinden de anlaşılacağı üzere Karapınar'da Sultan Selim tarafından yaptırılan külliye içerisinde de bir mektep bulunmakta idi (1972: 27-28). Anadolu'da incelemeler yapan İngiliz William J. Hamilton 1836-1837 yılında Karapınar'a uğramış ve "*Küçük Asya'da Araştırmalar*" adlı eserinde bu kasabada üzeri kurşunlu ve harap bir medrese olduğunu yazmıştır (Gündüz, 1980: 287). Ancak onun medrese sandığı bina aslında külliyenin mektebidir (Küçükdağ, 1997: 68). Külliyenin mektebi, caminin kuzeybatısında, mutfak, yemek salonu, ambar binalarının bitişiğinde bulunuyordu (Gündüz, 1980: 287).

III.I.II. Kutuviran Köyü Mektebi

Hurufât Defterleri kayıtları incelendiğinde 1171/1757 tarihlerinde Kutuviran köyüne muallim-i sıbyan ataması yapıldığı görülmektedir. Şöyle ki; Eski Kazası'na bağlı Sultaniye Kasabası'nda bulunan Sultan Selim Han Hazretleri'nin inşa ettirdiği köylerden Kutuviran adlı köyde Hacı Selim'in bina eylediği mescide yarım akçe ile imam ve muallim-i sıbyan olan Abdurrahman ölünce boş kalan yerine naib Mevlânâ Seyyid Mehmed Efendi'nin arzı ile Yahya Halife atanmıştır (VAD. No: 1062, vr. 76a). Bu atama Kutuviran köyünde bir mektebin varlığını göstermektedir.

III.II. MEDRESELER

Kelime olarak "*içerisinde dinî dersler okutulan yer*" anlamına gelen medrese, İslam toplumlarında eğitim ve öğretim kurumlarının genel adıdır. İlk örneği Selçuklular döneminde

Nişabur'da Alparslan'ın veziri Nizamülmülk tarafından inşa edilen Nizamiye Medresesi'dir (Çelebi, 1999: 169). Selçuklular da Anadolu'da bir şehri fethettiklerinde ilk iş olarak burada cami, medrese ve zaviye inşa ederek tüccarları, din adamlarını ve Türk nüfusunu buraya yerleştirmişlerdir (Bozkurt, 2003: 323-325).

Selçuklular ile birlikte Anadolu'da başlanan medrese inşasına Osmanlı Dönemi'nde de devam edilmiştir. Devletin kuruluş yıllarında kalifiye eleman ihtiyacı daha ziyade dışarıdan, Anadolu'nun Konya, Kayseri ve Sivas gibi eskiden birer kültür merkezi durumundaki büyük Selçuklu şehirlerinden karşılanmıştı. Osmanlı Beyliği'nin sınırlarının genişleyerek bir devlet haline gelmeye başlaması ilk Osmanlı medresesinin de kurulmasını gerekli kılmıştır. Böylece XIV. yüzyılın ilk yarısında 1331 yılında Orhan Bey tarafından İznik'te ilk Osmanlı Medresesi "*İznik Osmaniyesi*" adı ile kurulmuş (Unan, 1999: 149; İpşirli, 2003: 327); buraya ilk müderris olarak Konyalı olduğu bilinen Davud-ı Kayserî atanmıştır (Küçükdağ, 2004, 123-126).

Osmanlı Devleti'nde eğitim-öğretim faaliyetleri devlet tarafından belirli ve kesin kanunlara bağlanmış bir vazife olarak üstlenilmemişti. Bu faaliyetler vakıf sistemi çerçevesinde bir bakıma özel teşebbüsler denebilecek bir yapılanma içerisinde yürütülmüştür (Unan, 1999: 151). Bütün medreseler önce kazasakere bağlanmış, XVI. yüzyıl sonlarında yüksek dereceli olanlar şeyhülislamın kontrolüne verilmiştir (İpşirli, 2003: 327-330).

Mimari yönden Osmanlı medreseleri, genelde açık avlu çevresinde dizilmiş, kerpiç duvarlı, iki katlı, düz toprak damlı han şeklinde inşa edilmişlerdir. İçinde ekili dikili alanı çeşme veya havuzu, şadırvanı, mescidi, kütüphanesi ve misafir binitletinin barınması için ahır bulunmaktaydı (Küçükdağ-Arabacı, 2004: 354).

Eskil Kazası'nda mekteplerin yanında eğitim ve öğretim veren bir diğer kurum da medreselerdi. Aşağıda kaza dahilinde bulunan medreseler incelenecektir.

III.II.I. Hacı İbrahim Bey Medrese Dairesi

Hacı İbrahim Bey Medrese Dairesi, Eski Kazası'nın merkez kasabası olan Karapınar'da bulunmakta idi. Sultan Selim'in Karapınar'ın kurarken bir de medrese inşa ettirdiği ileri sürülmektedir (Dündar, 1949: 18). Ancak bunu doğrulayacak herhangi bir belgeye henüz ulaşamamıştır.

Karapınar'da XX. Yüzyıl başlarında varlığı bilinen iki medrese bulunmakta idi (Küçükdağ, 1997: 69). Bunlardan biri Hacı İbrahim Bey Medrese Dairesi olmalıdır. XIX. yüzyıl sonlarına ait belgeler bunu göstermektedir. Nitekim 1789 tarihli bir berat özetinde; Eski Kazası'nda Sultaniye Kasabası'nda Hacı İbrahim Bey binası medrese dairesinde mescitte minber inşa edilmiş ve hatipliğine günlüğü yarım akçe ile naip Mehmed'in arzıyla Seyyid Ali getirilmiştir (VAD. No: 1060, vr. 63).

III.III. ZAVİYELER

Zaviye, herhangi bir tarikata mensup dervişlerin, şeyhleri başkanlığında topluca zikir ve ayin icra ettikleri, müritlerin ise sürekli kaldıkları tekkelerin küçüğüne verilen addır. Bunlar şehir ve kasabaların ücra yerlerinde ve köyler, derbentler ile işlek olmayan yollar üzerinde bulunuyorlardı. Buralarda tarikat mensubu şeyhler, bir şeyhin idaresinde gelip geçen yolculara bedava yiyecek içecek verirler, yatacak yer temin ederlerdi (Küçükdağ-Arabacı, 1994: 286). Klasik Türk eğitiminde önemli yerleri olan tekke ve zaviyeler, dinî ve tasavvufî bilgilerin verildiği ve uygulamasının yapıldığı bir çeşit halk eğitim merkezleri durumunda idi (Küçükdağ, 2004: 147).

Aşağıda Eski/Karapınar Kazası merkez ve köylerinde bulunan zaviyeler incelenecektir.

III.III.I. Sarı Saltuk Zaviyesi

Eski'de Ağçelerağlı, Yemri Çupun ve Kösre Taşlı adlı mevzilerde bulunduğu kaydedilen Sarı Saltuk Zaviyesi'nin

(VAD. No:1069, vr. 33) adını aldığı Sarı Saltuk, Anadolu ve Balkanlar'ın Türkleşip Müslümanlaşmasındaki etkisiyle adına menkıbeler yazılmış bir alperen olmalıdır. Bu zat, 1293 yılına kadar Dobruca'da yaşamış ve ölümünün ardından Babadağı'ndaki zaviyeye gömülmüştür (Öge, 2010: 58-59).

Tarihî kaynaklara göre Sarı Saltuk, Dobruca'ya yerleşmesinden vefatına kadar tebliğ faaliyetlerini sürdürmek amacıyla çeşitli tekke ve zaviyeler açmıştır. Uğradığı yerlerde önemli hizmetlerde bulunduğundan dolayı adına makamlar ve türbeler kurulmuştur. *Saltuknâme*'ye göre bunlardan başlıcaları, Bulgaristan Kalliakra, Romanya'da Babadağı, Hersek'te Blagay, Makedonya'da Ohri, Arnavutluk'ta Kruya, İstanbul'da Rumeli feneri, Edirne'de Babaeski'dir. Bundan başka Niğde'de Bor (Öge, 2010: 58-59) ve Eskil Kazasıgibi yerlerde olmak üzere pek çok türbesi ve zaviyesi bulunmaktadır.

Eskil'de Ağçeler-ağılı, Yemriçupun ve Kösre-taşlı isimli bölgelerde Sarı Saltuk Zaviyesi'nde bir çiftlik mezraya mutasarrıf olan Seyyid Hacı İsmail ölünce yerine Seyyid İsa Şaban 1123/Eylül 1711 tarihinde atanmıştır (VAD. No: 1069, vr. 33).

III.III.II. Armutpınarı ve Nufurin Zaviyesi

Eskil'de ikinci zaviye Armut pınarı ve Nufurin Zaviyesidir. Zaviyedarı Ali ölünce mahsulün öşrü ile diğer Ali göreve getirilmiştir (VAD. No:1069, vr. 33). Bu belge dışında zaviyeye dair herhangi bir kayda şimdilik rastlanmamıştır.

III.III.III. Haret Salış Zaviyesi

Eskil'de Ağçelerağılı, Bahridolusu ve Kösretaşlı adlı mevzilerde Haret Salış Zaviyesi vakfı olan bir çiftlik ve mezraya mutasarrıf olan Seyyid İsa ölünce oğulları Seyyid Abdurrahman ve Seyyid Mehmet babalarının beratı gereğince Gurre-i Safer 1130/4 Ocak 1718 tarihinde yerine atanmışlardır (VAD. No:1069, vr. 33).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ESKİL/KARAPINAR KAZA MERKEZİNDEKİ İBADETHANELER

IV.1. CAMİLER

Kelime olarak cami, Arapça “*cem*” kökünden türemekte ve “*toplayan, bir araya getiren*” anlamlarını taşımaktadır. İslamiyet’in ilk devirlerinde cami ve mescit tabiri birlikte kullanılsa da daha sonra bunun ayrımına gidilmiş, içinde cuma namazı kılınan ve hatibin hutbe okuması için minber bulunan ibadethaneler cami; minberi bulunmayan yani cuma namazı kılınmayanlar ise mescit olarak anılmaya başlanmıştır.

Osmanlı Dönemi’nde padişahlar tarafından inşa ettirilen büyük camilere “*selatin camileri*”, vezirler ve diğer devlet ricali tarafından yaptırılan orta büyüklükteki camilere ise banisine izafeten sadece cami, küçük olanlara da mescit denilmiştir. İhtiyaca göre bazen mescitler camiye çevrilirdi. Mescitlerin cuma namazı kılınan camiye tahvili berat ve izinle mümkün olurdu (Önkal ve Bozkurt, 1993: 46). Bu şekilde Eski Kazası’nda Sultanhanı’nda bulunan mescit padişahın izni ile minber inşa edilerek camiye çevrilmiştir (VAD. No:532, vr. 89b).

Camiler, kurulacak olan mahalle ya da şehirler için merkez kabul edilmiş, önce caminin kurulacağı yer belirlenerek mahalle veya şehir bunun etrafında şekillenmiştir. Eski Kazası’nda mahalle ve köy adları ile anılan camilerin bulunması bunu kanıtlar niteliktedir (VAD. No:1159, vr. 94a).

Camilerin ibadethane olması dışında eğitim ve öğretim mahalli şeklinde kullanılması Osmanlılarda başlangıçtan beri benimsenen ve devam ettirilen bir gelenek olmuştur. Şehir, kasaba ve köylerde sıbyan mektebi olmayan yerlerde camilerin çocukların eğitimi için okul olarak kullanılması çok yaygındı. Eski'de cami imamlarının muallim-i sıbyan olarak da atanmaları camilerin mektep olarak kullanıldığını kanıtlamaktadır (VAD. No:1062, vr. 76b).

Banilerinin kurduğu vakıfların mütevellileri tarafından yönetilen camiler, genellikle tek başına yapılar olmayıp özellikle Türklerde imaret, külliye ve manzume adları verilen çeşitli vakıf binalarından oluşan bir yapı topluluğunun merkezini teşkil ederlerdi. Böylece camilerin etrafında onlara ek olarak yapılmış arasta, darüşşifa, hamam, hazire, türbe, medrese, sıbyan mektebi, kervansaray, kütüphane, muvakkithane, sebil, aşhane gibi yapılar bulunurdu. Osmanlı Dönemi'nde şehirler arası ana yollar üstünde, özellikle XVI. yüzyılda durak yerlerinde menzil külliyelerinin de inşa edildiği görülür ki bunların da merkezlerini bir cami teşkil ederdi (Eyice, 1993: 57). Bu yerleşim biçiminin en iyi örneklerinden birini Eski Kazası'na bağlı Karapınar kasabası oluşturmaktadır.

Aşağıda Eski Kazası'nda bulunan camiler ve buralara atanan görevliler ayrı başlıklar altında incelenecektir.

IV.I.I. Eski Kaza Merkezindeki Camiler

İncelenen dönemde ilk kaza merkezi muhtemelen Eski, ikinci kaza merkezi Karapınar'da birçok cami ile ilgili bilgiler ve bu bağlamda yapılan atama kayıtları tespit edilmiştir. Bu nedenle ilk olarak Eski'de bulunan camiler işlenmiş, daha sonra alfabetik sıra takip edilerek diğer camiler hakkında bilgiler verilmiştir.

IV.I.I.I. Abdurrahman Efendi Camii

Eski'de olduğuna işaret edilen Abdurrahman Efendi Camii'nin adına belgelerde pek sık rastlanmamaktadır. Kimi zaman Cami-i Kebir olarak adlandırılan mabetle aynı cami oldu-

ğunu gösterir bir kanıt yoktur. Abdurrahman Efendi Camii'ne ilk olarak imam Numan Safer 1103/Ekim-Kasım 1691 tarihinde ve daha sonra aynı tarihte kayyum olarak Hacı Ali atanmıştır (VAD. No:1159, vr. 94b).

IV.I.II. Karapınar'ın Merkezindeki Camiler

IV.I.III. Sultan Selim Camii

Yavuz Sultan Selim 1514 yılında Çaldıran Seferi'ne giderken 11 Mayıs 1514 Salı günü Karapınar'da askeri ile konakladı (Konyalı, 1974: 590). Bu bölgenin boş ve تنها oluşundan dolayı sık sık soygunlar oluyor ve yolcular öldürülüyor, halk ise korku içinde yaşıyordu. Burası aynı zamanda İstanbul'u Çukurova ve Suriye'ye bağlayan güzergâh üzerinde hacıların kullandığı en kısa yoldu. Bu nedenle Osmanlı Devleti'nin bu yerin güvenliğini sağlayacak bir teşkilat kurması gerekiyordu (Küçükdağ, 2001: 9). Yavuz Sultan Selim bu amaçla Çaldıran Seferi dönüşünde burada bir derbend köyü kurulmasını emretmiş ve caminin yapılmasını istemiştir. Ancak bu تنها bölgeye yerleştirilen halkın eşkıya zulümleri nedeniyle zarar görmesi nedeniyle cami inşaatı gerçekleştirilememiştir (BOA. C.NF.17/812). Külliye ile birlikte cami, Kanuni Sultan Süleyman'ın oğlu II. Selim'in Konya valiliği yaptığı dönemde 1563'te tamamlanarak hizmete girmiştir.

Karapınar Sultan Selim Külliyesi'nin mimarı hakkında kaynaklarda çeşitli isimler zikredilmektedir. Evliya Çelebi, *Seyahatname*'de Karapınar'ı anlatırken Sultan Selim İmareti'nden bahsederken Mimar Sinan eseri olarak bahsetmiştir. Yalnız külliyenin mimarı Sinan değil Halepli Mimar Cemaleddin'dir. Şehzade II. Selim Konya valiliği sırasında Karapınar'a bir külliye yaptırılmasını emredince kadıya Karapınar'da bir keşif yaptırmış, aldığı "*ilamı*" bir mektupla merkeze göndermiş Halepli Mimar Cemaleddin'in görevlendirilmesini talep etmiştir. Divan-ı Hümayun'da onun bu teklifi görüşülüp, eserin inşasına izin verilmiştir (Küçükdağ, 1997: 31-32). Böylece Sultan

Selim Külliyesi Halepli Mimar Cemaleddin tarafından inşa edilmiştir.

Osmanlı Dönemi camileri ve bunların vakıflarında Mekke ve Medine ile ilgili ifadelere rastlamak mümkündür. Nitekim Eski Kazası'na bağlı Karapınar köyünde Mekke ve Medine şehri evkafından olan Sultan Selim Han'ın inşa ettirdiği cami ve imaretinin evkafından günlüğü 3 müdd buğday ve 3 akçe ile duacı olarak görev yapan ve halen Medine'de günlerini ibadetle geçiren Seyyid Mehmed Bayram oğlu Seyyid Mehmed Salih, Medine naibi Mevlânâ Mehmed Seyyidi Şeyh Muharrem Hacı Elmas'ın arz etmesiyle göreve getirilmiştir. Berat verilmiştir diye kaydedildiyse de bu yanlış düzeltilmiş ve 13 Receb 1215/30 Kasım 1800 tarihinde ferman çıkartılarak adı geçen kişinin göreve getirildiği kaydedilmiştir (VAD. No:531, vr. 104b).

IV.I.II.III. Ahmed Ağa Camii

Ahmet Ağa Camii Hankapılı/Hanönü Mahallesi'nde bulunmaktadır. Günümüzde bu camii mevcut değildir.*Hurufât Defterleri* kayıtlarında sıkça adına rastlanan bir camidir. Genelde kurucularının adını alan camilerde olduğu gibi cami Ahmed Ağa isimli biri tarafından yaptırılmış olmalıdır. Ne zaman inşa edildiğine dair elimizde herhangi bir bilgi mevcut değildir. Ancak Eski Kazası merkez ve ona bağlı diğer camilere göre burada çalışan görevlilerin daha fazla ücret aldıkları dikkat çekmektedir.

Tablo 3: Hankapılı Mahallesi Ahmed Ağa Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip ve vaiz (2 akçe)	İshak Halife	Cemaziyele vvel 1125/ Mayıs-Haziran 1713	Hatip ve vaiz bulunmaması	(VAD. No: 1069, vr. 33)
Hatip (2akçe) Kürsü Şeyhi (2akçe)	Hafız Şeyh Hüseyin	19 Recep 1188 /25 Eylül 1774	Yakup'un vefat etmesi	(VAD. No:1070, vr. 61b)

Hatip (2 akçe) Şeyh (2 akçe)	Hüseyin Halife	Recep 1180/ Aralık 1766	Yenileme	(VAD. No:1065, vr. 59a)
İmam (2 akçe)	Seyyid Ali	Cemaziyele vvel 1205/Ocak-Şubat 1791	İmam olan Süleyman'ın vefat etmesi	(VAD. No: 530, vr. 83b)
Hatip (2 akçe) Kürsü Şeyhi (2 akçe)	Numan	Rebiyül-evvel 1204/Kasım-Aralık 1789	Seyyid Hasan'ın çocuğu olmadan vefat etmesi	(VAD. No: 530, vr. 83b)
Müezzin ve ferraş	Mehmet		Yenileme	(VAD. No:1073, vr.85b)
İmam (2 akçe), Hatip (2 akçe), Kürsü Şeyhi (2 akçe)	Seyyid Hüseyin	Şevval 1230/ Eylül-Ekim 1815	Seyyid Ali'nin ölümü	(VAD. No: 534, vr. 62b)
Müezzin (4 akçe)	Seyyid Ömer	8 Muharrem 1222/ 18 Mart 1807	Seyyid Mustafa'nın ölümü	(VAD. No: 532, vr. 89b)
Müezzin (4 akçe)	Seyyid Ali	Cemaziyele vvel1147/ Eylül-Ekim 1734	Mehmet'in ölümü	(VAD. No: 1073, vr. 85b)
Ferraş ve Ab-raha (2 akçe)	Mehmed	Cemaziyele vvel 1125/ Mayıs-Haziran 1713	İlk atama	(VAD. No: 1069, vr. 33)
Hatip (2 akçe) Şeyh (2 akçe)	Yakup	Rebiyülevvel 1161/ Mart-Nisan 1748	Yenileme	(VAD. No:1062, vr. 76a)

Hatip (2 akçe)	Yakup Halife	Muharrem 1152/ Nisan- Mayıs 1739	İshak Hali- fe'nin ölü- münden sonra dışarı- dan Ömer Bektaş adlı kişinin yol- suzlukla görevi alma- sı, durumun anlaşılması üzerine kadının görevi Yakup halife'ye vermesi	(VAD. No:1073, vr. 85b)
-------------------	-----------------	---	--	-------------------------------

IV.I.II.II. Veli Ağa Camii

Karapınar'ın Obruk Mahallesi'nde Hacı Mehmet'in oğlu Veli Ağa tarafından yaptırılmıştır. Günlük ücreti yarım akçe ile imam ve hatip olan Abdurrahman oğlu Mustafa ölünce boş kalan göreve kendi oğlu Abdullah, naip Seyyid Mustafa Ulvi'nin arzıyla 2 Cemaziyelevvel 1222/8 Temmuz 1807 tarihinde getirilmiştir (VAD. No:532, vr. 83b). Camide günlüğü yarım akçe ile imam ve hatip olan Mustafa oğlu Abdullah öldüğünde çocuğu olmadığından görev boş kalmış; bunun üzerine imtihanla başarılı olan Mustafa oğlu Ömer naip Seyyid Hacı Mehmet Emin'in arzıyla 26 Şaban 1234/22 Haziran 1819 tarihinde tayin edilmiştir (VAD. No:534, vr. 62b).

IV.II. MESCİTLER

Mescit kelimesi Arapça kökenli olup, “baş eğmek, alını yere koymak” anlamlarını içeren bir mekân ismi olmakla birlikte “ibadet yeri” anlamına gelmektedir. Camilerden farklı olarak minberi bulunmayan ve cuma namazı kılınmayan küçük ibadethanelerdir. Camiler gibi İslamiyet'in ilk yıllarında varlığı bilinen mescitler, zamanla Hz. Peygamber'e bağlı, bütün Müslü-

manları aynı çatı altında toplayan, üstü kapalı, etrafı duvarlarla çevrili bina anlamında kullanılıp bu şekliyle yaygınlaşmaya başlamıştır (Sönmezer-Seçkin, 2002: 139).

İslamiyet'in ilk yıllarından Osmanlı Dönemi'ne kadar sürekli bir gelişme gösteren mescit mimarisi Osmanlılar'da en küçük köylerde bile varlık göstermiştir. Mescitlerin cuma namazı kılınan camiye çevrilmesi için berat ile izin istenmiş ve minber inşa edilerek camiye çevrilenler olmuştur. Nitekim Eskil Kazası'na bağlı Hotamış'ta aşiret sakinlerinden hayır sahibi Hasan oğlu Molla Abdullah berat ile mevcut mescide minber inşa ettirmiş, imam ve hatip lazım olduğu için de talebi üzerine kendisi bu göreve getirilmiştir (VAD. No:535, vr. 91a).

Bu bölümde Eskil Kazası'nda bulunan mescitler camiler bölümünde izlenen yönetime dayanarak incelenecektir.

IV.II.I.Eskil'in Merkezindeki Mescitler

IV.II.I.I. Alaca Mescit

Eskil'de Karabaş Mahallesi'nde Alaca Mescit'te günlüğü bir akçe ile imam olan Mehmed kendi rızasıyla görevi bırakınca kadı Mustafa'nın arzı üzerine Süleyman oğlu Abdullah onun yerine imamlığa getirilmiştir (VAD. No:1159, vr. 94b).

IV.II.I.II. Tuşhan Müslime Hatun Mescidi

Vakıf geleneğinde cami ve mescit yapımında kadınların varlığına da rastlanmaktadır. Eskil'de bulunan Tuşhan Müslime Hatun Mescidi buna örnek teşkil etmektedir. Mescitte yarım akçe ile imam olan İbrahim ölünce yerine naip Mehmet'in arzıyla İbrahim'in oğlu Yusuf Cemaziyelâhir 1111/Kasım-Aralık 1699 tarihinde tayin edilmiştir (VAD. No:1159, vr. 94b).

IV.II.I.III. Toki Mescidi

Eskil'de Toki Mescidi'nde bir akçekarşılığında imamlık yapan Mehmet'in isteği üzerine beratı Rebiyülevvel 1103/Kasım-Aralık 1691 tarihinde yenilenmiştir (VAD. No:1159, vr. 94b).

V.II.II. Karapınar Merkezi'ndeki Mescitler

IV.II.II.I. Hacı Himmet Mescidi

Apak Mahallesi'nde bulunmaktadır. Hacı Himmet Mescidi'nde imam olan Yusuf ölünce yerine Ahmet Muharrem 1133/Kasım-Aralık 1720 tarihinde tayin edilmiştir (VAD. No:1069, vr .33).

IV.II.II.II. Çetmi Mahallesi Mescidi

Adından da anlaşılacağı üzere Çetmi Mahallesi'nde bulunmaktadır. Bu mescitle ilgili atamalar tablo 4'te verilecektir.

Tablo 4: Çetmi Mahallesi Mescidi Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
İmam Karşılıksız	Mümin Halife	Zilkade 1165/Eylül- Ekim 1752	İmam Salih'in vefat etmesi	(VAD. No:1055, vr. 80b)
İmam (yarım akçe)	Hacı Mehmet	23 Zilkade 1212/9 Mayıs 1798	Hacı Abdulkadir'in çocuğu olma- dan vefat etme- si	(VAD. No:531, vr. 104b)
İmam (Yarım Akçe)	Seyyid Hafız Hüseyin	9 Rebiyülevvel 1215/1 Ağustos 1800	Hacı Meh- met'in çocuğu olmadan vefat etmesi	(VAD. No:531, vr. 104b)
Hatip, Vaiz ve Şeyh (karşılıksız)	Seyyid Hafız Hüseyin	17 Cemaziyelevvel 1231/16 Nisan 1816	İlk atama	(VAD. No:534, vr. 62b)
İmam (Yarım Akçe)	Hafız İbrahim ve Seyyid Osman	17 Şaban 1231/3 Temmuz 1816	Babaları Seyyid Hafız Hüseyin'in vefat etmesi	(VAD. No:534, vr. 62b)

IV.II.III. Cebeni Mahallesi Mescidi

Cebeni Mahallesi'nde mescide fahri olarak imamlık yapan Musa Halife'nin görevi Şaban 1168/Mayıs-Haziran 1754 tarihinde yenilenmiştir (VAD. No:1062, vr. 76a).

IV.II.IV. Hacı Ömer Mescidi

Bugün de aynı adla anılan Hacı Ömerli Mahallesi'nde bulunmaktadır. İncelenen belgelerde mescidin eski adı Timurlu olan mahallede yer aldığı kaydedilmektedir.

Şu andaki mescit, kerpiç yapıdır. Minaresi sonradan yapılmış olup beton kalıp dökmedir. Minber ve mihrabı ahşaptır (Gündüz, 1980: 280). Mescit günümüzde cami olarak varlık gösterdiğine göre daha sonra halk tarafından minber yaptırılarak camiye çevrilmiş olmalıdır.Hacı Ömer Mescidi'nde ücret almaksızın imamlık yapan Mehmet vefat ettiğinde yerine geçecek bir çocuğu olmadığından boş kalan görev Abdullah oğlu Mustafa'ya 12 Cemaziyelevvel 1212/3 Kasım 1797 tarihinde verilmiştir (VAD. No:531, vr. 104b).

IV.II.V. Hatci Mahallesi Mescidi

Eskil Kazası'nda bulunan Sultaniye/Karapınarkasabasının Hatci Mahallesi'nde bulunan Hatci Mahallesi Mescidi'ne halk Şaban 1234/Mayıs-Haziran 1819'da minber inşa ettirerek camiye çevirmiştir. Mescide fahri olarak hatip ve vaiz olan imam Osman'ın oğlu Seyyid Hafız Hüseyin ölünce boş kalan görev için yapılan sınavı Seyyid Hafız Hüseyin'in oğlu Seyyid Hafız İbrahim kazanınca naip Hacı Mehmet Emin'in arzı ve Şeyhülislam Mevlânâ Sekizade Mustafa Asım Efendi'nin işareti gereği 12 Şaban 1235/25 Mayıs 1820 tarihinde atanmıştır(VAD. No:534, vr. 62b).

IV.II.VI. Ahmed Ağa Mescidi

Hanönü Mahallesi'nde bulunmaktadır. Ahmed Ağa Mescidi'nde imam olmadığı için günlüğü yarım akçe ile Abdurrah-

man Şevval 1123/Kasım-Aralık 1711 tarihinde imam olarak atanmıştır (VAD. No:1069, vr. 33).

IV.II.II.VII. Hacı Osman Mescidi

Hankapı Mahallesi'nde yer almaktadır. Karapınar'da Hacı Osman'ın yaptırdığı mescide günlüğü bir akçe ile ilk olarak Muharrem'in imam olarak atanması uygun görülmüş ve Zilhice 1112/Mayıs/Haziran 1701 tarihinde göreve tayin edilmiştir (VAD. No:1159, vr. 94b). Bu durumda Hacı Osman Mescidi'nin inşa tarihî 1700 olmaktadır.

Hacı Osman Mescidi'nde fahri olarak imamlık yapan Hüseyin oğlu Seyyid Hasan öldüğünde çocuğu olmadığını Karapınar halkının ileri gelenlerinden İstanbul'da Hekim Çelebi Medresesi'nde bulunan Murtaza oğlu Mehmet ve Çoban Çavuş Medresesi'nde bulunan Seyyid İbrahim oğlu Hafız Seyyid Ali ve Seyyid Abdullah oğlu Seyyid Ali'nin haber vermeleriyle boş kalan göreve Mehmed Baş Ağa'nın arzıyla atanmıştır (VAD. No:530, vr. 83b).

IV.II.II.VIII.Hüsnü Mahallesi Mescidi

Karapınar mahallelerinden Hüsnü Mahallesi'nde bulunan mescitte imam Salih'in beratı olmadığı için Cemaziyelevvel 1170/Ocak-Şubat 1757 tarihinde berat verilmiştir (VAD. No:1143, vr. 42b).

IV.II.II.IX. Hacı İbrahim Ağa Mescidi

Sultaniye/Karapınar kasabasında Hanönü Mahallesi'nde yer almaktadır. Mescitte imam olmadığından bu göreve mahallenin ileri gelenlerinden Hasan oğlu Hafız Mehmet fahri olarak kadı vekili Seyyid Mustafa'nın arzıyla 28 Safer 1222/8 Mayıs 1807 tarihinde getirilmiştir (VAD. No:535, vr. 91a).

Cami ve mescitlerde bazı görevler babaları ölünce kardeşlere birlikte verilir, kardeşler bu görevi ortaklaşa yürütürlerdi. Nitekim Hacı İbrahim Ağa Mescidi'nde fahri olarak imamlık

yapan Hasan oğlu Hafız Mehmet vefat edince boş kalan görevi oğulları Şeyh Mehmet ve Hasan'a kadı Seyyid Muslihüddin'in arzıyla ortak olarak verilmiştir (VAD. No:535, vr. 91a).

IV.II.II.X. Pir Ali Yazıcı Mescidi

Eskil Kazası'nın Sultaniye kasabasında Öyük Mahallesi'nde Pir Ali Yazıcı Mescidi'nde imam bulunmadığından kadı Seyyid Mehmet Said'in arzıyla günlüğü yarım akçe ile Salih Halife Muharrem 1152/Nisan-Mayıs 1739 tarihinde göreve getirilmiştir (VAD. No:1073, vr. 85b).

IV.II.II.XI. Hacı Süleyman Mescidi

Sultaniye Kasabası'nda Derviş Mehmet Mahallesi'nde bulunmaktadır. Hacı Süleyman Mescidi'nde imamlik vazifesi Muharrem 1168/1755 tarihinde Osman'a verilmiştir (VAD. No:1062, vr. 76a). Hacı Süleyman Mescidi'nde fahri olarak imam olan Osman vefat edince ondan boş kalan görev Seyyid Hacı Mustafa İshak Halife'ye, Kadı Seyyid Mehmet'in arzıyla Cemaziyelâhir 1175/Aralık 1761-Ocak 1762 tarihinde verilmiştir (VAD. No:1070, vr. 61b). Adı geçen mescitte fahri olarak imamlik yapan Seyyid Mustafa ölünce Seyyid İshak ve Seyyid Mehmet adlı oğulları babalarından boş kalan göreve yapılan sınav sonucu ve naip Seyyid Mehmet Emin'in arzıyla 14 Cemaziyelâhir 1231/11 Mayıs 1816'da atanmışlardır (VAD. No:534, vr. 62b).

BEŞİNCİ BÖLÜM

ESKİL/KARAPINAR KAZASI'NA BAĞLI KÖYLERDEKİ İBADETHANELER

V.I. KÖYLERDEKİ CAMİLER

V.I.I. Ayinegazi/İnegazi Köyü Camii

Ayinegazi Köyü Camii'ne çok sayıda görevli atanmıştır. Bununla ilgili kayıtlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 5: Ayinegazi Köyü Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip (1akçe)	Abdurrahman	Safer 1125/Şubat- Mart 1713	Mustafa üze- rinden görevin alınması	(VAD. No:1069, vr. 33)
Hatip (1akçe)	Mustafa	Cemaziyelâhir 1136/26 Şubat 1724	Yenileme	(VAD. No:1069, vr. 33)
Müezzin	Halil	Ramazan 1115/Ocak- Şubat 1704	Yenileme	(VAD. No:1069, vr. 33b)
Hatip	Mustafa	Gurre-i Cemaziyelâhir 1121/8 Ağus- tos 1709	Abdurrahman üzerinden alınarak	(VAD. No:1069, vr. 33b)
Hatip (1akçe)	Abdurrahman	Zilhicce 1122/Ocak- Şubat 1711	Ali'nin vefatı üzerine	(VAD. No:1069, vr. 33b)

Hatip (1akçe)	Mustafa	1122/1711	Ali'nin ölümü üzerine	(VAD. No:1069, vr. 33b)
Hatip (1akçe)	Abdurrahman	12 Zilkade 1123/12 Kasım 1711	Mustafa üze- rinden berat ile almış	(VAD. No:1159, vr. 94a)
Hatip (1akçe)	Abdurrahman	Rebiyülevvel 1123/Nisan- Mayıs 1711	Hatip olan Ali'nin ölümü üzerine cahil- lerden Musta- fa'nın görevi alması bu durumun kadiya arzı üzerine Abdurrahman' ın tayini	(VAD. No:1069, vr. 33)
Müezzın (1akçe)	Ali	Cemaziyelevve 11168/Şubat- Mart 1755		(VAD. No:1062, vr. 76a)
Ferraş (1akçe)	Hatip Abdurrahman	Cemaziyelâhir 11168/Mart- Nisan 1755	Kardeşi Mus- tafa'nın ölü- mü üzerine	(VAD. No:1062, vr. 76a)
Hatip (1akçe)	Abdurrahman	Recep 11159/Temmuz -Ağustos 1746	Kardeşi Mustaf'nın ölümü üzerine	(VAD. No:1062, vr. 76a)
Müezzın (1akçe)	Ali	Şevval 11149/Şubat- Mart 1737		(VAD. No:1062, vr.76a)
Hatip (1akçe)	Abdurrahman Halife	Gurre-i Şaban 11172/30 Mart 1759	Yenileme	(VAD. No:1062, vr. 76a)
Hatip (1 akçe)	Abdurrahman	Şaban 11184/Kasım- Aralık 1770	Yenileme	(VAD. No:1065, vr. 59a)
Hatip (1 akçe)	Abdurrahman Halife	Zilkade 11161/Ekim- Kasım 1748	Kardeşi Mus- tafa'nın ölümü üzerine	(VAD. No:1055, vr. 80b)
Hatip (1 akçe)	Mustafa	Zilhicce 11150/Mart- Nisan 1738	Babası Musta- fa'nın vefatı üzerine	(VAD. No:1073, vr. 85b)

Hatip (1 akçe)	Mustafa	Şevval 1149/Şubat- Mart 1738	Yenileme	(VAD. No:1073, vr. 85b)
Müezzin (1 akçe)	Ali Halife	Recep 1146/Aralık 1733-Ocak 1734	Babası Ha- lil'in ölümü üzerine	(VAD. No:1073, vr. 85b)
Hatip	Mahmut	1103/1691- 1692	Hatip olan Yusuf'un başka bir köyde yaşa- ması üzerine	(VAD. No:1159, vr. 94b)
Müezzin	Mahmut	1103/1691- 1692	Yenileme	(VAD. No:1159, vr. 94b)
Müezzin (1 akçe)	Halil	Muharrem 1112/Haziran- Temmuz 1700	Müezzin Mahmut'un başka köyyerleşmes i üzerine	(VAD. No:1159, vr. 94b)

V.III. Hacı Sıddık Camii

Eskil Kazası'na bağlı Ayinegazi köyünde Hacı Sıddık'ın inşa ettiği camide yarım akçe ile müezzin olan Ali görevi terk edince kadı Hüseyin Altıparmak'ın arzıyla Osman Halife Şevval 1148/Şubat-Mart 1736 tarihinde göreve getirilmiştir (VAD. No:1073, vr. 85b).

V.III. Hacı Hindi Camii

Ayinegazi köyünde Hacı Hindi Camii'ne müteveli lazım olduğu için Mustafa bu göreve getirilmiştir (VAD. No: 1069, vr. 33b).

V.IV. Mevlüd Ağa Camii

Ayinegazi köyünde Mevlüd Ağa Camii'nde hatip olan Yusuf'un beratı yenilenmiştir (VAD. No:1069, vr. 33b).

V.I.V. Arısama Köyü Camii

Bugün Belkaya kasabası olarak bilinen Arısama köyünde şu an bulunan caminin 1326/1908-1909 yıllarında köylüler tarafından Karacadağ'ın üzerinde Kepez Tepesi'ndeki bir kilisenin taşlarını getirerek yaptıkları bilinmektedir (Gündüz, 1980: 526). *Hurufât Defterleri* kayıtlarına göre Eski Kazası'nda Sultaniye/Karapınar İmaretî evkafı köylerinden Arısama köyünde halkın inşa ettiği ve minber yaptıkları cami-i şerife imam ve hatip lazım olduğu için sınav yapılmış ve sonucunda Mehmet oğlu Ahmet fahri olarak naip Seyyid Mehmet Emin'in arzıyla 10 Cemaziyelâhir 1230/20 Mayıs 1815 tarihinde tayin edilmiştir (VAD. No:534, vr. 62b).

Arısama Köyü Camii'nde bir de müezzin görev yapıyordu. Daha önce müezzin olan kişinin görevi bırakmasıyla Şihabeddin adlı kişi 19 Ekim 1705 tarihinde bu göreve getirilmiştir (VAD. No:1159, vr. 94a).

V.I.VI. Ahmet Efendi Camii

Arısama köyünde bulunan ikinci ibadethane Ahmet Efendi Camii'dir. Adından da anlaşılacağı üzere Ahmet Efendi isimli bir kişi tarafından yaptırılmıştır. Bugün mevcut olmayan caminin görevlileri aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo 6: Ahmet Efendi Köyü Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip	Mustafa	Cemaziyelâhir 1117/21 Ağustos 1705	İlk atama	(VAD. No: 1143, vr. 42b)
İmam (yarım akçe)	Yahya	28 Şevval 1187/ 12 Ocak 1774	Molla Mehmet'in vefatı ile	(VAD. No: 1059, vr. 73a)
Hatip (yarım akçe)	Mehmet	Recep 1168/Nisan- Mayıs 1755	Yenileme	(VAD. No: 1062, vr. 76a)
İmam (yarım akçe)	Yahya	Muharrem 1193/ Ocak-Şubat 1779	Yenileme	(VAD. No: 1065, vr. 59a)
Hatip (yarım akçe)	Mehmet	Cemaziyelâhir 1163/Mayıs- Haziran 1750	Mustafa'nın ölümü üzerine	(VAD. No: 1055, vr. 80b)

V.I.VII. Akviran Köyü Camii/Hacı Cabir Camii

Akören/Akviran köyünde yer alan cami kaynaklara göre Yukarı Mahalle’de Kara Ahmet’in çocuğu olmayan kız kardeşi tarafından yaptırılmış, iki asır kadar önce Hacı Cabir isimli biri mescidi yıktırarak taşları ile bugünkü camiye yeniden yaptırmıştır (Gündüz, 1980: 507). Önce Akviran Köyü Camii’ne atanan görevlilerin; sonra Hacı Cabir Camii görevlilerinin listesi aşağıdadır.

Tablo 7: Akviran Köyü Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip	Yahya	Şevval 1123/ Kasım-Aralık 1711	Babası Musa’nın vefatı	(VAD. No: 1069, vr. 33b)
Hatip (1 akçe)	Musa	Safer 1115/ Haziran-Temmuz 1703	İlk atama	(VAD. No: 1159, vr. 94a)
Müezzin (1 akçe)	Hamza	Safer 1115/Haziran- Temmuz 1703	Lazım olduğu için	(VAD. No:1159, vr. 94a)
İmam Karşılıksız	Hüseyin		Yenileme	(VAD. No:1159, vr. 94a)
Hatip (1 akçe)	Yahya	Rebiyülâhır 1139/ Kasım-Aralık 1726	Babasının ölümü üzerine	(VAD. No:1143, vr. 42b)
Hatip (1 akçe)	Abdullah		Yenileme	(VAD. No:1070, vr. 61b)
Hatip (1 akçe)	Mahmut Halife	Rebiyülevvel 1145/ Ağustos-Eylül 1732	Amcasının oğlu Yahya’nın ölümü ile	(VAD. No:1073, vr. 85b)
Hatip (1 akçe)	Abdullah	Şaban 1146/ Ocak-Şubat 1734	Mehmed Halife’nin çocuğunun olmaması	(VAD. No: 1073, vr. 85b)

Tablo 8: Hacı Cabir Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip (yarım akçe)	Seyyid Mehmet	15 Rebiyülev- vel 1218/ 5 Temmuz 1803	Babası Seyyid İbrahim'in ölümü üzerine. Bu berat20 Mayıs 1807 yılında IV. Mustafa'nın cülusu ve 14 Mayıs 1815 yılında II. Mah- mut'un cülusu nedeniyle yeni- lenmiştir.	(VAD. No:532, vr. 89b)
İmam (yarım akçe)	Seyyid Ömer	15 Rebiyülev- vel 1218/5 Temmuz 1803	Seyyid İbrahim'in vefatı	(VAD. No:532, vr. 89b)
Müezzin karşılıksız	Seyyid İsmail	8 Şaban 1216/15 Aralık 1801	İlk atama	(VAD. No:531, vr. 104b)
Hatip (yarım akçe)	Seyyid İbrahim	Zilkade 1208/Mayıs- Haziran 1794	Mustafa'nın çocuğu olmadan ölmesi	(VAD. No:530, vr. 83b)
İmam (yarım akçe)	Seyyid Molla Mustafa	Ramazan 1177/ Mart-Nisan 1764	Süleyman'ın vefatı üzerine	(VAD. No: 1070, vr. 61b)
İmam	Mahmut	Ramazan 1145/Şubat- Mart 1733	Yahya'nın ölümü üzerine	(VAD. No: 1073, vr. 85b)

V.IX. Akçeşar Köyü Camii

Akçeşehir olarak da kayıtlarda ismine rastlanan Akçeşar köyünün ibadethanesidir. Bu camide çalışan görevliler aşağıda tabloda verilmiştir.

Tablo 9: Akçeşar Köyü Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip Karşı- lıksız	Mehmet Halife	Şaban 1155/Ekim 1742	Mustafa'nın ölümü	(VAD. No:1055, vr. 80b)
İmam (1 akçe)	Mehmet Halife	Muharrem 1158/ Şubat-Mart 1745	İlk atama	(VAD. No:1055, vr. 80b)
Hatip (1 akçe)	Seyyid Yahya	Şevval 1163/ Eylül-Ekim 1750	Seyyid Mus- tafa'nınvefatı	(VAD. No:1055, vr. 80b)
İmam ve Hatip (1 akçe)	Abdurrahman	29 Zilkade 1195/17 Kasım 1781	Yenileme	(VAD. No:532, vr. 89b)
İmam ve Hatip (1 akçe)	Abdurrahman	2 Cemaziyelâhir 1239/ 3 Şubat 1824	Amcasının oğlu İbrahim- in görevi zor- la alması üze- rine tekrar gö- reve getiril- mesi	(VAD. No:535, vr. 91a)

V.IX. Akçaşehir Köyü Sultan Selim Camii

Eskil Kazası'nda Karapınar Sultan Selim Camii dışında bir de Akçaşehir köyünde Sultan Selim Camii bulunmaktadır. Bu caminin bânisi de II. Selim olmalıdır. Aşağıda bu camiye yapılan atamalar tablo halinde verilecektir.

Tablo 10: Sultan Selim Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip (1 akçe)	Seyyid Mustafa	Muharrem 1135/ Ekim-Kasım 1722	İlk atama	(VAD. No: 1069, vr. 33)
İmam Hatip (1 akçe)	Ahmet Halife	Ramazan 1177/ Mart-Nisan 1764	Seyyid Yahya'nın ölümü ile	(VAD. No: 1070, vr. 61b)
İmam Hatip (1 akçe)	Seyyid Ahmet	Recep 1180/ Aralık 1766	Ahmet'in ölümü ile	(VAD. No: 1070, vr. 61b)
İmam Hatip (1 akçe)	Süleyman	Cemaziyelâhir 1189/Ağustos 1775	Yenileme	(VAD. No:1065, vr. 59a)

V.I.XI. Beyviran Köyü Camii

Eskil Kazası'na bağlı Beyviran Köyü Camii'ne atanan görevliler şu şekildedir.

Tablo 11: Beyviran Köyü Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip	Mustafa	Gurre-i Muharrem 1132/14 Kasım 1719	Mustafa'nın ölümü üzerine	(VAD. No: 1069, vr. 33)
Müezzin	İbrahim	Gurre-i Cemaziyelevvel 1132/ 11 Mart 1720		(VAD. No: 1069, vr. 33)
Ferraş	Ahmet	Gurre-i Cemaziyelevvel 1132/11 Mart 1720		(VAD. No: 1069, vr. 33)

Çerağdar	Osman	Gurre-i Muharrem 1133/2 Kasım 1720		(VAD. No: 1069, vr. 33)
İmam	Halil	Zilkade 1135/ Ağustos- Eylül 1723	Babası Mustafa'nın ölümü üzerine	(VAD. No: 1069, vr. 33)
Hatip (yarım akçe)	Halil Halife	Rebiyülevvel 1135/ Aralık 1722- Ocak 1723	Mustafa'nın ölümü üzerine	(VAD. No: 1137, vr. 31b)
Hatip (yarım akçe)	Mustafa Halife	Şevval 1148/Şubat- Mart 1736	Halil'in görevi bırakması	(VAD. No: 1073, vr. 85b)

V.I.XII. Eski Cami

Beyviran köyünde ikinci mabet Eski Cami'dir. Vakıf müesseselerinde çalışan görevliler özellikle XVIII. yüzyılda evladiyet üzere göreve gelirlerdi. Eski Cami'de de imamlık babadan oğula intikal ederdi. Beyviran Köyü Eski Cami'de imam olan Osman görevini kendi isteğiyle oğlu Musa'ya bırakmıştır (VAD. No:1069, vr. 33). Daha sonra bu berat özeti tekrar kaydedildiğinde adı geçen Osman'ın görevini zorla oğluna bıraktığına işaret edilmektedir (VAD. No:1137, vr. 31b).

V.I.XIII. İbrahim Camii

Eskil Kazasına bağlı Beyviran köyünde İbrahim adlı kişinin inşa ettiği camide hatiplik görevi günlüğü bir akçeden Ali Halife'ye Gurre-i Cemaziyelâhir 1136/26 Şubat 1724 tarihinde verilmiştir (VAD. No:1137, vr. 31b).

V.I.XIV. Mevlüd Camii

Beyviran köyünde Mevlüd Camii'nde yarım akçe ile hatip olan Mustafa'nın ölümü üzerine bu göreve Ömer oğlu Rıdvan oğlu MustafaSafer 1127/Şubat-Mart 1715'de atanmıştır (VAD. No:1069, vr. 33).

V.I.XV. Bağcekayası Köyü Burnaz Camii

Eskil Kazası'na bağlı Bağcekayası köyünde Burnaz Camii'nde yarım akçe ile hatip olan Muslu vefat edince yerine Molla Halife tayin edilmiştir (VAD. No:1073, vr. 85b).

V.I.XVI. Bağlıca Köyü Hacı Osman Camii

Hacı Osman Camii, Bağlıca köyünde bulunmaktadır. İsmi muhtemelen kurucusu olan kişinin adından almaktadır. Eskil Kazası'ndaki diğer birçok köy camilerinde olduğugibi kerpiç yapıdır. Bağlıca Köyü Hacı Osman Camii'ne yapılan atamalar ve özellikleri tabloda verilmiştir.

Tablo 12: Hacı Osman Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
İmam (1 akçe)	Ebubekir	Gurre-i Cemaziyelâhir 1123/18 Tem- muz 1711	Abdulvehhab'ı n ölümü üzeri- ne	(VAD. No: 1069, vr. 33)
Müezzin (1 akçe)	Mustafa	Cemaziyelevvel 1143/Ekim- Kasım 1730	Yenileme	(VAD. No: 1073, vr. 85b)
İmam Hatip (1 akçe)	Seyyid Mahmut	Şaban 1144/Ocak- Şubat 1732	Seyyid Abdurrahman'd a boş kalan göreve	(VAD. No: 1073, vr. 85b)
Ferraş (1 akçe)	Seyyid İbrahim	Rebiyülevvel 1103/Kasım- Aralık 1691	Babası Seyyid Ahmet'in ölümü üzerine	(VAD. No: 1159, vr. 94b)
Çerağdar (1 akçe)	Minhan	Rebiyülevvel 1103/Kasım- Aralık 1691	Yenileme	(VAD. No: 1159, vr. 94b)
Müezzin	Ali	Rebiyülevvel 1103/ Kasım-Aralık 1691	Yenileme	(VAD. No: 1159, vr. 94b)

V.I. XVII. Sefer Osman Camii

Eskil Kazası'na bağlı Bağlıca köyünde Sefer Osman Camii'nde bir akçe ile müezzin olan Ali görevi yerine getirirken Rebiyülevvel 1103/Kasım-Aralık 1691 tarihinde beratı yenilenmiştir(VAD. No:1159, vr. 94b).

V.I.XVIII. Büyükviran Köyü Camii

Eskil Kazası'na bağlı Büyükviran köyünde bulunan cami-i şerifte günlüğü yarım akçe ile hatiplik yapan kişi görevi terk etmiş, halkın şikâyeti üzerine bu kişi görevden alınmış ve yerine naip Osman'ın arzıyla Gurre-i Recep 1136/26 Mart 1724 tarihinde Mustafa Halife tayin edilmiştir (VAD. No:1137, vr. 31b).

V.I.XIX.Çoğla/Çoğlu Köyü Camii

Çoğlu/Çoğla olarak zikredilen köy Çiğil, Burnoba, Akçaşehir ve Yenikuyu köyleri ile komşudur. Bu camiye atanan görevliler ve özellikleri aşağıda tabloda incelenecektir.

Tablo 13: Çoğlu Köyü Cami Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Müezzin	Osman	Gurre-i Cemaziyelâhir 1123/ 17 Temmuz 1711	İlk atama	(VAD. No: 1069, vr. 33b)
İmam ve Hatip (1 akçe)	Seyyid İbrahim	Muharrem 1141/ Ağustos-Eylül 1728	Mehmet'in ölümü üzerine	(VAD. No: 1144, ve.36b)
İmam Hatip	Seyyid İbrahim	24 Safer 1188/ 6 Mayıs 1774	Mustafa'nın evladı olmadan vefatı üzerine	(VAD. No: 1059, vr. 73a)
İmam Hatip (1 akçe)	Seyyid İbrahim	13 Şevval 1187/ 28 Aralık 1773	Berat alarak	(VAD. No: 1059, vr. 73a)

İmam Hatip (1 akçe)	Mustafa	Şaban 1168/ Mayıs- Haziran 1755	Yenileme	(VAD. No: 1062, vr. 76a)
Hatip (Yarım akçe)	Mustafa Halife	Gurre-i Cemaziyelâhir 1172/ 1 Ocak 1759	Mustafa'nın çocuğu ol- madan ölmesi üzerine	(VAD. No: 1062, vr. 76a)
İmam Hatip (yarım akçe)	Seyyid İbrahim	Cemaziyelâhir 1189/ Temmuz- Ağustos 1775		(VAD. No: 1065, vr. 59a)

V.IXX. Eğin Köyü Camii

Eğin Köyü Camii'nde çalışan görevliler ve statüleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 14: Eğin Köyü Cami Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Müezzin	İbrahim	Gurre-i Şevval 1123/12 Kasım 1711	Abdurrahm an'ın ölümü üzerine	(VAD. No: 1069, vr. 33)
Müezzin	Abdurrahm an	Gurre-i Receb 1115/11 Kasım 1703	Yenileme	(VAD. No: 1069, vr. 33b)
Müezzin (yarım akçe)	İbrahim	Safer 1115/ Haziran- Temmuz 1703	Abdurrahim 'in vefatı üzerine	(VAD. No: 1159, vr. 94a)
Müezzin (yarım akçe)	İbrahim	Cemaziyelevve 11144/ Kasım-Aralık 1731	Abdurrahm an'dan boş kalan göre- ve	(VAD. No: 1073, vr. 85b)
İmam	Abdussela m	Safer 1103/ Ekim-Kasım 1691	İlk atama	(VAD. No: 1159, vr. 94b)

Müezzin (1 akçe)	Abdurrahim	Cemaziyelâhir 1112/ Kasım-Aralık 1700	Babası Abdülke- rim'in vefatı ile	(VAD. No: 1159, vr. 94b)
Müezzin (yarım akçe)	Hasan	Cemaziyelâhi r 1113/ Kasım-Aralık 1701	Ali üzerin- den haksız- lıkla görevi almış	(VAD. No: 1159, vr. 94b)
İmam (1 akçe)	Muharrem Halife	1115/ 1703- 1704	İlk atama	(VAD. No: 1159, vr. 94b)
Hatip	Murat	Rebiyülâhir 1103/ Aralık 1691- Ocak 1692	Yenileme	(VAD. No: 1159, vr. 94b)

V.IXXI. Hacı İbrahim Camii

Eskil Kazası'na bağlı Eğin köyünde Hacı İbrahim Camii'nde günlüğü yarım akçe ile imam ve hatip olan Abdulcelil Halife'nin beratı yenilenmiştir (VAD. No:1073, vr. 85b).

V.IXXII. Emirgazi Köyü Camii

Tarihi eski olan Emirgazi Köyü Camii yıktırılmış yerine Niğde taşı ile 1978 yılında şu andaki cami yaptırılmıştır. Minaresi eski camiden kalmadır. Yıkılan caminin taşları Gölviran, Karaviran ve Eskikışla'da gayrimüslimlere ait yapı döküntülerinden getirilmiş kesme taşlardır (Gündüz, 1980: 532).

Emirgazi köyünde camide yarım akçe ile babasının zorlaması üzerine imam olan Yusuf cahillerden olduğundan azledilerek görev beratla Mehmet'e verilmiştir (VAD. No:1073, vr. 85b).

V.IXXIII. Çalabvirdi Camii

Eskil'de Emirgaziköyünde Çalabvirdi adlı kişinin yaptırdığı bir camidir. *Hurufât Defterleri* kayıtlarında bu cami ile ilgili ilginç bir detay göze çarpmaktadır. O da şudur ki; camiye görevli atamalarında zorlamalar görülmüştür. Örneğin camide

yarım akçe ile imam olan Hafız Mustafa Halife kendi rızasıyla görevi bırakınca kadı Seyyid Ahmet'in arzıyla Mehmet Halife Zilkade 1176/Mayıs-Haziran 1763 tarihinde zorla göreve getirilmiştir (VAD. No:1070, vr. 61b). Camide görev yapan Mehmet Halife de vefat edince oğlu Ali günlüğü yarım akçe ile imamlık vazifesine atanmıştır.

V.I.XXIV. Hacı Halil Camii

Eskil Kazası'nda Emirgazi Köyü Hacı Halil Camii'nin imamı olan Mehmet dört seneden beri başka bir yerde yaşadığı için imamlık vazifesi boş kalmış, durumun kadiya bildirilmesi üzerine naip Hacı Mehmet'in arzıyla Hafız Mustafa Rebiyülevvel 1167/Aralık 1753'te göreve getirilmiştir (VAD. No: 1055, vr. 80b).

V.I.XXV. Hacı Mehmet Camii

Eskil Kazası'nda Sultan Selim Han Vakfı köylerinden Emirgaziköyünde Hacı Mehmet adlı hayır sahibinin inşa ettiği cami-i şerifte günlük ücreti beş buçuk akçe ile hatip olan Süleyman'ın çocuğu olmadığından ölümüyle boş kalan göreve Veli Halife'nin oğlu Hacı Seyyid Abdullah Muharrem 1174/Ağustos-Eylül 1760 tarihinde atanmıştır (VAD. No:1062, vr. 76b).

V.I.XXVI. Hacı Hüseyin Camii

Hacı Hüseyin Camii de diğer camilerde görüldüğü gibi adını alan kişi tarafından yaptırılmıştır. Emirgaziköyü sınırlarında yer aldığı kaydedilmektedir. Bu camide vaiz olmadığı için göreve alimlerden Hacı Hasan Efendi naip Seyyid Mehmet'in arzı ve Şeyhülislam Mevlânâ Dürriyade Feyzullah Efendi'nin işaretleri gereğince 21 Rebiyülâhîr 1171/4 Ocak 1758 tarihinde hiçbir ücret almadan fahri olarak tayin edilmiştir (VAD. No:1062, vr. 76a).

V.I.XXVII. Enek Köyü Camii

Eskil'de Enek Köyü Camii'nde imamlık ve hatiplik görevi Hacı Hızır'a verilmiştir (VAD. No:1069, vr. 33b).

V.I.XXVIII. Gene Köyü Camii

Eskil Kazası'na bağlı Sultaniye Kasabası evkafı köylerinden Gene köyünde camide günlüğü yarım akçe ile imam olan Nasuh oğlu Molla İbrahim çocuğu olmadığı halde ölmüş, boş kalan göreve arzuhal ile Molla Ahmet atandı diye 3 Rebiyülâhir 1231/3 Mart 1816 tarihli ferman düzeltilmiş ve bu fermanla Molla Ahmet 19 Zilhicce 1231/11 Kasım 1816 tarihinde göreve başlamıştır (VAD. No:534, vr. 62b).

V.I.XXIX. Şeyh Abdurrahman Camii

Gene köyünde Şeyh Abdurrahman Camii'nde müezzin olan İbrahim'in Rebiyülâhir 1119/Temmuz-Ağustos 1707 tarihinde beratı yenilenmiştir (VAD. No:1069, vr. 33b).

V.I.XXX. Abdulkadir Camii

Abdülkadir Camii de Gene köyünde bulunmakta idi. Abdulkadir Efendi tarafından inşa edilen caminin yarım akçe ile imamı Halil vefat edince başka bir Halil Rebiyülevvel 1152/Haziran-Temmuz 1739 tarihinde göreve atanmıştır (VAD. No:1073, vr. 85b). Camide imam olan Ali ve Ahmet'in görevi Zilkade 1116/Şubat-Mart 1705 tarihinde yenilenmiştir (VAD. No:1159, vr. 94a).

V.I.XXXI. Günye Köyü Camii

Eskil Kazası'na bağlı Günye Köyü Camii'nde yarım akçe ile hatip olan Kasım'dan sonra sahipsiz kalan göreve oğlu Osman, naip Mustafa'nın arzıyla Recep 1142/Ocak-Şubat 1730'da atanmıştır (VAD. No:1144, vr. 36b). Daha sonra Cemaziyelâhir 1190/Temmuz- Ağustos 1776 tarihinde hatip olan Osman'ın beratı yenilenmiştir (VAD. No:1065, vr. 59a).

V.I.XXXII. Gicen Köyü Camii

Eskil Kazası'nda Sultaniye Kasabası vakfı köylerinden Gicen köyünde halkın inşa ettiği camide fahri olarak hatip olan

Seyyid Mahmut oğlu Seyyid Musa öldüğü için boş kalan göreve atama yapmak için sınav yapılmış, sınavda başarılı bulunan Seyyid Musa oğlu Seyyid Osman, naip Seyyid Mehmet Emin'in arzıyla 20Rebiyülâhir 1230/3 Nisan 1815 tarihinde tayin edilmiştir.

V.I.XXXIII. Hacı İsa Camii

Gicen köyünde bulunan Hacı İsa Camii'nde bir akçe ile mütevellî olan Ali ölünce görev oğlu Abdurrahman'a Safer 1126/Şubat-Mart 1714 tarihinde verilmiştir (*VAD. No:1069, vr. 33*).

V.I.XXXIV. Göçü Köyü Hacı İbrahim Camii

Eskil Kazası'na bağlı Göçü köyünde Hacı İbrahim Camii'nde imam ve hatip olan Hacı Hızır, kaybettiği veya beratı zarar gördüğü için kendi isteği üzerine beratı Ribeyül-evvel 1102/Aralık 1690 tarihinde yenilenmiştir (*VAD. No:1159, vr. 94b*).

V.I.XXXV. Göğeri Köyü Camii

Eski'il Kazası'na bağlı Göğeri Köyü Camii'nde yarım akçe ile hatip olan Yusuf'un beratının yenilenme isteği üzerine Rebiyülevvel 1102/Aralık 1690-Ocak 1691 tarihinde beratı yenilenmiştir (*VAD. No:1159, vr. 94b*).

V.I.XXXVI. Giçikışla Köyü Hüdavirdi Camii

Eskil'de Karadağ'ın yan tarafında Giçikışla köyünde Numarpınarı'nda Hüdavirdi Camii'nde bir akçe ile müezzin olan Memi'nin ölümüyle görev oğlu Nebi Halife'ye Rebiyülâhir 1126/Nisan-Mayıs 1714 tarihinde verilmiştir (*VAD. No: 1069, vr. 33*).

V.I.XXXVII. Göre Köyü Camii

Eskil'de Karapınar köylerinden Göre Köyü Camii'nde hatip olan Ramazan'ın vefatından sonra yerine oğlu Mustafa Safer 1123/Mart-Nisan 1711 tarihinde tayin edilmiştir (*VAD. No:1069, vr. 33b*).

V.I.XXXVIII. Küllü Köyü Ali Ağa Camii

Eskil’de Küllü köyünde Ali Ağa Camii’nde bir akçe ile hatip olan Seyyid Mehmet’in beratı Zilkade 1104/Temmuz-Ağustos 1693 tarihinde yenilenmiştir (VAD. No:1159, vr. 94b). Küllü Köyü Ali Ağa Camii’nde bir akçe ile Konya’nın Sahra nahiyesinde Yağlıyaba Köyü malikanesi öşrüyle hatip olan Seyyid Hüseyin’in beratı Gurre-i Safer 1135/11 Kasım 1722 tarihinde yenilenmiştir (VAD. No:1069, vr. 33). Camide yarım akçe ile müezzin olan Recep ölünce yerine oğlu Abdulfettah naip Seyyid Mehmet’in arzıyla Safer 1112/Temmuz-Ağustos 1700 tarihinde tayin edilmiştir (VAD. No:1159, vr. 94b).

V. I.XXXIX. Karaca Köyü Hacı İbri Camii

Eskil’de Karaca köyünde Hacı İbri Camii’nde günlüğü bir akçe ile müezzin olan Ali üzerinden görev alınarak 30 Ekim 1704 tarihinde Hasan’a verilmiştir (VAD. No:1159, vr. 94a).

V.I.XL. Kuzvıran Köyü Camii

Kuzuvıran Köyü Camii’ne birçok imam ve hatip atanması *Hurufat Defterleri*’ne kaydedilmiştir. Bunlar aşağıda tablo halinde verilecektir.

Tablo 15: Kuzvıran Köyü Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip	Ebubekir	Gurre-i Şaban 1116/1 Aralık 1704	Yenileme	(VAD. No: 1069, vr. 33b)
İmam Hatip (1 akçe)	Ebubekir	Zilhicce 1113/Nisan 1702	Hızır’ın görevi bırakmasıyla	(VAD. No: 1159, vr. 94a)
İmam Hatip	Süleyman	Zilkade 1168/ Ağustos-Eylül 1755	Yenileme	(VAD. No: 1062, vr. 76a).

İmam Hatip (1 akçe)	Süleyman Halife	Şevval 1143/ Nisan-Mayıs 1731	Babası Bekir- in görev hak- larını oğluna bırakması	(VAD. No: 1073, vr. 85b)
İmam Hatip (1 akçe)	Mustafa Halife	Recep 1148/ Kasım-Aralık 1735	Ebubekir'in vefatı üzerine	(VAD. No: 1073, vr. 85b)

V.IXLI. Kırtız Köyü Camii

Eskil'de Kırtız Köyü Camii'nde imam ve hatip olan Halil ölünce yerine Ömer'in atanması uygun görülmüş ve yarım akçe karşılığında Rebiyülevvel 1103/Kasım-Aralık 1691 tarihinde göreve getirilmiştir. Halil ölünce yerine ikinci bir kişi, Seyyid Musa atanmıştır (VAD. No:1159, vr. 94b).

V.IXLII. Karaviran Köyü Camii

Karaviran Köyü Camii'ne de birçok görevli ataması bulunmaktadır. Bu atamalar tablodaki şekildedir.

Tablo 16: Karaviran Köyü Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
İmam Hatip (1 akçe)	Abdullah	Safer 1126/ Şubat-Mart 1714	Yenileme	(VAD. No: 1069, vr. 33)
Müezzin (1 akçe)	Halil	Gurre-i Cemaziyelâhir 1136/ 26 Şubat 1724	Yenileme	(VAD. No: 1069, vr. 33)
İmam Hatip (1 akçe)	Abdullah	Şaban 1123/Ağustos- Eylül 1713	Babası Burak'ın görevi oğluna bırakması	(VAD. No: 1159, vr. 94a)
İmam Hatip (1 akçe)	Hacı Ebubekir	Recep 1142/ Ocak-Şubat 1730	Halil'in ölümü üzerine	(VAD. No: 1144, vr. 36b)

İmam (yarım akçe)	Abdurrahman Halife	Muharrem 1152/Nisan- Mayıs 1739	Mustafa Halife'nin görevi bırakması	(VAD. No: 1073, vr. 85b)
İmam Hatip	Hacı Ebubekir	Muharrem 1157/Nisan- Mayıs 1739	Yenileme	(VAD. No: 1073, vr. 85b)
Ferraş	Mustafa	Şaban 1116/ Kasım-Aralık 1704	İlk atama	(VAD. No: 1159, vr. 94a)
Müezzın	Davut	Şaban 1116/ Kasım-Aralık 1704	Yenileme	(VAD. No: 1159, vr. 94b)

V.I.XLIII. Hortu Derbendi Camii

Hortu köyünde bulunan cami muhtemelen halk tarafından Ocak 1722 tarihinde inşa edilmiştir. Çünkü boş kadroya yapılan atamalar bu tarihten başlamaktadır. Cami hakkında ilk belgenin tarihî 1 Rebiyülevvel 1134/18 Ocak 1722'dir (VAD. No:1069, vr. 29b). Belgedeki kayda göre, bir akçe yevmiye ile mütevellilik görevini yürüten Osman'ın beratı olmadığı için kendisine berat verildiğinden bahsedilmektedir (Temel, 2011: 180).

Eskil Kazası'na bağlı Karapınar ve Ereğli-Karaman arasında bulunan Hortu Derbendi'nde yeni yapılan camide Bektutiye Medresesi Vakfı'ndan dört akçe almak koşulu ile hatip olan Abdalbaki, iki akçe ile hatiplik vazifesini yerine getirmektedir. Bu görev kendisine eski berat ile Rebiyülâhır 1178/Eylül- Ekim 1764 tarihinde verilmiştir. Hortu Derbendi'nde camide Bektutiye Medresesi Vakfı'nın zevayidinden günlük dört akçe alarak hatip olan Mustafa görevini hakkıyla yerine getirmemiş ve durumun halk tarafından kadiya bildirilmesi üzerine görevden alınan Mustafa'nın yerine kadı İsa Halife, Abdalbaki Halife'nin göreve getirilmesi için merkeze arz göndermiştir(VAD. No:1070, vr. 61b).

Hortu Derbendi Camii'nde hatiplik görevine naibin arzı üzerine fahri olarak Yusuf Halife tayin edilmiştir (VAD. No:1070, vr. 61b). Daha sonra Yusuf Halife'nin beratı yenilenmiştir (VAD. No:1065, vr. 59a). Yusuf'un ölümü üzerine boş kalan göreve naip Seyyid Mehmet Said'in arzıyla Hasan oğlu Ali 16 Rebiyülâhir 1230/28 Mart 1815 tarihinde tayin edilmiştir (VAD. No:534, vr. 62b).

V.IXLV. Hasanlar Köyü Camii

Eskil Kazası Hasanlar köyünde camide müteveli bulunmadığı için görev Rebiyülevvel 1130/Şubat-Mart 1718 tarihinde Mustafa'ya verilmiştir (VAD. No:1069, vr. 33).

V.IXLVI. Keyceba Köyü Camii

Eskil Kazası'na bağlı Karapınar Sultan Selim Han Vakfı köylerinden Keyceba Köyü Camii'nde yarım akçe ile ferraş olan Veys ölünce oğlu Ahmet babasının beratı ile 22 Temmuz 1724 tarihinde ferraşlık görevine getirilmiştir (VAD. No: 1143, vr. 42b).

V.IXLVII. Kemer Köyü Camii

Kemer Köyü Camii'nde yarım akçe ile imam ve hatiplik görevini Yunus oğlu Davut Halife'ye babası Şevval 1143/Nisan-Mayıs 1731 tarihinde bırakmıştır (VAD. No:1073, vr. 89b).

V.IXLVIII. Kara Cafer Camii

Eskil Kazası'na bağlı Kemer köyünde Kara Cafer'in yaptırdığı camide yarım akçe ile imam olan Yunus ölmüş, boş kalan göreve Kadı Mehmet'in arzıyla İsmail atanmıştır (VAD. No:1070, vr. 61b).

V.IXLIX. Süleyman Dede Camii

Eskil Kazası'na bağlı Karapınar Vakfı köylerinden Kemer köyünde Süleyman Dede Camii'nde yarım akçe ile imam ve hatip olan Yunus görevi bırakınca oğlu Davut Halife babasının beratı ile göreve Cemaziyelâhir 1139/Ocak 1727'de getirilmiştir (VAD. No:1143, vr. 42b).

V.II.L.Kaşpınarı Köyü Camii

Kaşpınarı Köyü Camii ile ilgili sadece bir belge tespit edilmiştir. Buna göre hatip olan Hasan'ın ölümüyle Yusuf Recep 1177/Ekim-Kasım 1705 tarihinde bu göreve getirilmiştir (VAD. No:1159, vr. 94a).

V.III. Kutuviran Köyü Camii

Karapınar köylerinden olan Kutuviran Köyü Camii'ne atanan birçok görevlinin berat özeti *Hurufat Defterleri*'ne kaydedilmiştir. Bu görevliler ve özellikleri tabloda gösterildiği şekildedir.

Tablo 17: Kutuviran Köyü Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
İmam Hatip (1 akçe)	Süleyman Halife	Şaban 1168/Mayıs 1755	Yenileme	(VAD. No: 1062, vr. 76a)
İmam Hatip (1 akçe)	Süleyman	Safer 1194/ Ocak-Şubat 1780	Yenileme	(VAD. No: 1065, vr. 59a)
İmam Hatip (1 akçe)	Ebubekir	26 Rebiyülev- vel 1202/ 4 Ocak 1788	Süleyman'ın ölümü üzerine	(VAD. No: 530, vr. 83b)
İmam Hatip (1 akçe)	Mehmet	9 Rebiyülev- vel 1239/ 13 Kasım 1823	Babası Ebubekir'in kendi rızası ile görevi bırakması	(VAD. No: 535, vr. 91a)
İmam Hatip (1 akçe)	Ahmet	Receb 1142/Ocak- Şubat 1730	Babası Ebubekir'in görevinden vazgeçmesi üzerine	(VAD. No: 1144, vr. 36b)

V.I.LII. Muradca Köyü Camii

Muradca Köyü Camii'nde imam ve hatipliği iki ayrı kişi yürütüyordu. Bir akçe ile hatip olan Musa'nın ölümüyle yerine Ahmet Halife Gurre-i Recep 1115/10 Kasım 1703 tarihinde getirilmiştir. Aynı camide hatip olan Musa görevi bırakınca Abdurrahman'a hatiplik beratı verilmiştir(VAD. No:1069, vr. 33b).

V.I.LIII. Hacı İn Bey Camii

Muradca Köyü Hacı İn Bey Camii'nde yarım akçe ile hatip olan Ahmet'in ölümü üzerine kardeşi Mehmet kadının arzı üzerine 27 Şubat 1713 tarihinde beratla bu göreve getirilmiştir (VAD. No:1159, vr. 94a).

V.I.LIV. Hacı İbri Camii

Muradca köyünde yer alan Hacı İbri Camii'ne yapılan atamalar ve atamalar ile ilgili ayrıntılı bilgi aşağıda tabloda incelenmiştir.

Tablo 18: Hacı İbri Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Müezzin	Hasan	Gurre-i Cemaziyelevvel 1115/13 Eylül 1703	Yenileme	(VAD. No: 1069, vr. 33b)
Müezzin (1 akçe)	Ali	Gurre-i Cemaziyelevvel 1115/13Eylül 1703	Hasan üzerinden alınarak	(VAD. No: 1069, vr. 33b)
Hatip	Mustafa	Gurre-i Ramazan 1118/ 17 Aralık 1706	Görevin Abdurrahman' dan alınması üzerine	(VAD. No: 1069, vr. 33b)
İmam (yarım akçe)	Mustafa	1104/ 1692-1693	Abdurrahman başka yerde yaşadığından	(VAD. No: 1159, vr. 94b)

Müezzın (1 akçe)	Hasan	Cemaziyelevvel 1112/ Ekim –Kasım 1700	Halil’in vefat etmesi üzerine	(VAD. No: 1159, vr. 94b)
Müezzın (yarım akçe)	Ali	Recep 1112/ Aralık 1700- Ocak 1701	Babası Halil’in ölümünden sonra görevi haksız yere alan Halil’in görevi bırak- ması ile	(VAD. No: 1159, vr. 94b)

V.ILV. Kadı Mahmut Camii

Muradca köyünde Kadı Mahmut Camii’nde imam olan Hasan’ın görevi beratla yenilenmiştir (VAD. No:1069, vr. 33b).

V.ILVI. Hacı Salih Camii

Hacı Salih Camii de Eskil’in Muradca köyünde yer almaktadır. Bu camiye yapılan atamalar aşağıda tabloda incelenmiştir.

Tablo 19: Hacı Salih Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
İmam Hatip (yarım akçe)	Hacı Süleyman	29 Rebiyülev- vel 1188/ 9 Haziran 1774	Yenileme. Bu berat 11 Recep 1203/8 Nisan 1789 tarihinde III. Selim’in cülusu nedeniyle yenilenmiştir.	(VAD. No: 1059, vr. 73a)
İmam Hatip (yarım akçe)	Mehmet	26 Zilkade 1121/ 27 Ocak 1710	Mehmet üzerin- den görevi hak- sızlıkla alan Haşım’in durum anlaşılmasından sonra görevden alınması üzerine	(VAD. No: 531, vr. 104b)

İmam Hatip (yarım akçe)	Mehmet	Zilhicce 1199/ Kasım-Aralık 1785	Hacı Süleyman'ın çocuğu olmadan ölmesi	(VAD. No: 1060, vr. 63)
İmam Hatip (yarım akçe)	Haşim	Zilkade 1208/ Mayıs-Haziran 1794	Mehmet'in görevi bırakması üzerine	(VAD. No: 530, vr. 83b)
İmam Hatip (yarım akçe)	İshak	Cemaziyelâhir 1230/Mayıs- Haziran 1815	Babası Mehmet'in ölümü üzerine	(VAD. No: 534, vr. 62b)

V.ILVII. Hacı Ayine Bey Camii

Eskil'in Muradca köyünde bulunduğuna işaret edilen bir diğer mabet, Hacı Ayine Bey Camii'dir. Burada görev yapan hatip Ahmet'in ölümü üzerine kardeşi Mehmet Rebiyülâhir 1125/Nisan-Mayıs 1713 tarihinde atanmıştır (VAD. No:1069, vr. 33).

V.ILVIII.Mesihli Köyü Ali Ağa Camii

Eskil Kazası'na bağlı Mesihli köyü sınırları dahilinde bulunan Ali Ağa Camii'nde bir akçe ile hatip olan Seyyid Mehmet oğlu Seyyid Hüseyin ölünce kendi oğlu Seyyid Ali naip Hüseyin'in arzı üzerine beratlabu göreve Şevval 1148/Şubat-Mart 1736 tarihinde tayin edilmiştir (VAD. No:1073, vr. 85b).

V.ILIX. Mir Kadı Köyü Camii

Mir Kadı Köyü Camii'ne de imam ve hatip atamaları yapılmıştır. Bunlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 20: Mir Kadı Köyü Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip	Ahmet	Gurre-i Zilhicce 1125/19 Aralık 1713	Babası Mehmet'in görevi oğluna bırakması üzerine	(VAD. No: 1069, vr. 33)
İmam	Yusuf	Gurre-i Muhar- rem 1126/ 17 Ocak 1714	Babası Mehmet'in görevi oğluna bırakması üzerine	(VAD. No: 1069, vr. 33)
Hatip (1 akçe)	Süleyman	Gurre-i Cemaziyelâhir 1136/26 Şubat 1724	Kardeşi Mustafa'nın ölümü	(VAD. No: 1069, vr. 33).
Hatip (1 akçe)	Süleyman	Gurre-i Cemaziyelâhir 1136/27 Şubat 1723	Kardeşi Mustafa'nın ölümü	(VAD. No: 1137, vr. 31b)

V.I.LX. Keçiyan Köyü Camii

Karapınar'da Keçiyan köyünde camide ferraş olan Veys Halife'nin görevi yenilenmiştir (VAD. No:1069, vr. 33b). Bunun dışında Keçiyan Köyü Camii ile ilgili her hangi bir belgeye şimdilik rastlanmamıştır.

V.I.LXI. Salur Köyü Camii

Salur Köyü Camii'nin yapılışı hakkında elimizde kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak 1952 tarihinde tamiri yapılarak bugünkü konumuna kavuşturulmuştur. Salur Köyü Camii'nde imam olan Abdullah'ın görevi Safer 1126/Şubat-Mart 1714 tarihinde yenilenmiştir. yarım akçe alarak namaz vakitlerinde imamlık yapan Numan çocuğu olmadan ölünce kadı Seyyid Abdulbaki'nin arzıyla Seyyid Yunus 1204/1789-1790 yılında imamlığa getirilmiştir (VAD. No: 530, vr. 83b). Camide hatiplik görevi Ah-

met Abdulhadi'ye verilmiştir (VAD. No: 1069, vr. 33). Bu camiye müezzin lazım olduğu için Şehabettin beratla 1113/1701-1702 tarihinde tayin edilmiştir (VAD. No:1159, vr. 94b).

V.I.LXII. İbrahim Paşa Camii

İbrahim Paşa Camii, Eski'de Sultaniye/Karapınar Sultan Selim Vakfı köylerinden Salur Köyü sınırları içerisinde yer alır. Bu camiye yapılan tayinler aşağıda tabloda gösterilmiştir.

Tablo 21: İbrahim Paşa Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip	Abdurrahman	Gurre-i Safer 1123/22 Mart 1711	Yenileme	(VAD. No: 1069, vr. 33b)
Hatip (yarım akçe)	Davut	Cemaziyelâhir 1193/ Haziran- Temmuz 1779	Yenileme	(VAD. No: 1065, vr. 59a)
Hatip (yarım akçe)	Davut	Rebiyülevvel 1183/ Temmuz- Ağustos 1769	Abdurrahman'ın vefatı üzerine boş kalan göreve	(VAD. No: 1072, vr. 106a)
Hatip (yarım akçe)	Abdurrahman	Receb 1231/Mayıs- Haziran 1816	Hatip olan Davut'un hacda vefat etmesi ile	(VAD. No: 534, vr. 62b)
İmam (yarım akçe)	Molla Hasan	1 Şaban 1231/ 27 Haziran 1816	Seyyit Musa'nın ölümü ile	(VAD. No: 534, vr. 62b)

V.I.LXIII. Suğur Köyü Camii

Şimdiki Hotamış Beldesi'nin bulunduğu yerin adı 1748 yılında Suğur köyü olarak tarihî vesikalarda geçmektedir. Suğur köyü Türk öncesi devirlere ait kalıntılar üzerinde kurulmuştur (Gündüz, 1980: 563).

Suğur Köyü Camii'ne yapılan görevli atamaları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 22: Suğur Köyü Camii Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
Hatip	Abdulhay	Ramazan 1125/ Eylül-Ekim 1713	Ahmet'in ölümü üzerine	(VAD. No: 1069, vr. 33)
Hatip	Abdulvehhap	Gurre-i Receb 1115/11 Ka- sım 1703	Babası Ahmet'in ölümü ile	(VAD. No: 1069, vr. 33b)
Hatip (yarım akçe)	İsmail	Cemaziyelâhir 1139/ Ocak-Şubat 1727	İsmail Halife hatip iken dışarıdan bir takım insan- lar müdahale etmiş, ancak berat ile İsmail Halife göreve geti- rilmiş	(VAD. No: 1143, vr. 42b)
İmam Hatip (yarım akçe)	Abdulkadir	Reiülevvel 1103/ Kasım-Aralık 1691	Yenileme	(VAD. No: 1159, vr. 94b)
İmam Hatip Karşılıksız	Seyyid Osman	1 Cemaziyelâhir 1238/ 14 Ocak 1823	Camide imam ve hatip bulunmaması	(VAD. No: 535, vr. 91a)

V.I.LXIV. Hotamış Molla Abdullah Camii

Eskil Kazası'na bağlı Sultaniye/Karapınar Kasabası köyle-
rinden Hotamış halkı Suğur Derbendi'ne iki saat uzaklıkta Oba
adıylı bilinen hayır sahibi aşiret sakinlerinden Hasan oğlu Mol-
la Abdullah padişah izni ile cami ve minber inşa ettirmiş, binayı

Derya Karakaya

inşa eden Molla Abdullah fahri olarak naip Seyyid Hacı Mehmet Emin'in arz etmesi ve adı geçen vazifenin kimse üzerinde olmamasından dolayı imam ve hatip olarak 7 Rebiyülevvel 1238/23 Kasım 1822'de tayin edilmiştir (VAD. No: 535, vr. 91a).

V.I.LXV.Seyyid Monla İbiş Camii

Eskil Kazası'na bağlı Sultaniye/Karapınar köylerinden Suğur Derbendi sakinlerinden Seyyid Monla İbiş adlı hayır sahibinin derbendin mahallelerinden Bağyani Mahallesi'nde padişah izni ile inşa ettiği camiye fahri olarak naip Seyyid Hacı Mehmet Emin'in arzıyla Seyyid Molla Nebi 25 Muharrem 1234/25 Kasım 1818 tarihinde imam ve hatiplik görevine atanmıştır (VAD. No:534, vr. 62b).

V.I.LXVI. Taşpınar Mahallesi Camii

Eskil Kazası'nda Sultaniye/Karapınar Kasabası'na bağlı Suğur Derbendi adıyla bilinen derbendin mahallelerinden Taşpınar Mahallesi'nde Hacı Ömer, Kısa Hacı Veli, Tekeli Hüseyin ve Musa adlı hayır sahibi kişiler izn-i hümayun ile camiye inşa etmişler, hatipliğe fahri olarak halkın ileri gelenlerinden Hüseyin oğlu Süleyman 22 Recep 1231/19 Haziran 1816 tarihinde atanmıştır (VAD. No: 534, vr. 62b). Hasan ölünce yerine Yunus hatiplik görevine getirilmiştir (VAD. No: 1069, vr. 33b).

V.I.LXVII. Çavuş Camii

Çavuş Camii, Eskil Kazası'nda Suğur köyü sınırları dahilinde bulunmaktadır. Çavuş Camii'nde bir akçe ile imam olan Hatip Mehmet'in görevi yenilenmiştir (VAD. No:1069, vr. 33b). Çavuş Camii'nde bir akçe ile hatiplik görevini yapan İsmail görevi bırakınca yerine berat ile Gurre-i Zilhicce 1143/7 Haziran 1732 tarihinde atanmıştır (VAD. No:1073, vr. 85b).Caminin kayyumluk vazifesine ise Yusuf getirilmiştir

V.I.LXVIII. Tobaş Himmet Camii

Eskil Sultaniye Kasabası Sultan Selim Han Camii ve İmar-
reti vakfı köylerinden Apak Köyü Tobaş Himmet Camii önceleri
mescitti. Daha sonra merkezden izin alınarak camiye çevrilmiştir.
Buranın belgelerde mescit olduğuna işaret edilmektedir. Cami
olduktan sonra buraya imam ve hatip atamaları yapılmıştır.

Tablo 23: Tobaş Himmet Camii Görevlileri

Göre Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
İmam (yarım akçe)	Seyyid Hafız Musa	12 Zilkade 1221/ 21 Ocak 1807	Babası Seyyid Mehmet'in vefatı ile	(VAD. No: 532, vr. 89b).
Hatip Şeyh (yarım akçe)	Seyyid Mehmet	Rebiyülevvel 1183/Temmuz- Ağustos 1769	Molla Ahmet'in vefatı ile	(VAD. No: 1072, vr. 106a)
Hatip Şeyh (yarım akçe)	Ahmet	1210/ 1795-1796	Şeyh Mehmet'in vefatı ile	(VAD. No: 531, vr. 104b)
Hatip ve Şeyh (yarım akçe)	Ahmed oğlu Şeyh Süleyman	Şaban 1235/Mayıs- Haziran 1820	Süleyman oğlu Ahmet'in vefatı ile	(VAD. No: 534, vr. 62b)
İmam (yarım akçe)	Seyyid Hafız Bilal ve Seyyid Hafız Mehmet kardeşler	13 Rebiyülâhir 1241/ 25 Kasım 1825	Seyyid Hafız Musa'nın ölümü ile	(VAD. No: 535, vr. 91a)

V.I.LXIX. Seyviye Köyü Camii

Eskil'de Seyviye Köyü Camii'nde görevli ferraş bulun-
madığı için Cemaziyelâhir 1123/Temmuz-Ağustos 1711 tari-
hinde Musa ferraş olarak tayin edilmiştir (VAD. No:1069, vr.
33b).

V.I.LM. Suğlu Köyü Camii

Eskil’de Karapınar’da Suğlu Köyü Camii’nde müezzinlik görevinin fahri olarak Osman’da kalmasına Recep 1168/Nisan-Mayıs 1754 tarihinde karar verilmiştir (VAD. No:1062, vr. 76a).

V.I.LMI. Yağmakayası Köyü Camii

Yağmakayası olarak adlandırılan bu yer muhtemelen Yağmapınar köyüdür. Karapınar-Aksaray yolunun Karapınar-Kayalı arasında Kıkıkışla köyünün Yağmapınar obasındadır. II. Selim’in şehzadeliki sırasında yaptırılan caminin duvar taşları Karacadağ’ın taşları olup düz ve kesmedir. Alçı ve kireç karışımı bir maddeden yapıldığı sanılan caminin mihrabı define arayanlar tarafından tahrip edilmiştir. Yağmapınar Camii kitabesinde:

“Büniye Haze’l-mescidi’l-

Mübarek min-eyyami Sultan Süleyman Han aleyhi

Rahmetullahi nazara limenFiha fi sene966/1558-59

Dea li-sahibihi akibet

Hayırlığın min ayyami bad” yazılıdır.

Caminin çevresinde Müslümanlara ait geniş bir mezarlık bulunmaktadır (Gündüz, 1980: 276-278).

*Hurufat Defterleri’*ndeki kayıtlarda Eskil’de Yağmakayası Köyü Camii’nde yarım akçe ile hatip olan Ali çocuğu olmadan vefat ettiği için yerine naip Seyyid Mehmet’in arzı üzerine Muslu Halife’nin oğlu Seyyid Molla İbrahim beratla hatip olarak atanmıştır (VAD. No:1062, vr. 76a).

V.I.LMII. Boznaz Camii

Eskil’de Karapınar vakfı köylerinden Yağmakayası köyünde Boznaz Camii’nde hatip olan Fazlı Halife’nin Rebiyülevvel 1126/Mart-Nisan 1714 tarihinde görevi yenilenmiştir (VAD. No:1069, vr. 33). Boznaz Cami-i Şerifi’nde yarım akçe ile hatip olan Seyyid İbrahim ölünce görev kadı Mehmet’in

arzıyla kendi oğlu Ali Halife'ye verilmiştir (VAD. No:1070, vr. 61b). Rebiyülevvel 1196/Şubat-Mart 1782 tarihinde ise Ali Halife'nin beratı yenilenmiştir (VAD. No:1065, vr. 59a). Adı geçen Ali Halife vefat edince boş kalan hatiplik görevine Osman oğlu Hatipzade Seyyid Mehmet Emin Zilkade 1207/Haziran-Temmuz 1793 tarihinde atanmıştır. Onun beratı 21 Rebiyülevvel 1222/29 Mayıs 1807 tarihinde IV. Mustafa'nın cülusu nedeniyle yenilenmiştir (VAD. No:530, vr. 83b).

V.I.LMIII. Burnesoğlu Camii

Eskil'de Yağmakayası köyündeki bir diğer mabet Burnesoğlu Camii'dir. Bu camide bir akçe ile müteveli olan Mahmut'un görevi Gurre-i Recep 1117/19 Ekim 1705 tarihinde yenilenmiştir (VAD. No:1069, vr. 33b).

V.I.LMIV. Sultanhanı Köyü Camii

Sultanhanı, bu gün Aksaray'a bağlı bir kasabadır. *Hurufât Belgeleri*'ndeki bir belgeye göre, eskiden Eskil Kazası'na bağlı bir köy idi.

Sultanhanı köyünde harabe durumda bir mescit bulunuyordu. Mescit kullanılmaz hale geldiği için köy halkı tarafından tamir ettirilmiş, bu sırada bir de minber inşaa edilmiştir (VAD. No: 532, vr. 89b). Bu durumda, Sultanhanı köyündeki mescit 8 Rebiülevvel 1218/29 Haziran 1803'te yeniden yaptırılmış ve camiye çevrilmiş olmaktadır. Bundan sonra cuma namazları Sultanhanı Köyü Camii'nde kılınır olmuştur.

V.II. KÖYLERDEKİ MESCİTLER

V.II.I.Beyviran Köyü İbrahim Mescidi

İbrahim Mescidi Beyviran köyünde bulunuyordu. Mescide bir akçe ile daha önce imam olan Muttalip Halife Ramazan 1135/Haziran-Temmuz 1723 tarihinde atanmıştır (VAD. No:1069, vr. 33). Beyviran Köyü İbrahim Mescidi'nde yarım akçe ile imam olan Halil'den boş kalan göreve oğlu İbrahim

Derya Karakaya

babasının beratı ile Ramazan 1147/Ocak-Şubat 1735 tarihinde atanmıştır (VAD. No:1073, vr. 85b).İbrahim Mescidi'nde yarım akçe ile imam olan İbrahim'in görevi Safer 1169/Ekim-Kasım1755 tarihinde yenilenmiştir (VAD. No:1062, vr. 76a).

V.II.II. Bağlıca Köyü Hacı Dürri Mescidi

Eskil Kazası'na bağlı Bağlıca köyünde Hacı Dürri Mescidi'nde bir akçe ile ferraş olan Yusuf ölünce yerine Muharrem oğlu Mustafa göreve uygundur diye Rebiyülevvel 1103/Kasım-Aralık 1691 tarihinde tayin edilmiştir. Mescitte bir akçe ile müezzin olan Ömer ölünce yerine Muharrem oğlu Ali Rebiyülevvel 1103/Kasım-Aralık 1691 tarihinde atanmıştır(VAD. No:1159, vr. 94b).

V.II.III. Hacı Ulvan Mescidi

Eskil Kazası'na bağlı Bağlıca köyünde Hacı Ulvan Mescidi'nde bir akçe ile imam olan Molla Münir ölünce yerine Şerif Halil uygun görülerek Rebiyülevvel 1103/Kasım-Aralık 1691 tarihinde tayin edilmiştir (VAD. No:1159, vr. 94b).

V.II.IV. Emirli Mescidi

Eskil'de Bağlıca köyünde Emirli Mescidi'nde bir akçe ile imam olan İsa bu görevi yerine getirirken beratı Rebiyülevvel 1103/Kasım-Aralık 1691 tarihinde yenilenmiştir (VAD. No:1159, vr. 94b).

V.II.V. Fatma Hatun Mescidi

Yağlıca Köyü Fatma Hatun Mescidi'ne imam lazım olduğu için görev İsa Halife'ye verilmiştir (VAD. No: 1159, vr. 94a).

V.II.VI. Hacce Hüri Hatun Mescidi

Yağlıca Köyü Hacce Hüri Hatun Mescidi'nde bir akçe ile imam olan Halil ölünce yerine Ebubekir göreve getirilmiştir (VAD. No:1069, vr. 33).

V.II.VII. Eğin Köyü Abdurrezzak Mescidi

Eğin köyünde Abdurrezzak Mescidi'nin 10 seneden beri imamlık görevine hiç kimse rağbet göstermemiş; Muharrem 1141/Ağustos-Eylül 1728 tarihinde naip Ahmet'in arzıyla Halil göreve getirilmiştir (VAD. No:1144, vr. 36b).

V.II.VIII. Hacı İbrahim Mescidi

Eskil'de Eğin köyünde Hacı İbrahim Mescidi'ne Abdüsselam bir akçe ile Zilhicce 1112/Mayıs-Haziran 1701 tarihinde imam tayin edilmiştir (VAD. No:1159, vr. 94b).

V.II.IX. Mehmet Mescidi

Eğin köyünde yer alan Mehmet Mescidi'nde imam olan Yusuf'un beratı olmadığından isteği üzerine Rebiyülevvel 1102/Aralık 1690 tarihinde berat verilmiştir (VAD. No:1159, vr. 94b). Aynı zamanda bu mescitte ikinci imam olan Abdurrahman beratını kaybetmiş; bunun üzerine 22 Recep 1104/30Mart 1694 tarihinde yeniden berat verilmiştir (VAD. No:1159, vr. 94b).

V.II.X. Musa Çelebi Mescidi

Eğin köyünde bulunan Musa Çelebi Mescidi'ni Musa Çelebi inşa ettirmiştir. Burada imam olan Ali'nin beratı olmadığından isteği üzerine Rebiyülevvel 1102/Aralık 1690 tarihinde berat verilmiştir (VAD. No:1159, vr. 94b). İmam olan Ali ölünce yerine Şaban 1125/Ağustos-Eylül 1713'te Mehmet getirilmiştir (VAD. No:1159, vr. 94a). Bu mescitte yarım akçe ile imam olan Mehmet Halife'ye kadı Hüseyin'in arzıyla Muhar-

Derya Karakaya

rem 1149/Mayıs-Haziran 1736 tarihinde berat verilmiştir (VAD. No:1060, vr. 63).

V.II.XI. Yunus Mescidi

Eğen Köyü Yunus Mescidi'nde Abdullah'tan boş kalan göreve Abdurrahman Zilhicce 1113/Nisan-Mayıs 1702 tarihinde tayin edilmiştir(VAD. No:1159, vr. 94a). Abdurrahman, 60 sene imamlık görevini yürütmüş, yaşlı olduğundan görevi naip Mustafa'nın arzıyla sulbünden gelen oğluna 1173/1762 tarihinde bırakmıştır (VAD. No:1073, vr. 85b).

V.II.XII. Cafer Mescidi

Eskil'de Enek köyünde Cafer adlı bir hayır sahibinin yaptırdığı mescitte imam olmadığından günlüğü bir akçe ile Yakup Şaban 1104/Nisan-Mayıs 1694 tarihinde göreve tayin edilmiştir (VAD. No:1159, vr. 94b).

V.II.XIII. Carullah Mescidi

Eskil Kazası'na bağlı Günye köyünde Carullah Mescidi'nde yarım akçe ile imam olan Musa Bey bu göreve rağbet etmemiş ve imamlığı bırakmış; bunun üzerine kadı Hüseyin Efendi'nin arzıyla Mehmet Halife Rebiyülevvel 1151/Haziran Temmuz 1738 tarihinde bu göreve tayin edilmiştir (VAD. No:1073, vr. 85b).

V.II.XIV. Hacı Osman Mescidi

Eskil Kazası'na bağlı Karapınar vakfı köylerinden Gicen köyünde Hacı Osman'ın inşa ettiği mescitte imam olmadığından kadı vekili Mehmet'in arzıyla yarım akçe ile Ali bu göreve getirilmiştir (VAD. No:1069, vr. 33b). Babasından kalan bu görevi 30seneden beri yerine getiren Ali Halife hizmetine devam etmekte iken görevden azlini gerektirecek hiçbir durum yokken Ali Halife'nin ailesinden olmayan İsmail Halife bir yol

bulup kendi üzerine berat yaptırmış, ancak arkasından görevi bırakmış; bundan sonra kadı Seyyid Mehmet Said'in arzıyla Ali Halife Zilkade 1150/Şubat-Mart 1738 tarihinde tekrar göreve getirilmiştir (VAD. No:1073, vr. 85b).

V.II.XV. Hasanlar Köyü Mescidi

Eskil'de Hasanlar Köyü Mescidi'nde Akgöl, Karalı Çukur ve Gayriler köyü mezralarının cemaatine imam olan Hasan Seyyid Osman beratını kaybettiği için Zilkade 1126/Kasım-Aralık 1714 tarihinde kendisine yeniden berat verilmiştir (VAD. No:1069, vr. 33).

V.II.XVI. Hasanlar Köyü Ak/Ak Hasan/Ağçeşar Mescidi

Eskil Kazası'nda Hasanlar köyünde bulunan ve Ak, Ak Hasan, Ağçeşar Mescidi olarak bilinen mescide atanan görevliler ve özellikleri aşağıda tabloda verilecektir.

Tablo 24: Hasanlar Köyü Ak/Ak Hasan/Ağçeşar Mescidi Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
İmam Çukuryer, Çukurbucak ve Ağcegöl adlı yerlerde iki kita tarlanın mahsulünü öşrü ile	Seyyid Yahya	28 Zilkade 1206/ 18 Temmuz 1792	Seyyid Mustafa'nın görevi bırakması	(VAD. No: 530, vr. 83b)

İmam Çukuryer, Çukurbucak ve Ağcegöl adlı yerlerde iki kıta tarlanın mahsulünü öşrü ile	İsmail ve Mustafa kardeşler	Zilkade 1178/ Nisan-Mayıs 1765	Babaları Mustafa vefat edince	(VAD. No: 1070, vr. 61b).
İmam	Mustafa Halife	Gurre-i Şaban 1172/Mart- Nisan 1760	Babası Musa ölünce	(VAD. No: 1062, vr. 76a).
İmam Çukuryer, Çukurbucak ve Ağcegöl adlı yerlerde iki kıta tarlanın mahsulünü öşrü ile	Musa Halife	Recep 1159/ Temmuz- Ağustos 1746	İbrahim'in görevi terk etmesi üzerine	(VAD. No: 1055, vr. 80b)
İmam	İbrahim	Cemaziyelâhi r 1130/ Mayıs- Haziran 1718	Seyyid Mehmet'in görevi terki ile	(VAD. No: 1069, vr. 33).
İmam (1 akçe)	Mustafa	Zilkade 1136/ Temmuz- Ağustos 1724	İbrahim'in ölümü ile	(VAD. No: 1143, vr. 42b).
İmam Çukuryer, Çukurbucak ve Ağcegöl adlı yerlerde iki kıta tarlanın mahsulünü öşrü ile	İsmail ve Musa kardeşler	Safer 1188/Nisan- Mayıs 1794		(VAD. No: 1065, vr. 59a).

V.II.XVII. Hacı Ali Mescidi

Eskil Kazası'na bağlı Sultaniye Kasabası Vakfı köylerinden Karaviran köyünde Hacı Ali Mescidi'nin imamı Murtaza vefat etmiş yerine yarım akçe ile Seyyid Ahmet, Kadı Hacı Ali'nin arzıyla Safer 1152/Mayıs-Haziran 1739 tarihinde görev tayin edilmiştir (VAD. No:1073, vr. 85b).

V.II.XVIII. Hacı Selim Mescidi

Eskil Kazası'na bağlı Sultaniye Kasabası'nda bulunan Sultan Selim Han'ın inşa ettirdiği imaretin köylerinden Kutuviran köyünde yer alan Hacı Selim'in inşa ettirdiği mescitte yarım akçe ile imam ve sıbyan mektebinde öğretmen olan Abdurrahman'ın ölümüyle boş kalan bu iki görev naip Mevlânâ Seyyid Mehmet Efendi'nin arzı gereğince 22 Rebiyülâhır 1171/5 Ocak 1758 tarihinde Yahya Efendi'ye verilmiştir (VAD. No:1062, vr. 76a).

V.II.XIX. Abdullah Mescidi

Eskil Kazası'na bağlı Kıcıkışla köyünde Abdullah adlı hayıraseverin inşa ettiği Abdullah Mescidi'nde bir akçe ile imam olan Yusuf vefat edince oğlu Numan babasına ait eski berat ile göreve getirilmiştir (VAD. No:1069, vr. 33). Mescidin bir akçe ile imamı olan Muslu'dan boş kalan görev Yusuf'un ölümüyle kendi oğlu Numan Halife'ye verilmiştir (VAD. No:1137, vr. 31b).

V.II.XX. Muradca Köyü Hacı İbrahim Mescidi

Muradca köyünde Hacı İbrahim Mescidi'ne imam lazım olduğu için Hacı Mustafa Zilkade 1126/Kasım-Aralık 1714 tarihinde imamlık görevi verilmiştir (VAD. No:1069, vr. 33).

V.II.XXI. Hacı Ali Mescidi

Eskil'de Muradca Köyü Hacı Ali Mescidi'nde fahri olarak Abdurrahman Halife Rebiyülâhır 1144/Ekim-Kasım 1731 tari-

Derya Karakaya

hinde imamlığa tayin edilmiş ve daha sonra beratı yenilenmiştir (VAD. No:1073, vr. 85b).

V.II.XXI. Hacı Murad Mescidi

Muradca Köyü Hacı Murad Mescidi'nde imam olan Ahmet'in beratı yenilenmiştir (VAD. No:1069, vr. 33b).

V.II.XXII. Hacı Abdurrahman Mescidi

Muradca Köyü Hacı Abdurrahman Mescidi'nde imam olan Veys'in görevi Şaban 1116/Kasım-Aralık 1704 tarihinde yenilenmiştir (VAD. No:1069, vr. 33b).

V.II.XXIII. Hacı Abdulkadiroğlu Mescidi

Köyü belli olmayan Hacı Abdulkadiroğlu Mescidi'ne yapılan atamalar ve özellikleri şöyledir.

Tablo 25: Hacı Abdulkadiroğlu Mescidi Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
İmam Hatip (2/3 hisse)	Abdulkadir	29 Rebiyü- levvel 1219/ 8 Temmuz 1805	Şeyh veli'nin ölümü ile	(VAD. No: 532, vr. 89b)
İmam Hatip Şeyh	Şeyh Veli	Şaban 1184/ Kasım- Aralık 1770	İlk atama	(VAD. No: 1058, vr. 46a)
İmam Hatip Vaiz	Şeyh Veli Halife	Şaban 1184/ Kasım- Aralık 1770	Bu berat 11 Recep 1203/8 Nisan 1789 tarihinde III. Selim'in cülusu nedeniyle yenilenmiştir.	(VAD. No: 1065, vr. 59a)
İmam Hatip (2/3 hisse)	Şeyh Halil	17 Rebiyü- levvel 1219/ 27 Haziran 1804	Asbdulkadir'in çocuğu olmadan vefat etmesi üzerine	(VAD. No: 534, vr. 62b)

Hatip (2/3 Hisse)	Vekil olarak Hasan	23 Cemaziyelev vel 1238/ 6 Şubat 1823	Şeyh Halil'in vefa- tından sonra oğlu iki yaşında olduğundan ilmiyeden vekil tayin etmek mümkün olmamış bunun üzerine sınavla Ha- san, Şeyh Halil'in oğlu Mehmet bu görevi yerine getire- cek konuma gelene kadar onun yerine vekil tayin edilmiştir	(VAD. No: 535, vr. 91a)
Hatip (2/3 hisse)	Hasan	Şaban 1238/ Nisan-Mayıs 1823	Mehmet'in çocuğu olmadan vefatı üze- rine boş kalan göreve	(VAD. No: 535, vr. 91a)

V.II.XXIV. Hacı Kademli Mescidi

Muradca köyünde Hacı Kademli Mescidi'nde yarım akçe ile imam olan Mevlüt üzerinden Hasan Baba 1115/1703-1704 yılında bu görevi almıştır (VAD. No: 1159, vr. 94b).

V.II.XXV. Mehmet/Mahmut Mescidi

Muradca köyünde yer alan Mehmet/Mahmut Mescidi'ne diğer köylerde olduğu gibi çeşitli din görevlileri atanmıştır. Bu görevliler ile ilgili özellikler aşağıda tabloda gösterilecektir.

Tablo 26: Mehmet/Mahmut Mescidi Görevlileri

Görev Ücret	Görevli	Atama Tarihi	Açıklama	Belge No
İmam (yarım akçe)	Hasan	Şevval 1148/Şubat- Mart 1736	İlk atama	(VAD. No: 1073, vr. 85b)
İmam (yarım akçe)	Mustafa	Şaban 1147/ Aralık 1734- Ocak 1735	Hasan'ın vefatı üzerine	(VAD. No: 1073, vr. 85b)

İmam	Mehmet	1103/ 1691-1692	Nurullah'ın vefatı ile	(VAD. No: 1159, vr. 94b)
İmam	Ebubekir	Cemaziyelâhir 1111/ Kasım-Aralık 1699	İbrahi'in ölümü üzerine	(VAD. No: 1159, vr. 94b)
İmam (yarım akçe)	Can Baba	1115/ 1703-1704	Musa'nın görevi bırakmasıyla	(VAD. No: 1159, vr. 94b).

V.II.XXVI. Abdulgani Mescidi

Muradca köyünde Abdulgani Mescidi'nde imam olan Mevlüd'ün ölümü üzerine görev Abdüsselam'a verilmiştir (VAD. No:1069, vr. 33).

V.II.XXVII. Arap Hacı Mescidi

Muradca Köyü Arap Hacı Mescidi'nin imamı olan Recep'in ölümü sonucu bu görev Cemaziyelevvel 1125/Mayıs-Haziran 1713 tarihinde Mehmet'e verilmiştir (VAD. No:1069, vr. 33).

V.II.XXVIII. Kuzviran Köyü Mescidi

Kuzviran köyünde bulunan mescide bir akçe ile Mustafa oğlu Abdurrahman imam olarak getirilmiştir (VAD. No:1143, vr. 42b).

V.II.XXIX. Küpe Köyü Mescidi

Küpe köyünde yer alan mescitte bir akçe ile imam olan Musa'nın beratı yenilenmiştir (VAD. No:1159, vr. 94b).

V.II.XXX. Halil Beşe Mescidi

Yaylak'ta bulunduğu belgelerde işaret edilen Halil Beşe Mescidi'nin imamı olmadığından bu göreve Ömer uygun görülmüş ve kadı Hasan'ın arzıyla Şaban 1116/Kasım-Aralık 1704 tarihinde atanmıştır (VAD. No:1159, vr. 94b).

V.II.XXXI. Gicen Köyü Mescidi

Gicen Köyü Mescidi'ne imam lazım olduğu için Veys Halife Safer 1126/Şubat-Mart 1714 tarihinde bu göreve getirilmiştir. Veys'in ölümü üzerine oğlu İsmail babasının beratı ile bu göreve atanmıştır(VAD. No:1142, vr. 42b).

V.II.XXXII. Hacı Hindi Mescidi

Eskil'de İnekadın köyünde Hacı Hindi Mescidi'nde imam olan Abdurrahman'ın ölümü üzerine diğer Abdurrahman Halife naip Seyyid Mustafa'nın arzı üzerine beratla bu göreve getirilmiştir (VAD. No:1143, vr. 42b).

V.II.XXXIII. Salur Köyü Mescidi

Adını aldığı Salur köyünde yer alan mescitte imam bulunmadığından yarım akçe ile Numan Halife Cemaziyelevvel 1156/Haziran-Temmuz 1743 tarihinde imamlığa getirilmiştir (VAD. No:1073, vr. 85b).

V.II.XXXIV. Sırçalı Köyü Mescidi

Karapınar'a bağlı köylerden olan Sırçalı köyünde bulunan ve halkın inşa ettiği mescitte imamgerekli olduğundan Sırçalı köyü sakinlerinden Hüseyin oğlu Molla Ali naip Seyyid Hafız Osman'ın arzıyla fahri olarak 24 Rebiyülevvel 1230/5 Mart 1815 tarihinde bu göreve tayin edilmiştir (VAD. No:534, vr. 62b).

V.II.XXXV. Veys Mescidi

Ayinegazi köyünde yer alan Veys Mescidi'nde imam olmadığından Ahmet1115/1703-1704 tarihinde imam OLARAK atanmıştır (VAD. No:1159, vr. 94b).

V.II.XXXVI. Kurt Köyü Mescidi

Kurt köyünde mescitte müteveli olmadığından Ebubekir günlüğü bir akçe ile Şaban 1116/Kasım-Aralık 1704 tarihinde atanmıştır. Kurt Köyü Mescidi'ne imam atamaları da bulun-

Derya Karakaya

maktadır. Bilinen ve belgelerden tespit edilebilen ilk imam Hüseyin ölünce yerine Hacı Emrullah Şaban 1116/Kasım-Aralık 1704 tarihinde atanmıştır (*VAD. No:1159*, vr. 94b).

V.II.XXXVII. Yunus Çelebi Mescidi

Görden Kasabası'nda bulunan Yunus Çelebi Mescidi'nde Garip Hasan oğlu Ferraş Ahmet iki akçe ile müezzinken Rebiyülâhir 1143/Ekim-Kasım 1730 tarihinde beratı yenilenmiştir (*VAD. No:1073*, vr. 85b).

SONUÇ

Osmanlı Devleti Asya, Avrupa ve Afrika'da, üç kıtada geniş topraklara sahip bir cihan devletiydi. Devletin bu konumunu koruyabilmesi güçlü ve disiplinli bir askeri sistemin yanı sıra sahip olduğu topraklarda dil, din ırk ayrımı yapmaksızın toplumların sosyal, kültürel ve eğitim alanlarında ihtiyaçlarını karşılaması ile mümkün olmuştur. Bugün dahi gerek Türkiye gerekse dış ülkelerde bu kurumlar hâlâ varlık göstermektedir.

Han, hamam, tekke, zaviye, mektep, medrese, cami ve mescit gibi kurumlar vakıf yoluyla inşa edilmiştir. Toplumdaki hayırsever insanların sosyal hayatına kazandırdığı bu kurumlara başta *Hurufât Defterleri* olmak üzere vakıf arşiv belgeleri ile ulaşmak mümkündür.

Osmanlı Devleti'nin iskân politikasının ana hedefi hakiyet sahasındaki toprakları mamur hale getirmek olmuştur. Bütün bu vakıf eserlerine ayrıca devamlılığın sağlanması için bir de gelir tahsis edilmiştir. Bu sayede Osmanlı şehir mimarisi gelişmiştir. Osmanlı şehir mimarisinin bu özelliğini ülkenin en küçük ve ücra yerlerinde dahi görmek mümkündür. Nitekim Eski/Karapınar Kazasıbuna en güzel örneklerden biridir.

Bu hayır kurumları, başta padişahlar olmak üzere devlet ileri gelenleri ile zengin hayırseverler tarafından inşa edilmiş, giderlerinin karşılanması için de vakıflar tahsis edilmiştir. Bazen tüm köy halkının desteğiyle cami veya mescit yapılmıştır. Kim yaptırırsa yaptırsın merkez tarafından atanan görevliler bu kurumlarda çalışmıştır. Kurumlardaki resmî görevlerin babadan oğula geçtiği Eski/Karapınar Kazası'na ait belgelerde mevcuttur. Birçok cami ve mescitte babasının vefatından sonra oğlu-

nun yerine geçtiği görülmektedir. Öyle ki daha görevi yerine getiremeyecek kadar küçük ise çocuk kadına vekâleten başka biri görevi yürütmekte, çocuk büyüyünce görevi devralmaktadır. XVII. ve XVIII. yüzyılda boş kalan görev için görevli seçiminde sınav yapılması usulü olsa da yine çocuğun babadan boşalan göreve geçmesi anlayışı devam etmiştir. Vakıflarda çalışanların görev süreleri ömürleri ile sınırlıdır. Kendi isteği dışında görevden alınmamaktadır. Nitekim 60 yıl aynı görevi yapan görevliler bulunmaktadır. Evladiyet usulünden başka ölen kişinin çocuksuz olması üzerine görev ya kardeşlerine, ya amca çocuklarına, bunlardan taliplisi yoksa o zaman dışarıdan başka birine verilmiştir. Bazı durumlarda ise kişinin ölmesini beklemeden görevini yapmadığı belirlenirse o zaman işine son verilmiştir. Mahallenin veya köy halkının şikayetleri de göz önüne alınarak kişilerin görevine son verildiği olmuştur. Ayrıca görevli kişinin görevini aksatmaması için görevli bulunduğu köyden ayrılmasına izin verilmemiştir. Aksi durumda görevine son verilmiştir. Belgelerde çoğu kez görevli olan kişinin memnuniyet üzerine yeniden göreve getirilmesi söz konusu olmuştur. Ayrıca bazı kayıtlarda kişinin ölümü ile oğlu olduğu halde görevin başkası tarafından alındığı görülmektedir. Bu durum anlaşılınca yabancı kişi derhal görevden alınmaktadır.

Devlet tarafından tüm müesseselerin varlıklarını devam ettirebilmesi için geliri fazla olan mülklerin vakfedildiği görülmüştür. Bu vakıf gelirlerinden o kurumlarda çalışanların ücretleri de verilmiştir. Bu nedenle vakıflar halk tarafından bir iş kapısı olarak görülmüş, bazen bir göreve birden başka kişi müşterek olarak atanmıştır. Bir babanın kendi rızası ile görevinden çekilerek yerini oğullarına bıraktığı da görülmüştür. Göreve yeni atamalar dışında bazı durumlarda kişilere beratlarını kaybetmeleri sonucu yeniden berat verilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

I. Basılmamış Arşiv Kaynakları

I.I. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi

I.I.I. Hurufât Defterleri

No: 530, 531, 532, 534, 535, 1055, 1058, 1059, 1060, 1062, 1065, 1069, 1070, 1072, 1073, 1137, 1143, 1144, 1159.

I.II. Başbakanlık Osmanlı Arşivi

C.EV.DN. 59, GN.2933, DN. 393, GN.19933, DN. 4434, GN.89.

C.NF. DN.24, GN.1197, DN. 17, GN.812, DN. 23, GN. 1142

C.DH. 83, GN.4128

C.BLD. DN. 65, GN.3227

HAT. DN. 1593, GN.6, DN. 1601, GN. 12, DN. 1610, GN.3, DN. 1619, GN.18.

II. Diğer Kaynaklar

II.I. Kitaplar

ARABACI, Caner bk. KÜÇÜKDAĞ, Yusuf.

BAYKARA, Tuncer (1990). *Osmanlı Taşra Teşkilatında XVIII. Yüzyılda (Anadolu)*. Ankara: VGM. Yayınları .

BÜLBÜL, Zekeriya (2009). *Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi*. Ankara: Nobel Yayınları.

DEVELLİOĞLU, Ferit (2007). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

DÜNDAR, Tefvik (1949). *Konya'nın Zirai Durumu ve Gelişme İmkanları*. Konya.

Evliya Çelebi (1999). *Seyahatnâme*, (Haz. Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı), III, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları.

GÜNDÜZ, İbrahim (1980). *Bütün Yönleriyle Karapınar*. Konya: Kuzcular Ofset.

KOMAN, M. Mesud bk. ÜÇER, S. Sırrı.

- KOMİSYON, (2000). *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*. İstanbul: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları.
- KONYALI, İbrahim Hakkı (1997). *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*. Ankara: Bunat Matbaası.
- , (1970). *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Ereğli Tarihi*. İstanbul: Fatih Matbaası.
- , (1974). *Âbideleri ve Kitabeleri ile Niğde Aksaray Tarihi*. İstanbul: Fatih Matbaası.
- KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, (1999). *Karapınar Sultan Selim Külliyesi*. Konya: Karapınar Belediyesi Yayınları.
- , (2004). *Konya Şehri'nin Fizikî ve Sosyo-Ekonomik Yapısı- Makaleler- I*. Konya: Selçuklu Belediyesi Kültür Yayınları.
- KÜÇÜKDAĞ, Yusuf-Caner Arabacı (1994). *Selçuklular ve Konya*. Konya: Selçuklu Belediyesi Yayınları.
- Naîmâ (1968). *Tarih*, (Çev. Zuhuri Danışman), İstanbul: Zuhuri Danışman Yayınevi.
- ORHONLU, Cengiz (1987). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskânı*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- PAKALIN, Mehmet Zeki (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü. I.II.III*. İstanbul: MEB.
- PARLATIR, İsmail (2006). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınları.
- RAMSAY, W.M. (1960). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası* (çeviren: Mihri Pektaş). Ankara: Milli Eğitim Basımevi
- SAK, İzzet (2005). *Şer'iye Sicillerinde Bulunan Konya Vakfiyeleri (1650-1800)*. Konya: Kömen Yayınları.
- SÜMER, Faruk (1999). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Şemseddin Sami (2006). *Kamûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- TEMEL, İsmet Boydemir (2011). *Osmanlı Döneminde Ereğli Kazası Vakıf Eserleri*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı (1965). *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilâtı*. Ankara.
- ÜÇER, S.Sırrı-M. Mesud Koman (1945). *Konya İli Köy ve Yer Adları Üzerine Bir Deneme*. Konya: Konya Halkevi, Müze Komitesi Yayınları.
- ÜNAL, Tahsin (1957). *Karamanoğulları Tarihi*. Ankara.

II.II. Makaleler ve Ansiklopedi Maddeleri

- AKANDERE, Osman (2001).” Konya Vilayeti Salnamelerine Göre Karapınar Kazası’nın 1868-1904 Yılları Arasındaki İdari Yapısı ve Mülki İdare Fonksiyonları”. *Karapınar Sempozyumu*, 25-42, (Ed. Yusuf Küçükdağ), Konya: Bahçıvanlar Basım Sanayi.
- AKDAĞ, Mustafa (1955). “Osmanlı Müesseseleri Hakkında Notlar”. *D. TCFD*. XII,27-51.
- ARSLAN, Ahmet Turan (1999). “XVI. Asır Osmanlı İlmi Hayatına Genel Bir Bakış”. *Osmanlı*, VIII, 43-49. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- AYDIN, M. Akif (1994). “Osmanlıda Hukuk”. *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, I, 275-438. İstanbul: Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi Yayınları.
- , (2003). “Mahkeme.” *DİA*, XXVII, 341-344. Ankara: İSAM.
- BALTACI, Cahit (2004). “Mektep”. *DİA*, XXIX, 6-7. Ankara: İSAM.
- BAYSUN, Cavid (1960). “Naip”. *İA*, IX. 50. İstanbul: Maarif Basımevi.
- BEYDİLLİ, Kemal (2000). “İmam.” *DİA*, XXII, 186-188. Ankara: İSAM.
- BOZKURT, Nebi (2004). “Mektep”. *DİA*, XXIX, 5-6. Ankara: İSAM.
- , (2003). “Medrese”. *DİA*, XXVIII, 323-327. Ankara: İSAM.
- , bk. ÖNKAL, Ahmet.
- ÇELEBİ, İlyas (1999).”Osmanlı Medreselerinin Kuruluşu, Yükseliş ve Çöküş Nedenleri.” *Osmanlı*, V, 168-175. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- EYİCE, Semavi (1965). “Sultaniye= Karapınar’a Dair.” *Tarih Dergisi*, 15 (20), 117-140. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- GÖYÜNÇ, Nejat (1999). “Osmanlı Devleti’nde Taşra Teşkilatı (Tanzimata Kadar)”. *Osmanlı*, VI, 77-88. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- GÜMÜŞÇÜ, Osman-Mutlu Yılmaz (2001). “Ulaşım Şartlarının Ortaya Çıkardığı Şehir: Karapınar’ın Kuruluş Öyküsü”. *Karapınar Sempozyumu*, 53-68. Konya: Bahçıvanlar Basım Sanayi.
- GÜNYOL, Vedat (1972). “Mektep”. *İslâm Ansiklopedisi*, VII, 655-659. İstanbul: MEB.
- HIZLI, Mefail (1999). “Osmanlı Sıbyan Mektepleri”. *Osmanlı*, V, 207-217. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

- İPŞİRLİ, Mehmet (2003). "Medrese" *DİA*, XXVIII, 327-333. Ankara: İSAM.
- , (2006). "Naip". *DİA*, XXXIII, 311-313. İstanbul: İSAM.
- KÜÇÜKAŞÇI, M. Sabri (2000). "İmam". *DİA*, XXII, 178-181. Ankara: İSAM.
- , bk. YEL, Ali Murat.
- KÜÇÜKDAĞ, Yusuf (2001). "Karapınar Kasabasının Kurulması ve İskan Durumu". *Karapınar Sempozyumu*, 7-24. Konya: Bahçıvanlar Basım Sanayi.
- , (2001). "Karapınar". *DİA*, XXIV, 470-471. İstanbul: İSAM.
- ORTAYLI, İlber (2001). "Kadı". *DİA*, XXIV, 66-73. Ankara: İSAM.
- ÖNKAL, Ahmet-Nebi Bozkurt (1993). "Cami". *DİA*, VII, 46-56. İstanbul: İSAM.
- ÖZTÜRK, Nazif (2002). "Osmanlı Döneminde Vakıflar". *Türkler*, X, 433-446. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- SEÇKİN, Selçuk bk. Sönmezler, Şükrü.
- SÖNMEZLER, Şükrü-Selçuk Seçkin (2002). "İstanbul Mescitleri". *Türkler*, XII, 139-148. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- UNAN, Fahri (1999). "Osmanlılarda Medrese Eğitimi". *Osmanlı*, V, 149-160. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- YEDİYILDIZ, Bahaeddin (1982). "Vakıf Müessesesinin XVIII. Asır Türk Toplumundaki Rolü". *Vakıflar Dergisi*, 1 (14), 1-27.
- YILMAZ, Mutlu bk. Gümüşçü, Osman.
- YEL, Ali Murat-M. Sabri Küçükaşçı (2003). "Mahalle". *DİA*, XXVII, 323-326. Ankara: İSAM.
- YÜKSEL, Hasan (2002). "Türk Toplumunda Vakıf Aile İlişkisi". *Türkler*, X, 461-469. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

II.III. Tezler

- AKINCI, Halis (2007). "Hurufat Defterlerine Göre Kireli Kazası". (SÜSBE Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.
- KÜÇÜKDAĞ, Yusuf (1989). "Lâle Devri'nde Konya". (SÜSBE Basılmamış Doktora Tezi), Konya.
- ÖGE, Ahmet (2010). "Hurufat Defterlerinde Niğde-Bor". (SÜEBE Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.
- ÖZDEMİR, Gazi (2005). "Hurufat Defterleri Işığında Ilgın". (SÜSBE Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.

İNDEKS

- Abdurrahman Efendi Camii, 50
Acıgöl, 14
Ahmet Ağa Camii, 11, 52
Ahmet Ağa Mescidi, 11, 39
Aksaray, 6, 7, 10, 12, 17, 90, 91, 106
Aladağ, 8
Anadolu, 3, 6, 10, 11, 13, 14, 20, 25, 44, 45, 47, 105, 106
Apak Mahallesi, 11, 13, 56
Argıthanı, 8
Armutpınarı ve Nufurin Zaviyesi, 47
Atçeken, 11
Başbakanlık Osmanlı Arşivi, xv, xix, 2, 3, 4, 13, 105, 106
Bektutiye Medresesi, 28, 79
Beyşehir, 8
Bolkar Dağı, 6
Bolkar Suyu, 6, 41
Cebeni Mahallesi, 57
Cebeni Mahallesi Mescidi, 57
Cevdet, 3, 4
Çetmi Mahallesi, 11, 12, 37, 56
Çetmi Mahallesi Mescidi, 12, 37, 56
Çukurova, 9, 51
Çukuryurt, 7
Çulfa, 7
Derviş Mehmet Mahallesi, 12, 59
Divan-ı Hümayun, 6, 51
Divle, 8
Doğanhisar, 8
Emirgazi, 16, 17, 28, 73, 74, 117
Emirgazi Köyü Camii, 17, 73
Emirgazi Türbesi, 117
Ereğli, xvii, 6, 8, 12, 13, 15, 20, 28, 79, 106
Eskiil Kazası, v, 27
Eskil Kazası, xvii, xix, xx, 1, 2, 3, 6, 7, 9, 11, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 52, 55, 57, 59, 63, 64, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 79, 80, 84, 87, 88, 91, 92, 94, 95, 97
Eskişehir, 3
Evliya Çelebi, 8, 44, 51, 105
Frigyalılar, 7
Gaferriyat, 8
Gordiyom, 7
Hacıeyvadlı, 7
Hadim, 8
Hankapı Mahallesi, 10, 58
Haret Salış Zaviyesi, 29, 47
Hititler, 7
Hurufat, v, 77, 81, 90, 108
Hurufat Defterleri, v, 77, 81, 90, 108
I. Selim, 9
I. Süleyman, 10
II. Selim, xvii, xviii, 9, 10, 11, 27, 51, 67, 90
İlgın, 8, 108

Derya Karakaya

- İç Anadolu Bölgesi, 6
İkikuyu vakfı, 29
İnsuyu, 6, 8
İstanbul, xvii, 9, 18, 27, 34, 47, 51, 58, 105, 106, 107, 108
İznik, 45
Kapatokyalılar, 7
Karaman, 6, 8, 9, 13, 14, 15, 17, 28, 29, 79
Karaman Eyaleti, 6, 8, 15, 28
Karamanoğulları, 14, 106
Karapınar, ii, xvii, xviii, xix, xx, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 27, 28, 29, 30, 31, 37, 39, 40, 41, 44, 46, 50, 51, 52, 54, 56, 57, 58, 64, 67, 76, 79, 80, 81, 85, 86, 87, 88, 90, 94, 101, 103, 105, 106, 107, 108, 113, 114, 115, 116, 117
Karapınar köyü, xvii, 9, 11, 27, 28, 52
Karapınar Sultan Selim Külliyesi, xviii, 27, 30, 44, 51, 106, 114, 115
Kayalı, ii, 15, 90
Kayseri, 45
Kesmez, 14, 18
Kıbrıs, 11
Kılıçarslan, 7
Kiçikışla köyü, 90, 97
Kiçikışla Köyü, 14
Konya, ii, xvii, 6, 8, 9, 15, 16, 17, 18, 27, 29, 40, 45, 51, 77, 105, 106, 107, 108
Konya sancağı, 8
Köşk, 7
Medine, 27, 28, 52
Mekke, 27, 52
Obruk Köyü, 22
Oğuz, 13, 14
Orhan Bey, 45
Ortakuyu, 7
Osmanlı, xv, xvii, xix, 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 25, 26, 27, 28, 30, 32, 43, 44, 45, 49, 50, 51, 52, 55, 103, 105, 106, 107, 108
Osmanlı Devleti, xvii, xix, 1, 2, 8, 9, 14, 25, 26, 27, 28, 30, 32, 43, 45, 51, 103, 106, 107
Sağsak, 7
Saideli, 8
Saitili (Kadınhanı), 6
Sarı Saltuk, 46, 47
Sarıkçeli, 8
Seydişehir, 8
Sivas, 45
Sultanhanı Köyü, 24, 91
Suriye, 9, 51
Tosun, 7
Turgut, 8
Tuz Gölü, 6
Türkmenler, 106
Zengicek, 6

EKLER

**Fotoğraf 1. İrakeyn Seferinde Karapınartasviri
(Matrakçı Masuh).**

Derya Karakaya

Fotoğraf 2. Karapınar'ın genel görünümü.

**Fotoğraf 3. Karapınar Sultan Selim Külliyesi'nden
bir görüntü.**

Fotoğraf 4. Karapınar Sultan Selim Külliyesi Çeşmesi.

Fotoğraf 5a. Karapınar Sultan Selim Külliyesindeki Hamam.

Derya Karakaya

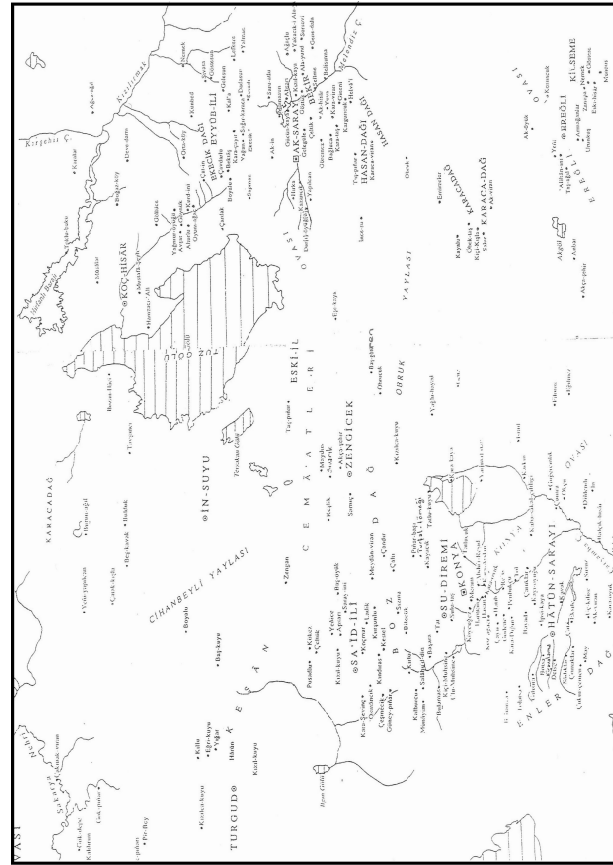
Fotoğraf 5b. Karapınar Sultan Selim Camii.

Fotoğraf 6. Karapınar Arısama Köyü Camii.

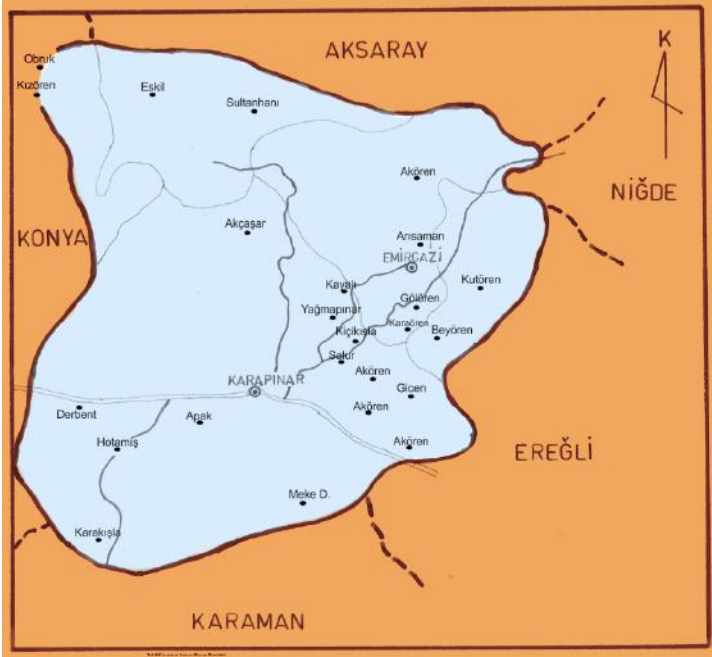

Fotoğraf 7. Emirgazi Türbesi.

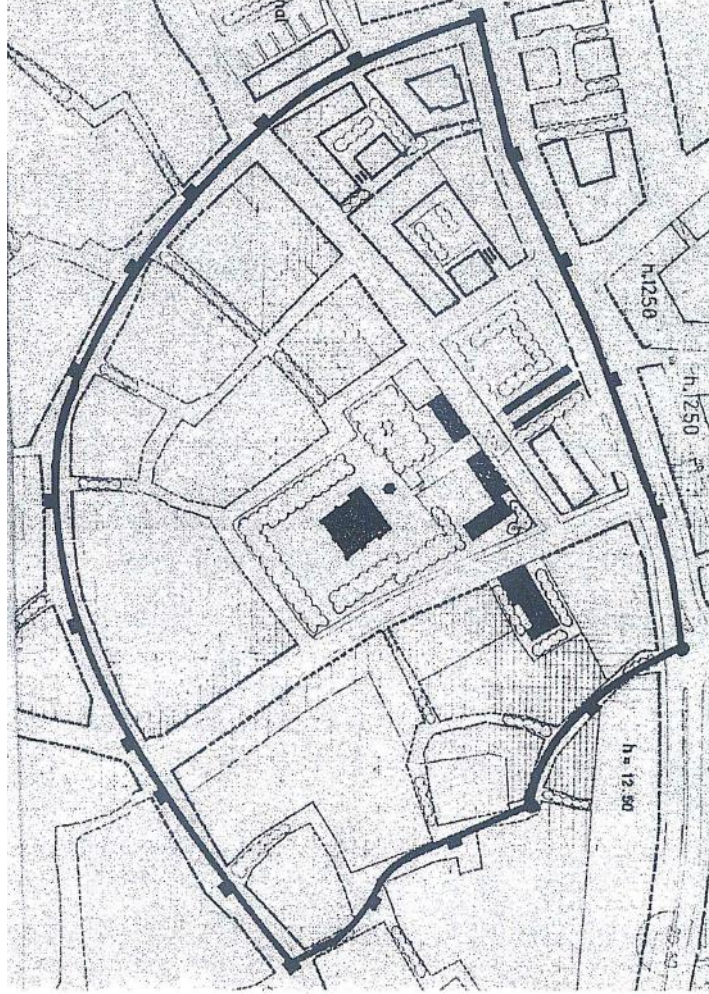
{ 387 Nolu Muhasebe-yi Vilayet-i Karaman ve Rum Defteri (937/1530) }

Çizim I. Karaman Eyaleti

Çizim 2. Eski/Karapınar Kazası (Recep Bozyiğit).

Derya Karakaya

**Çizim 3. Karapınar Kalesi'nin tahminî duvarları
(Yusuf Küçükdağ).**